

MÀSTER OFICIAL EN ESTUDIS DE DONES, GÈNERE I CIUTADANIA
TREBALL DE RECERCA

MAMAS

Lactància i maternitat des del grup de suport a
l'alletament matern de Sabadell

Mireia Mas Giménez

Tutora: Dra Verena Stolcke
Especialitat: Teoria, Crítia i Cultura

Barcelona, setembre 2013

Índex

AGRAÏMENTS.....	5
1. INTRODUCCIÓ.....	6
2. ESTAT DE LA QÜESTIÓ.....	7
2.1 El suport a la lactància materna a Catalunya i el grup de Sabadell.....	7
2.2 Necessitat de l'estudi.....	8
2.3 Implicacions de l'estudi sobre lactància i maternitat.....	8
2.4 Objectius del present estudi.....	9
3. METODOLOGIA.....	10
3.1 Especificació dels mètodes i tècniques d'investigació.....	10
Observació participant.....	10
Entrevista en profunditat.....	11
3.2 Especificació dels criteris de selecció de les persones entrevistades.....	11
4. APROXIMACIÓ TEÒRICA A LA LACTÀNCIA I LA MATERNITAT.....	13
4.1 Rols de gènere i desigualtats.....	13
4.2 Natura i cultura: l'etern debat.....	13
4.3 Feminisme i lactància materna.....	14
4.4 No es naix mare, s'arriba a ser-ho. Construcció sociocultural de la maternitat.....	15
4.5 Models de lactància. Construcció sociocultural de l'alletament.....	17
5. L'EXEMPLE: MAMAS ALLETAMENT MATERN.....	19
5.1 El grup de suport a la lactància materna.....	19
Història del grup.....	19
Objectius del grup.....	20
Finançament i activitats.....	21
Perfil socioeconòmic de les usuàries.....	22
Ús que fan les mares de MAMAS.....	23
5.2 Assessoros de lactància a MAMAS.....	23
Organització de les assessores.....	23
Requisits per a ser assessora.....	24
Diferents tarannàs de les assessores.....	25
5.3 Mares usuàries.....	25
Necessitats de les mares i problemes amb la lactància.....	25
Inseguretats i pressió social.....	26
5.4 Els homes a MAMAS.....	26
El paper dels pares en l'alletament i la criança als grups de suport.....	27
El cas concret de MAMAS.....	27
Visions de les assessores de MAMAS sobre el paper dels pares.....	28

5.5 Relacions a dins del grup.....	31
Relació entre les assessores.....	31
Relació entre de les assessores i les usuàries.....	31
Relació de les assessores amb els pares.....	32
Relació amb Sanitat.....	33
5.6 Lactància materna i maternitat a MAMAS.....	34
Lactància materna i formació.....	34
El model d'alletament ideal i les diferents experiències.....	35
Discurs científic als grups de suport a la lactància.....	36
Món laboral, lactància i maternitat.....	36
Entre l'instint i la cultura.....	37
La relació entre lactància i de maternitat: el paper de les hormones.....	38
7. ANÀLISIS I REFLEXIONS.....	39
7.1 Nous espais de socialització i suport entre dones.....	39
7.2 Arguments científics per defensar la lactància.....	40
7.3 La funció social dels grups de suport a l'alletament matern.....	40
7.4 Els grups de suport, un moviment d'assessores de lactància.....	41
7.5 Instint i cultura: entre l'essencialisme i el trencament del dualisme cartesià.....	42
7.6 Alletament, criança i rols de gènere.....	43
7.7 Lactància materna i feminisme	45
7.8 Models de lactància i maternitat des dels grups de suport.....	45
7.9 Interrogants per una futura investigació.....	46
8. CONCLUSIONS DEL PRESENT TREBALL.....	48
9. BIBLIOGRAFIA	49
10. ANNEXOS.....	52
10.1 GUIÓ ENTREVISTA.....	52
10.2 ENTREVISTES A LES ASSESSORES.....	53

AGRAÏMENTS

M'agradaria fer un agraïment especial al grup MAMAS Alletament Matern, a les assessores entrevistades i a totes les dones amb qui he compartit estones a les sessions setmanals del grup de suport a la lactància materna de Sabadell. És gràcies a la seua disponibilitat i les ganes de compartir la seua tasca que he pogut fer aquest estudi.

1. INTRODUCCIÓ

Que la maternitat és una part molt important de la vida de qualsevol dona no és una afirmació que ens sone del tot estranya. La creença tan estesa i assumida que la maternitat és un fet instintiu i natural en l'essència femenina fa que s'oblidi, o que directament hi haja qui ni s'ho planteja, que aquesta experiència en la vida de les dones és, com tantes altres, un fet social, una construcció que requereix d'un aprenentatge i d'una socialització. Per tant, la maternitat no és “una cosa de dones” sinó un aspecte al que, des de l'antropologia i des del feminisme, cal donar-li la categoria d'objecte d'estudi.

Amb ganes d'estudiar les diferents maneres de viure la maternitat en la nostra societat, he buscat grups de dones que tingueren una relació directa amb aquesta experiència. És així com vaig arribar als grups de suport a la lactància materna, un moviment de mares que treballen de manera voluntària per donar assessorament a totes les dones i famílies que volen donar al pit a les seues criatures. Aquestes entitats em varen resultar interessants per tres raons. Per una banda, perquè són un col·lectiu de mares que s'organitzen per a ajudar a altres mares. En segon lloc, perquè aquests grups generen espais on les dones es socialitzen com a mares. I finalment, perquè també em permetien estudiar la lactància materna com a fet social i en relació a la maternitat.

En aquest treball he fet un primer contacte amb un grup de suport a la lactància materna, MAMAS Alletament Matern de Sabadell, per tal de fer una primera presa de contacte amb aquests grups i la seua realitat. Per una banda, he volgut veure com es construeixen les visions sobre lactància i maternitat des dels grups de suport. A partir del cas concret de Sabadell, he volgut conèixer com s'organitzen aquestes dones per tal de donar suport i recolzament a altres mares, i com es viu l'experiència de ser mare en aquests espais. He volgut estudiar les visions sobre la lactància i la maternitat que es donen, i veure també com s'hi relacionen els conceptes de *natura* i *cultura* en la seua manera de veure aquestes experiències. Per altra banda, també m'han interessat les relacions socials que es generen entorn als grups de suport a la lactància materna. Una d'aquestes relacions en la que he volgut aprofundir són les relacions de gènere que es donen entorn la lactància i la maternitat. Considere que, des d'una perspectiva feminista, és molt important veure com es distribueixen les tasques de criança i com es simbolitzen els rols de dones i homes davant el naixement d'una criatura.

Així doncs, aquest treball és un primer contacte per tal de conèixer millor i analitzar un moviment de mares que cada vegada té més presència a Catalunya, i per veure en quins models de lactància i maternitat s'estan socialitzant les dones que acudeixen i formen part d'aquests nous espais

2. ESTAT DE LA QÜESTIÓ

Per a començar l'estudi del cas concret del grup de suport a l'al·letament matern de Sabadell, vull parlar de la necessitat del present estudi i situar aquest treball en el context actual dels grups de suport a la lactància materna així com de la situació de la lactància i la maternitat com a camps d'estudi.

2.1 El suport a la lactància materna a Catalunya i el grup de Sabadell

Els grups de suport a la lactància materna s'han multiplicat a Catalunya en els darrers 15 anys. A finals dels anys 90 es crearen els primers cinc grups de suport a l'al·letament matern¹ autònoms i diferenciats de la Lliga de la Llet de Catalunya², i “*actualment coexisteixen a Catalunya 23 entitats independents, representades per un total de 50 grups en actiu*”³. Tots aquests grups varen crear l'any 2002 la Federació Catalana de Grups de de Suport a la Lactància Materna (FEDECATA) amb l'objectiu de poder engegar nous projectes que de manera conjunta. FEDECATA està relacionada amb altres organitzacions que treballen tan en la defensa i la promoció de l'al·letament matern com altres temàtiques relacionades amb la criança o amb dones en general, tant a nivell català, d'Estat espanyol com a nivell internacional⁴. D'aquesta manera, els grups de suport catalans no només estan relacionats entre ells sinó que estan en contacte amb altres xarxes similars a nivell internacional.

En els darrers anys, a Catalunya també ha augmentat el nombre de dones que donen el pit a les seues criatures. Segons els resultats de l'Enquesta sobre Lactància Materna del 2010⁵, tot i que l'augment de dones que donen el pit des del naixement ha augmentat poc des del 2005, un 0,9%, el que sí que ha augmentat és el temps que dura l'al·letament matern. En els darrers 10 anys hi ha hagut un augment relatiu del 114% en les dones que segueixen fent lactància materna passats els sis mesos de vida del nadó i en els darrers 5 anys ha augmentat un 84% la prevalença de l'al·letament matern a partir dels 9 mesos. El número de dones que continuen amb l'al·letament matern després dels dotze mesos de vida de les criatures s'ha doblat, passant del 11,5% al 2005 fins al 21,7% al 2010.

Sense poder fer una relació directa sobre l'augment de dones que donen el pit durant més temps i el creixement dels grups de suport a la lactància materna, perquè m'és complicat determinar si hi ha una relació clara entre totes dues variables, sí que val a dir que l'augment de la lactància materna i dels col·lectius de

1 Dades extretes d'una entrevista a Neus Querol, fundadora de MAMAS i de FEDECATA (Federació Catalana de Grups de Suport a la Lactància Materna). “Ens deien les 'talibanes' de la lactància” [En línia] (24-10-2007) Colomer, V. *Cara a cara*. Disponible a <http://cac.drac.com/200710/20071024.html>

2 La Lliga de la Llet és una organització internacional, la Leche League International (LLLI), que va nèixer als EUA l'any 1956 i s'ha convertit en una ONG internacional amb presència a més de 60 països. Font: www.lligadelallet.com

3 Dades del web de FEDECATA (juliol del 2013) Disponible a <http://www.grups lactancia.org/ca/federacion-catalunya/>

4 Aquestes entitats són el [Consell Català de Dones de Catalunya](#) (CNDC), [Associació Catalana proLactància Materna](#) (ACPAM), [UNICEF CATALUNYA](#) (UNICEF), [Federación Española de Asociaciones pro Lactancia Materna](#) (FEDALMA), [Iniciativa per a la Humanització de l'Assistència al Naixement i a la Lactància](#) (IHAN), [International Baby Food Action Network](#) (IBFAN), [World Alliance of Breastfeeding Action](#) (WABA), [International Network of Kangaroo Mother Care](#) (INK). Font: <http://www.grups lactancia.org/>

5 Departament de Salut (2011) *La lactància materna a Catalunya: Resultats de l'enquesta de 2010 i intervencions principals*. Programa de Salut maternoinfantil. Direcció General de Salut Pública. Generalitat de Catalunya

suport fan d'aquesta una nova realitat social remarcable.

El grup que he escollit per a fer aquest estudi i conèixer millor la realitat dels grups de suport a la lactància materna és MAMAS Alletament Matern, el grup de suport de Sabadell, un dels primers grups consolidats a Catalunya i també un dels cofundadors de FEDECATA juntament amb els grups de Lleida i Barcelona⁶. Aquest grup va nàixer l'any 1997, compta amb un grup de 12 assessores de lactància i té dos grups de suport en funcionament: un a Sabadell i un altre a Santa Perpètua.

2.2 Necessitat de l'estudi

La lactància materna i la maternitat són camps d'estudi que des de l'antropologia i des del feminisme s'han treballat, però que encara donen per a molt més. Pel que fa a l'alletament matern sobretot, és tracta d'un tema molt poc treballat des de les ciències socials, des de l'antropologia i des del feminisme. A totes aquestes possibilitats d'estudi que encara estan per explotar, s'ha de sumar la nova realitat que està vivint la lactància materna, amb l'augment dels grups de suport a l'alletament i el fet que les dones que donen el pit a Catalunya ho fan cada vegada durant més temps. Aquest nou escenari fa que els grups de suport prenguen importància com a objecte d'estudi per la seua capacitat de reforçar nous models de lactància. A més a més, també és important estudiar quins models de maternitat s'estan compartint en aquests espais de socialització per a les dones que acaben de ser mares. És important conèixer i entendre aquest moviment per estudiar i entendre cap on estan anant les visions i les pràctiques sobre maternitat i lactància en la nostra societat.

A més a més, cal seguir treballant perquè la maternitat i la lactància prenguen presència com a objecte d'estudi. La realitat femenina, tractada des de la construcció social de les identitats de gènere i les relacions i desigualtats que es generen, continua estant silenciada en certa manera tant a l'antropologia com a les ciències en general. Tot i que des del pensament feminista el coneixement i les experiències de les dones han pres una importància al coneixement formal que no havien tingut abans, encara queda feina per fer. L'androcentrisme científic ha invisibilitzat moltes realitats femenines, per això la crítica feminista segueix denunciant l'exclusió de les dones en àmbits de decisió, de l'elaboració teòrica i de l'elecció de problemes d'interès per a investigar (Harding 1996 citada a Imaz 2007:20). Elixabete Imaz explica com encara costa concebre la maternitat com a un fet cultural i objecte d'estudi, i superar l'etiqueta de "*cosas de mujeres*" que se li ha atribuït a aquesta experiència (Imaz 2007:22).

Així doncs, aquest treball vol seguir l'estela de treballs que des del feminisme i l'antropologia volen estudiar la maternitat i la lactància materna com un camp d'investigació significatiu i encara amb moltes possibilitats per treballar.

2.3 Implicacions de l'estudi sobre lactància i maternitat

Agafar la lactància i la maternitat com a camps d'estudi ens obre un ventall molt ampli de temàtiques i possibilitats per a treballar. Les construccions socioculturals i la diversitat de relacions socials, econòmiques i afectives que sorgeixen amb aquestes experiències ens donen moltes vies diferents a l'hora d'enfocar-ne l'estudi. Es poden estudiar les relacions i estructures de parentesc, els treballs de cures en la maternitat i la

⁶ Dades extretes de les entrevistes en profunditat realitzades amb assessores de lactància materna.

paternitat, les relacions de gènere que es donen en la lactància i la criança, la relació que hi ha entre classe social i models de maternitat i criança, el vincle entre la mare i la criatura, la procreació i els orígens biològics i culturals que l'envolten, la construcció social de la maternitat i la lactància, la relació biologia i cultura en les visions sobre maternitat, relacions intergeneracionals entre mares i avies, les relacions intergeneracionals des d'una perspectiva de gènere, models familiars i divisió de tasques entre altres possibilitats. El ventall és molt ampli.

2.4 Objectius del present estudi

L'objectiu principal d'aquest treball és conèixer millor la realitat d'un grup concret de suport a la lactància materna per tal d'entendre com es viu la lactància materna i la maternitat en aquests grups. En aquest primer contacte amb aquest grup vull conèixer el seu funcionament, com s'organitzen, quins són els seus objectius, la tasca que fan al seu entorn, i quines relacions socials i de gènere es donen. D'aquesta manera m'agradaria treballar també les pràctiques i els discursos sobre maternitat i lactància en que se socialitzen les dones que acudeixen a les sessions setmanals del grup.

3. METODOLOGIA

Tal com diu Valles “*diseñar significa, ante todo, tomar decisiones a lo largo del proceso de investigación y sobre todas las fases o pasos que conlleva dicho proceso. [...] El diseño no se estampa mediante un molde o modelo que sirvió una vez, sino que se moldea cada vez a partir de los criterios maestros generadores de respuestas*” (Valles 1999:78-79). En aquest treball els mètodes i les tècniques s'han anat succeint i acoplant a les necessitats que en cada moment requeria. Tot seguit faig una breu explicació de quins han estat i que han aportat al treball.

3.1 Especificació dels mètodes i tècniques d'investigació

Per a realitzar l'estudi sobre la construcció de la lactància i la maternitat que es fa des dels grups de suport a la lactància materna, he fet servir mètodes i tècniques d'investigació qualitatives. Considere que són els més adients per a treballar aquests temes subjectius i simbòlics. Per tal d'estudiar com els grups de suport a l'alletament matern construeixen fets com la lactància materna i la maternitat, les tècniques qualitatives em permeten arribar a aquells significats que no hi arribaria a través d'estadístiques o altres tècniques quantitatives (Strauss, Corbin, 1990:17-18). Les tècniques d'investigació qualitatives permeten produir dades descriptives que serveixen per a treballar de manera rigorosa, encara que no siga estandarditzada, a partir de les pròpies paraules de les persones i de la conducta observada (Taylor, Bodgan 1984:20-22). Tot i això, en fases futures del treball podria fer servir tècniques quantitatives, com ara l'enquesta, per tal de comparar i estandarditzar un nombre major de respostes de diferents persones, i a més a més poder perfilar millor les preguntes de cara a un guió més elaborat per a futures entrevistes en profunditat.

La intenció d'aquest treball és entendre els grups de suport a la lactància materna des de la pròpia perspectiva de les protagonistes, sense perdre de vista el context sociocultural dels grups i de les persones, i per això he utilitzat mètodes qualitius com són l'observació participant i l'entrevista en profunditat (Taylor, Bodgan 1984:16). Cadascuna d'aquestes tècniques m'ha permès conèixer millor aspectes diferents sobre lactància materna i maternitat, i de com es viuen aquestes realitats al grup de suport a la lactància de Sabadell.

Observació participant

L'observació participant és un dels ingredients principals de la metodologia qualitativa i es pot definir com “*la investigación que involucra la interacción social entre quien investiga y las personas informantes en el milieu de les darreres, durante la cual se recogen datos de manera sistemática y no intrusiva*” (Taylor, Bodgan 1984:31). Sobre l'observació participant, he tingut en compte les tres condicions proposades per König: la constància en l'observació, el control del biaix de qui observa i l'orientació teòrica de l'observació (König 1973 citat a Valles 1999:143).

Per a fer aquest treball he fet un total de 35 hores d'observació participant amb MAMAS Alletament Matern de Sabadell, bàsicament compartint amb assessores i mares les sessions setmanals. Observar i participar de les dinàmiques de les sessions m'ha permès conèixer bé el grup, el què es diu i com es diu o les relacions que es donen. A més a més, aquesta tècnica també m'ha permès conèixer millor als subjectes d'estudi, deixant que

elles em conegueren a mi també. Tot i anar amb certes idees i fins i tot algunes hipòtesis al camp, l'observació participant m'ha permès conèixer millor el tema i les persones, replantejar judicis previs i trobar nous dubtes per a futures investigacions.

Entrevista en profunditat

L'entrevista és un altra tècnica qualitativa important. He utilitzat aquesta tècnica per tal conèixer a part del *què* el *perquè*. Benney i Hughes (1970) diuen d'aquesta tècnica que és "*l'eina d'excavar*" dels mètodes qualitativs (Benney, Hughes 1970 citats a Taylor, Bogdan 1984:100). Per a Taylor i Bogdan l'entrevista en profunditat consisteix en "*reiterados encuentros cara a cara entre la persona entrevistadora y las personas entrevistadas, encuentros dirigidos hacia la comprensión de las perspectivas que tienen los informantes respecto de sus vidas*" (Taylor, Bogdan 1984:101).

Aquesta tècnica m'ha servit per respondre a dubtes apareguts en l'observació i completar la informació sobre els diversos temes registrats. L'entrevista també m'ha permès arribar a raonaments o punts de vista de les persones entrevistades que d'una altra manera no haguera conegut. Però sobretot amb l'entrevista, el fet de conèixer els arguments de les assessores em pot ajudar a interpretar millor les dades recollides a partir de l'observació participant.

Les entrevistes fetes han estat entrevistes amb un guió senzill, amb temes fonamentals marcats però sense preguntes tancades, que m'ha servit per a conduir la conversa pels temes que m'interessaven sobre el meu camp d'investigació, on la gent es poguera expressar còmodament en una conversa entre iguals (Quivy i Campenhout 2001, 187).

3.2 Especificació dels criteris de selecció de les persones entrevistades

Per tractar-se d'un estudi qualitatiu, el mostreig que he fet és teòric, és a dir que he triat els casos segons l'interès que tenien per a la investigació i no pas per qüestions quantitatives de representativitat. La importància en la tria dels casos rau en el potencial de cada persona a l'hora d'ajudar a la investigadora en el desenvolupament de les comprensions teòriques (Taylor, Bogdan 1984:108), en el meu cas sobre la construcció de la lactància i la maternitat que es fa des dels grups de suport a la lactància materna .

Pel que fa a la mostra de persones a entrevistar, he fet el mostreig entre les assessores del grup observat. M'he cenyit a les assessores, deixant les usuàries de banda, perquè he considerat que són elles qui formen el col·lectiu de MAMAS, i també qui pot marcar els continguts i les línies que afecten al model de lactància materna i als models de maternitat que es puguem compartir des del grup. El mostreig l'he fet amb aquelles informants que he considerat que podien aportar dades interessants per a l'estudi (Taylor, Bogdan 1984:107). D'entre les assessores, he entrevistat dues dones que per mi representaven dues etapes del grup de suport a la lactància de Sabadell. Per una banda, he entrevistat l'assessora que és l'actual presidenta de MAMAS, la Marta⁷, una dona de 33 anys que porta uns sis anys a MAMAS i que ha pres el relleu de l'anterior Junta Directiva de l'associació. L'altra assessora entrevistada és la Natàlia, l'anterior presidenta i cofundadora de MAMAS, que ha ocupat el càrrec durant 15 anys, des de la fundació de l'entitat. Aquesta darrera és una

⁷ Per tal de preservar l'anonimat, ni quest ni cap dels que noms que apareixeran en l'estudi són els noms reals de les dones a qui he observat ni entrevistat.

persona molt important a MAMAS, és l'assessora més experta i amb més formació, i pel que he pogut valorar en les hores d'observació la resta d'assessores confien molt en ella. He triat aquests dos perfils dins de l'entitat perquè em permetien conèixer la manera de viure la lactància materna i la maternitat des de dues perspectives. Per una banda, són dones d'edats diferents, amb filles i fills en etapes molt diferents⁸, i aquesta diferència em va semblar interessant a l'hora de traure informacions més variades. Per l'altra banda, i la més important, és que aquestes dues dones han estat figures importants a MAMAS, totes dues han estat escollides com a presidentes, i em poden ajudar a conèixer millor el grup i a treballar també un possible canvi d'etapa entre els principis del grup, el funcionament i els camins que puga seguir.

⁸ Els fill major de la Natàlia té entre diuuit i vint anys mentre que la filla major de la Marta té set anys.

4. APROXIMACIÓ TEÒRICA A LA LACTÀNCIA I LA MATERNITAT

En aquest estudi pretenc conèixer millor els grups de suport a la lactància materna i veure quins models d'alletament i maternitat s'estan donant en aquest nou escenari que viu l'alletament matern. Parlar de nous models de lactància també ens pot portar a noves maternitats. En aquest punt partisc de bases i conceptes de l'antropologia i del feminisme que situen i expliquen la construcció sociocultural de les relacions de gènere, de la maternitat i la lactància, però també de com aquestes construccions es relacionen amb la fisiologia dels nostres cosos. He fet un recull d'algunes de les qüestions teòriques que han servit per a donar forma a aquesta investigació i per tindre també eines a l'hora de valorar la informació recollida a través de l'observació participant i les entrevistes en profunditat.

4.1 Rols de gènere i desigualtats

Per parlar de les construccions socioculturals entorn la maternitat i la lactància, és important entendre les relacions de gènere i la seua construcció social. Les acadèmiques feministes dels anys 70 varen utilitzar el terme *gènere* per a fer visible les desigualtats i les opressions que pateixen les dones en relació als home. Aquest terme el va aportar al feminisme l'antropòloga Gayle Rubin als anys 70. Per a situar-nos en la seua aportació, és interessant llegir una cita de l'autora sobre com de construïda està la sexualitat i les identitats de gènere.

“Las necesidades sexuales y reproductivas deben ser satisfechas tanto como la necesidad de comer; y una de las conclusiones más obvias que se pueden deducir de la evidencia antropológica es que estas necesidades se satisfacen de una manera tan poco natural como la necesidad de comer... El hambre es el hambre pero lo que se entiende por comer está determinado por la cultura. Toda sociedad posee alguna forma de actividad económica organizada. Sexo es sexo pero lo que se entiende por sexo está determinado igualmente por la cultura. Toda sociedad posee también un sistema de sexo/género -un conjunto de arreglos que configuran la sexualidad y la procreación humanas mediante la intervención social de manera convencional, no importa como de extrañas sean estas convenciones”. (Gayle Rubin, 1975: 159 citada en Stolcke 2010: 321)

Així, és el discurs de gènere el que fa possible la identificació del subjecte en un paper social i no a la inversa (Tubert 1991 citat en Palomar 2005: 55). El gènere és una representació que té implicacions reals en els subjectes, i la cultura està inscrita en la seua construcció (De Lauretis 1987). Per tant, el poder està imprès en la construcció de les subjectivitats i dels cosos.

4.2 Natura i cultura: l'etern debat

Què hi ha de natural o biològic i que hi ha de culturalment construït en els nostres comportaments és una pregunta que s'ha fet molts i molts cops, tant des de l'antropologia com des de les ciències socials i naturals. Parlant de lactància i maternitat, hi ha molts discursos que parlen d'un “instint maternal” o d'una programació

genètica de les dones per a voler ser mares i cuidar sempre amb estima les altres persones. Per l'altra banda, hi ha la visió antropològica i la feminista que considera que la identitat maternal, com qualsevol altra, té molt de construcció sociocultural. En aquest punt vull entendre les raons d'aquest debat per tal de poder gestionar més endavant les diferents visions sobre com es relacionen els conceptes *natura* i *cultura*.

Per entendre aquest debat acadèmic, és important conèixer quina relació hi ha entre els conceptes *natura* i *cultura* en el nostre pensament. Primer que res, aquesta relació no és universal (Stolcke 2012: 7; Vendrell Simón 2012: 28), varia d'una cultura a una cultura allò de separar aspectes creats per la matèria d'uns altres creats per convencions socials arbitràries (Descola 2005). Però el dualisme cartesià que diferencia allò natural d'allò que és cultural domina el pensament occidental. Aquesta manera d'organitzar el pensament arriba quan la natura es converteix en objecte d'estudi i condició originària dels éssers vius, mentre que la cultura es considera com un tret distintiu de la condició humana (Vendrell Simón 2012: 28). El dualisme cartesià, molt estès entre les ciències i també comú en l'antropologia (Vendrell Simón 2012: 27), durant molts anys ha reduït la cultura a un sistema d'adaptació que està determinat per la genètica i per les condicions ambientals. Segons aquest pensament, el subjecte modern lliure és responsable dels seus actes però les seues virtuts i els seus errors, en compte de ser atribuïts a les circumstàncies socioeconòmiques, es varen atribuir a la seua natura innata. Així, al naturalisme modern és responsable d'aquesta paradoxa entre l'home lliure i racional i la seua natura responsable de desigualtats i injustícies (Stolcke 2010: 330). És així com el dualisme cartesià es va convertir en una eina del pensament occidental per a justificar i legitimar ideològicament desigualtats com ara les de raça, classe i gènere, atribuint-les a diferències innates i inamovibles. És precisament en contra d'aquest model de pensament essencialista que atribueix a la biologia les desigualtats que naix la noció de construcció cultural de les identitats. Aquesta concepció apareix per a contradir i deslegitimar aquells discursos científics que, assumits socialment, atribueixen la conducta i les diferències exclusivament a factors naturals (Barnard i Spencer 1998: 393 citats a Stolcke 2004: 78).

El fet de diferenciar entre allò cultural o natural és una manera més de classificar, l'ordenació no està en les coses en sí sinó en l'ordre concret que l'ésser humà emprà per a discriminar-les (Descola 2005: 116-118). La nostra capacitat d'aprendre, de codificar i interpretar el món ens fa donar significats simbòlics al nostre entorn i transcendir les capacitats fisiològiques per a arribar a una capacitat humana flexible i adaptable que és única (Barnard i Spencer 1998: 393 citats a Stolcke 2004: 78). Per tant, el que són importants són els significats simbòlics socioculturals que posem sobre fets o dimensions biològiques i fisiològiques que ens porten a convencions i relacions socials (Stolcke 2012: 7).

4.3 Feminisme i lactància materna

És complicat trobar treballs que des del feminisme parlen de l'alletament matern. En aquest sentit, cal destacar l'obra de Pam Carter *Feminism, breast and breastfeeding*, on la mateixa autora diu que “*With very few exceptions (e.g. Maher, 1992; Oakley, 1993; Dyball, 1992) feminist energy in relation to the politics of breast-feeding has provided little challenge to the mainstream pre-occupation: how to get more women to breastfeed for longer*” (Carter, 1995:1). Per a Carter, “*Feminists have not been sufficiently alert to what is being said about women in the avalanche of writing and talking about breast-feeding. Nor have we*

considered breast-feeding in the contexts of gendered relations in widely differing social contexts. This absence of feminist engagement with the politics of infant feeding has left virtually untouched a dominant construction of infant feeding problems as involving an irrational, if natural, woman who needs to be told again and again why breast is best.” (Carter 1995:1).

Una de les persones que ha valorat la lactància materna des del feminisme és Penny van Esterik, antropòloga i fundadora de WABA (Word Alliance on Breasfeeding Action) l'autora del text *Lactància materna: un asunto feminista*. En aquest text, Van Esterik planteja la lactància com un dret fonamental de les dones i pel qual s'ha de lluitar. Van Esterik diu que la lactància “*es un asunto feminista porque la lactancia materna le da poder a las mujeres y contribuye a la igualdad de géneros*” (Van Esterik 1989:1). Aquesta autora considera que “*las condiciones que apoyan la lactancia materna exclusiva son condiciones que reducen la subordinación de género ya que contradicen las imágenes negativas sobre la mujer y enfatizan el valor del trabajo reproductivo de las mujeres*” (Van Esterik 1989:1-2). Van Esterik dóna per sentat en aquest text que la lactància en si és una acció feminista, tot i que hi ha grups com la Leche league que naixen des del catolicisme (Badinter 2011), i que han tingut com a norma que les voluntàries de lactància no han de treballar⁹. Però la lactància pot ser una eina de transformació en les relacions de gènere, en les relacions de producció, en la valoració de les dones del propi cos i en les relacions de consum i producció dins d'un sistema econòmic (Van Esterik 1989).

Així doncs, seguint amb la idea de Carter, cal fer més treballs sobre lactància materna des del feminisme, precisament per les diferents possibilitats d'empoderament i de canvi que dóna la lactància.

4.4 No es naix mare, s'arriba a ser-ho. Construcció sociocultural de la maternitat.

Simone de Beauvoir, parlant de com es construeixen identitats i rols en les societats, va aportar una frase ja mítica al feminisme amb: “*No és naix dona: s'arriba a ser-ho*” (Beauvoir 1949). El mateix passa amb la maternitat, que no és una única identitat inscrita en la nostra biologia sinó que hi ha moltes maneres diferents de construir-la. Quan dic que la maternitat és una construcció sociocultural em referisc a tot un seguit d'imatges, valors, metàfores i estereotips que estan lligats al fet de ser mare (Imaz 2007:13), a una construcció definida i determinada per normes que desprenen necessitats d'un grup social específic i d'una època concreta (Palomar 2005: 36) que van molt més enllà del fet fisiològic d'engendrar una criatura. És més, a través de l'adopció també es pot ser mare sense haver estat mai embarassada. La procreació i l'exclusivitat en la cura de les criatures no és una finalitat de la biologia femenina. El sistema econòmic, social i cultural influeixen en quin model de maternitat es genera. De la mateixa manera que el model econòmic capitalista afecta a les relacions socials, als models de feminitat i de maternitat, al treball reproductiu, les relacions de parella, la criança o el model de família (Federici 2004), també les corrents filosòfiques i religioses que afecten a les construccions socials de les identitats han afectat a la construcció de la imatge de la mare i a dictar quines són les seues tasques i responsabilitats (Badinter 1991).

Des del feminisme, la maternitat s'ha problematitzat de diferents maneres. Primer, Simone de Beauvoir va mostrar la maternitat com una presó per a les dones en una crítica a una maternitat forçada per l'entorn i

⁹ Dada extreta de l'experiència directa d'una de les assessores entrevistades que va formarpart un temps de la Lliga de la Llet de Catalunya.

presentada com a únic destí per a les dones (Zirelli 1996 citada a Imaz 2007: 27). S'entén així que les relacions de desigualtat que es generen entre homes i dones pel que fa a la criança s'han apropiat de les experiències femenines i de la seua capacitat reproductora, unint l'experiència de ser mare a la família heteronormativa. La segona interpretació important feta des del feminisme és aquella que assumeix i revalorava la capacitat generadora del cos femení (Tubert 2004:112). Aquesta visió critica la poca valoració de la maternitat a la pràctica social, i el fet que estiga exclosa de l'espai públic i d'allò simbòlic. Adrienne Rich, autora important d'aquesta corrent, diu que la maternitat pot deixar de ser un destí femení per a ser una opció, una potencialitat i una font de plaer per a les dones (Rich 1996 citada en Imaz 2007:29). Per tant, existeix la possibilitat de crear maternitats fora del relacions de desigualtat i control per qüestió de gènere.

Tot i els treballs que des del feminisme expliquen la construcció sociocultural de la identitat maternal, el naturalisme segueix tenint un pes molt important a l'hora de valorar comportaments socials, sobretots els que estan relacionats amb la procreació. Michel Odent, autor de *Mi bebé és un mamífero*, és un referent d'aquesta corrent que veu la possibilitat de “tornar” als orígens més instintius de la nostra espècie per parlar del part i de la lactància materna. Sobre el paper que han jugat totes les societats sobre els processos reproductius, Odent considera que *“todas las culturas han encontrado medios para perturbar el período que rodea al nacimiento y para negar las necesidades fundamentales que compartimos con los demás mamíferos”* (Odent 1990:6). L'autor francès dóna molta importància a les funcions fisiològiques i a la nostra genètica a l'hora de determinar les relacions i l'organització social (Odent 1999).

També hi ha visions, però, que parlen de la part fisiològica i hormonal de la reproducció però sense allunyar-se tant del seu context cultural. Casilda Rodríguez al seu llibre *La represión del deseo materno* parla de la dona com a protagonista de la seua sexualitat en contra dels models patriarcals de maternitat (Rodríguez 2005). Aquesta autora parla de la maternitat i de la criança com una part més de la sexualitat femenina a recuperar, i considera que *“la hormona es el indicio fisiológico de nuestras pulsiones sexuales”* (Rodríguez 2005:36). Per a aquesta autora, respectant més els cicles sexuals i alliberant l'úter de tota l'opressió social acumulada durant segles, les dones podem viure més lliurement les diferents etapes de la vida, també la criança. També en aquesta línia Christine Northrup, ginecòloga i autora del llibre *Cuerpo de mujer, sabiduría de mujer* també parla del paper de les hormones i la funció que tenen en la relació mare-criatura: *“Durante este tiempo, los cuerpos de la madre y el bebé se inundan de prolactina, oxitocina y betaendorfina, las sustancias neuroquímicas que se han llamado 'las moléculas de la afiliación (o del sentido de pertenecer a un grupo)’”* (Northrup 2006:243).

Tot i que Rodriganyez i Northrup tenen en compte el context sociocultural, cal destacar que moltes vegades els discursos naturalistes parlen d'aspectes que tenen una forta dependència de l'entorn sociocultural i econòmic de la criatura i el seu context, i ho justifiquen únicament amb arguments fisiològics. El neuròleg infantil Fernando Pinto, per exemple, afirma que les criatures que fan pit són més intel·ligents i que les criatures que han sigut separades ràpidament de la mare tenen més possibilitats de ser maltractades per la falta d'un bon vincle entre mare i criatura (Pinto 2007:97), sense anomenar en cap moment els factors psicossocials que acompanyarien aquestes dues situacions.

Però als fets fisiològics que suposa un embaràs, part i postpart se li suma una important construcció

simbòlica sobre la maternitat. Kirsten Hastrup ho explica de la següent manera al seu text *A Question of Reason*:

“Both of this fuses [foetus growth and lactation] [...] are visible and apparently natural. By this I refer the fact that the foetus grows and the breast-milk flows aparently by no act of will on the part of the woman. Naturalness in this sense, however, does not imply that there are no choices to be made by women or no decisions to be taken by mothers. Contraceptives, abortions, and the weaning are part of a larger field of decisions making, wherein women mantein that biology is not destiny. Or at least, that endless procreation is not necessarily part of their own definition of what it is to be female”. (Hastrup 1995:92)

Les dones som éssers històrics amb capacitat de simbolitzar les relacions amb les criatures, de construir-ne models de relacions (Badinter 1982). La maternitat és una pràctica dinàmica, on les mares tenen un context, una història, i per tant no es pot veure com un fet natural, atemporal i universal, sinó com una part de la cultura en evolució continua (Palomares 2005: 40).

Així doncs, parlant de maternitat, hi ha diferents postures a l'hora de veure quin paper hi juga la biologia i la cultura en la creació de relacions i d'identitats. Des d'arguments totalment biologicistes, passant per altres que des de cert essencialisme volen fer una crítica als models de maternitats patriarcals i arribant a visions culturalistes que donen molta més importància a les relacions socials, culturals i econòmiques que envolten l'experiència de ser mare. La meua opció teòrica passa per donar molta importància a com es construeixen les relacions socials entorn la maternitat, com s'ha fet des del feminisme. Tot i això, autores com Rodríguez i Northrup són interessants per la seua crítica a models de maternitat opressors i per les possibilitats de repensar la relació entre biologia i cultura.

4.5 Models de lactància. Construcció sociocultural de l'alletament

De la mateixa manera que la maternitat és una construcció sociocultural, també ho són els models d'alletament. En el treball editat per Vanessa Maher *The anthropology of breast-feeding: Natural law or social construct*, diverses autores es refereixen al fet de donar el pit com a una acció cultural més que un fet lligat únicament a la biologia. A partir d'etnografies sobre lactància en diferents cultures i èpoques, es veu com diferents contextos locals, socials, econòmics i culturals influeixen en l'experiència femenina davant del fet de donar el pit. Segons Hastrup, no podem estudiar el fet de donar o no donar el pit sense fer un anàlisi de l'entorn social i cultural en el que ens trobem, ja que és un fet envoltat de significats (Hastrup a Maher et al 1992: 92-93). Donar el pit, com la sexualitat femenina i parir, és un objecte d'una elaboració cultural considerable en la majoria de societats tot i la seua important base fisiològica i hormonal (Maher 1992: 9). Hui en dia es considera que les dones donen menys el pit perquè estan allunyades de la seua “natura”, del seu cos biològic, i en certa manera d'una “natura femenina”. Però, en realitat, no donar el pit o evitar el contacte amb les criatures no és cap novetat del darrer segle ni es deu exclusivament a l'aparició de les llets artificials. Des de les Azteques que donaven el pit evitant al màxim tocar les criatures passant per criatures alimentades

amb llet d'altres animals¹⁰, durant segles s'han documentat maneres diferents d'afrontar la nutrició i les relacions mare-criatura (Maher et al. 1992; Badinter 1982). En moltes cultures i temps, per tant, hi ha hagut dones que no han alletat a les seues criatures elles mateixes. En la majoria de casos eren altres dones qui alletaven les criatures, esclaves o dides a sou, i en altres es donava llet d'altres animals tot i que la mortalitat fos més alta (Badinter 1982; Hastrup 1992). Emily Stevens explica que “*evidence suggests that artificial feedings were also used in ancient times (Osborn, 1979a). Vessels of all shapes and sizes have been found, dating back thousands of years BC. Crude feeding bottles and issues with their cleanliness were written about through the Roman Era, Middle Ages, and the Renaissance. It was not until the Industrial Revolution that a refined, hygienic feeding bottle became available (Wickes, 1953d)*” (Stevens 2009).

És indispensable tindre una perspectiva transcultural davant la lactància en contra de l'universalisme que moltes vegades s'atribueix a experiències femenines lligades a la nostra fisiologia. Les dones, tampoc les d'Occident, no som mai una massa homogènia, vivim en contextos, sistemes de relacions o maneres de viure el propi cos que poden ser molt diferents, i això fa que la lactància també varie i es construïska de maneres ben diverses. Per a Maher, donar el pit va més enllà de consolidar un model o altre de relació mare-criatura, ja que afecta a les relacions socials de la mare amb la parella, la família i l'entorn social. Fins hi tot van més enllà de la mare i la criatura, i les col·loca en un lloc dins d'un sistema social més ampli de relacions parentesc i propietats (Maher 1992: 25). Si hi ha tantes maneres diferents de ser dones, de ser mares i de donar el pit, no podem simplificar una experiència amb tants significats en una qüestió biològica. Cal fer una crítica a l'apologia de la lactància des d'Occident que ignora les diferències locals, socials i culturals (Maher 1992: 3-4).

En aquest punt és important parlar de la rivalitat entre els homes i les criatures pels pits de les dones. La creença estesa al segle XVIII a França que el semen feia dolenta la llet portava als homes a no permetre que les seues dones donaren pit per no perdre ells el cos de la seua esposa (Badinter 1982). També en l'Antiga Grècia van apareixer ja les primeres doules, encarregades d'alletar a les criatures de les dones de l'aristocràcia que “*tenían miedo de comprometer su salud y su silueta, y tambien de abandonar sus deberes 'conyugales'*” (Odent 1999:86). Hui en dia hi ha moltes dones que continuen sense donar el pit per qüestions estètiques, per seguir uns canons de bellesa concrets. Per tant, la relació de la dona amb el seu cos, dels homes sobre el mateix cos i de la societat amb el cos femení tenen també una forta influència en els model de lactància materna que es puguen generar.

Així, els usos nutricionals relacionats amb donar el pit estan culturalment determinats, fins i tot també aquells recomanats, des d'una perspectiva mèdica, per l'Organització Mundial de la Salut (OMS) (Maher 1992: 9). Per tal de entendre millor la construcció que hi ha al voltant de l'alletament, cal tenir doncs en compte els contextos cultural, social i econòmic de cada societat i les desigualtats de gènere, sense oblidar per això que hi ha una base fisiològica darrere d'aquest procés pel que fa a la mare i a la criatura. No ens podem fixar només en una vessant oblidant l'altra, perquè l'alletament està condicionat per totes aquestes realitats (Hastrup 1992; Maher 1992).

10 El cas de les islandeses que durant més de 200 anys no donaren el pit sinó llet de vaca o les franceses i britàniques que enviaven les criatures amb dides per a ser criades (Hastrup a Maher et al 1992)

5. L'EXEMPLE: MAMAS ALLETAMENT MATERN

Per tal d'entendre com es viu la lactància i la maternitat als grups de suport, he decidit agafar el cas concret de MAMAS Alletament Matern de Sabadell. Per acostar-me a aquesta realitat, he agrupat els temes que han sorgit arran de l'observació i de l'elaboració de les entrevistes en grans grups temàtics. En primer lloc parlaré sobre *El grup de lactància* per tal d'ubicar-nos i entendre millor aquesta organització. En aquest apartat parlaré de com apareix aquest grup, quins objectius té o quin tipus de gent l'utilitza. També parlaré de les *Assessores de lactància de MAMAS*, les dones que formen el col·lectiu a Sabadell; de les *Mares usuàries*, per veure quines necessitats i inquietuds tenen les dones que fan servir el grup; i dels *Homes a MAMAS* per tal de veure el paper que hi juguen al grup. També m'ha semblat interessant plasmar les *Relacions a dins del grup*, on he registrat com es relacionen entre elles les assessores, com ho fan amb les usuàries i amb els pares de les criatures, o quines relacions tenen amb altres grups de suport i amb el sistema sanitari. Per a acabar, el darrer bloc de temes que vull tractar el titularé *Models de lactància i maternitat des de MAMAS*. En aquest apartat vull mostrar les visions de la lactància i la maternitat que es generen a dins del mateix grup a través de temes com ara l'aprenentatge en la lactància, la relació amb el món laboral o la relació entre instint i cultura en la lactància.

Abans de seguir amb l'etnografia, vull fer un aclariment sobre la utilització del subjectiu *mares* durant tot el text. Tot i que en algunes sessions i de manera puntual hagen participat alguns pares, la gran majoria de persones que assisteixen al grup de lactància que he observat són dones. És per aquesta raó que, tot i que no siga un grup exclusiu per a dones i que en ocasions hi participen homes, quan em referisca a les persones usuàries del grup parlaré de *les mares* i no repetiré cada vegada *les mares i els pares*. Faig aquest aclariment lingüístic per a que no es cree confusió sobre el gènere i deixant clar que en cas d'una majoria femenina, en un ús del llenguatge més coherent amb el grup que he observat i amb mi mateixa.

5.1 El grup de suport a la lactància materna

MAMAS és una entitat amb recorregut, i cal analitzar diferents aspectes de la seua organització per tal de conèixer millor el seu treball i la seua tasca amb les famílies.

Història del grup

MAMAS Alletament Matern va nàixer l'any 1997. És un dels tres primers grups de suport a la lactància materna de Catalunya i un dels fundadors de FEDECATA (Federació Catalana de Grups de Suport a la Lactància Materna). En aquella època a Catalunya ja estava funcionant la Lliga de la Llet (LLL), un moviment de mares que donen el pit que va nàixer als EUA als anys 50 i poc a poc es va anar estenent a nivell mundial. La Natàlia, cofundadora de MAMAS i una d'aquestes dones que va començar a Catalunya a treballar en pro de la lactància materna a mitjans anys 90, explica diu de la seua experiència amb la LLL que *“de cop i volta varem ser varies dones que ens varem trobar en un grup molt consolidat, que era la Lliga de la Llet, però que varem dir 'això ho hem de moure'. Està molt bé però és molt jeràrquic, i a nosaltres no ens acabava, nosaltres ho volíem fer a la catalana”*. Aquestes dones varen voler començar una cosa

assambleària i molt menys burocràtica. “*Que amb el temps veus que una mica has de ser-ho [de burocràtiques], però en aquell moment varem dir, no, [...] som mares i donem el pit. I varem començar a crear grups independents*”, diu la Natàlia. A més, hi havia un tret que ideològicament no els acabava d'agradar de la Lliga de la Llet, i és que les voluntaries no podien treballar. Natàlia diu que “*[...] trobava super injust que en el segle XX, quan les dones estaven totalment implicades en el món de la feina laboral remunerada fora de casa, no et deixessin ser monitora perquè treballaves i guanyaves diners*”.

I així és com al 1997 va començar a treballar a la ciutat “*en pro de la lactància*”. “*Pro lactància per a que la lactància arribés a tenir un bon concepte*” diu la Natàlia, que considera que en aquell moment s'havia de guanyar espai i prestigi davant les llets artificials, i que creu que ara ja no cal treballar pro lactància com es feia al principi perquè ara ja està molt més normalitzat. Ella considera que ara es fa perquè ve de gust.

Així doncs, va ser aquesta suma de factors la que va portar a un grup de dones amb coneixements i experiència en lactància a crear un nou moviment de grups de suport, amb una organització més flexible i sense dependre del tradicionalisme i la rigidesa de la Lliga de la Llet. La idea era que els grups de suport a la lactància foren més horitzontals i més participatius.

Objectius del grup

Amb l'observació participant a les sessions del grup de MAMAS ja havia sentit a dir a les assessores que l'objectiu del grup és ajudar a aquelles mares i famílies que volen donar el pit a les seues criatures. I així ho corrobora la Marta quan diu que el seu objectiu “*és que les mares puguin donar el pit, bàsicament*”. Però aquest objectiu s'amplia amb diferents metes que les assessores de MAMAS volen anar assolint. Sobre la funció del grup, la Natàlia que és la fundadora del grup, remarca el fet de compartir experiències entre dones:

“L'activitat reina és fer grups de mares per trobar-nos. A partir de compartir experiències cadascuna, a través de la dinàmica de grup i de l'escolta activa, te n'adones que les dones creuen en les seues pròpies condicions. [...] L'objectiu més ric d'un grup de mares és el compartir, perquè compartir entre iguals ajuda molt”

Quan la Marta explica la principal funció del grup, resalta més el paper assistencial cap a les dones amb problemes amb l'alletament i la falta d'anteció per part del sistema sanitari:

“Com a grup jo crec que l'objectiu principal que és marca és poder ajudar a les mares que volen alletar, que tenen problemes [...]. Perquè des de la Sanitat no és un tema resolt, i llavors estan molt soles, i acostumen a abandonar. I llavors l'índex de mares lactants no era molt alt. I amb l'aparició dels grups de suport ha fet que mares que hagessin abandonat doncs puguin lactar. [...] que les mares puguin resoldre problemes per elles mateixes”.

Sobre aquesta idea de donar-se suport entre mares, algunes de les assessores del grup solien repetir que les dones no naixem sabent donar el pit i que en societats individualitzades com la nostra necessitem trobar

espais per a compartir l'experiència de l'alletament, per a veure com es dona el pit i parlar dels dubtes i problemes que es tenen. Segons la Bea, una de les assessores observades, *“l'alletament no és una cosa que sapiguem fer de manera natural”* sinó que n'aprenem. Per això és important el grup per a MAMAS, per a compartir l'experiència d'alletar.

Un altre objectiu, tot i que indirecte i més llunyà a les assessores, és fer pressió a les institucions sanitàries. Per a Natàlia l'objectiu no és *“fer pressió sinó donar a conèixer les demandes de les dones. És un objectiu però difícilment abastable, perquè en aquell moment tu eres mare, treballes, fas voluntariat... són moltes coses. I el que més t'interessa és que les dones que tenen dubtes, inseguretats o problemes se'n puguin sortir”*. La Marta explica que aquesta pressió es fa des de les federacions. *“MAMAS és un més... no és que siga MAMAS sola sinó que tots els grups de suport com que estan federats formen part de la federació catalana i l'espanyola. Tot és tan legal que a nivell de federacions si que es pot fer molta pressió. I es poden fer llibres, protocols, i pressió”*.

Precissament per a poder tindre més força per a fer pressió com a entitat, des de MAMAS també tenen com a objectiu tindre quantes més sòcies millor, per tal de legitimar la seua tasca. Per això a totes les mares que van per primera vegada a una sessió els hi donen una butlleta per a que si volen es facen de l'entitat. Ser sòcia no és necessari per a assistir a les sessions, però sí que dona avantatges com tenir en préstec material de lactància i poder assistir a les assemblees generals de MAMAS.

Així doncs, tot i tindre diversos objectius, el principal i a què més esforços es dediquen és a ajudar a les dones que volen donar el pit a que ho facen amb èxit, ajudant-les a resoldre dubtes i problemes relacionats amb el pit en una conversa entre mares.

Finançament i activitats

L'entitat MAMAS de Sabadell es finança a base de subvencions i d'ajudes per una banda de l'Institut Català de la Dona i de la Secretaria d'Acció Ciutadana, totes dues institucions lligades a la Generalitat de Catalunya, i per l'altra de l'Ajuntament de Sabadell. Algunes d'aquestes ajudes, no sé exactament quines, depenen del nombre de famílies que utilitzen els seus serveis, és a dir, quantes més persones vagen a les sessions de MAMAS més facilitats per a rebre subvencions. Per a justificar el nombre de persones que utilitzen el grup, les assessores prenen nota en cada sessió de les persones que hi assisteixen. Pel que fa a l'Ajuntament de Sabadell, l'ajuda que es rep és la cessió d'un espai al centre cívic de Sant Oleguer tant per a celebrar les activitats i esdeveniments com per a guardar el seu material. A part d'aquestes subvencions oficials, MAMAS també es finança a través de les quotes anuals de 20 euros que paguen les sòcies i de donacions que persones individuals o altres entitats els puguen fer de manera voluntària.

Totes les activitats que es fan a MAMAS són gratuïtes i obertes. Aquest és un fet important ja que, segons una treballadora de l'Ajuntament de Sabadell, durant l'any 2011-2012 moltes famílies van optar per MAMAS i no per serveis similars de criança gestionats per l'Ajuntament que eren de pagament. La seua principal activitat són les sessions setmanals que fan al centre cívic Sant Oleguer de Sabadell i al centre cívic El Vapor de Santa Perpètua¹¹, on es crea una conversa entre mares on preguntar i respondre als dubtes i problemes

11 El grup de Santa Perpètua no ha estat observat en aquest estudi

relacionats amb l'alletament matern. A part d'aquesta activitat principal, de manera més esporàdica MAMAS fa xarrades o tallers sobre temes relacionats amb la lactància o amb temes de criança. Aquestes activitats s'organitzen sempre coincidint amb la Setmana Mundial de la Lactància Materna, el 8 de març i per l'aniversari de MAMAS.

Perfil socioeconòmic de les usuàries

Pel que fa a la classe social del grup de lactància MAMAS, tot i tractar-se un espai gratuït, la majoria són de classe mitjana. En l'observació ja em va donar aquesta sensació, però les dades d'un estudi estadístic fet per les mateixes assessores¹² de MAMAS m'ha donat més dades per a corroborar-ho. A partir de les fitxes que emplen les mares quan utilitzen per primera vegada el grup de suport, les autores d'aquest treball han vist que tenen un perfil social majoritari al grup tot i que hi ha certa varietat. De les dones que acudeixen a MAMAS, la mitjana d'edat és de 32 anys. La gran majoria de les mares, un 74%, viuen a la mateixa ciutat on és fan les sessions. La resta de mares venen de ciutats properes com Sant Quirze, Barberà o Badia. De les mares que viuen a Sabadell, venen de prop del centre cívic on se celebren les sessions però també del centre de la ciutat. L'assessora amb més experiència em deia que *“A hores d'ara segurament baixa més gent del centre de la que jo sóc conscient. També perquè hi ha molta difusió per part de les assessores de lactància i de les llevadores dels CAP”*. Un 70% de les mares tenen estudis superiors, tot i que hi ha un 30% de mares que no varen marcar cap formació. Una de les assessores em va dir: *“Aquí la més tonta només té una llicenciatura”*. Aquesta frase em va fer pensar en els oficis que tenien algunes de les mares i els pares que em vaig trobar a MAMAS i que vaig anar anotant al diari de camp. Vaig conèixer una arquitecta, dos bombers, una doctorada en biologia i una altra en física, una treballadora de La Caixa, una propietària d'un bar, una mestra amb plaça fixa, una llevadora, una productora artística i un enginyer agrònom. Un altre factor que em sembla interessant, tot i que només l'he treballat a partir de l'observació, són les robes i els accessoris per a criatures que es podien veure durant les sessions. La majoria de famílies portaven accessoris nous i de gama mitjana alta.

Un altre bon indicador de classe social al grup de lactància MAMAS és l'idioma. La llengua vehicular del grup és el català, i la majoria d'assessores i mares són catalanoparlant. Aquest fet reforça la idea que el grup de MAMAS és classe mitjana-alta de Sabadell, una ciutat que en l'època del tèxtil va rebre molta immigració del sud de l'estat espanyol. A Sabadell, com a altres ciutats industrials catalanes, la classe mitjana i alta del centre de la ciutat ha sigut sempre catalanoparlant, i en canvi la classe obrera que ha viscut als barris nous són famílies que majoritàriament continuen sent castellanoparlants, tot i que puguen dominar el català. Això sí, la relació entre les dues llengües és bona i no hi ha cap problema en que es parle en castellà al grup.

Tot i aquesta situació actual, el perfil de les mares usuàries pot haver canviat. La Natàlia, l'assessora cofundadora del grup, considera que *“Al principi la gent era molt variopinta. [...] jo recordo al principi trobar-te amb gent d'un nivell econòmic molt alt, un nivell molt baix, o amb unes idees molt hippies o super conservadores. Una de les riqueses que sempre dèiem que tenien els grups de lactància era aquest, [...] i és que en aquell moment totes érem iguals”*. Però aquesta pluralitat tan heterogènia no és el que jo vaig veure a

12 Aspachs Bracons, M; Miralles Ferrer, L; Sala, R i Galbany Estragués, P (2012). *La transmissió del saber sobre lactància materna en un grup de apoyo*, Sabadell. Sense publicar

les sessions, ni el que em va comentar l'altra assessora a l'entrevista, ni el que diuen les enquestes fetes per les assessores. Potser això passava al principi i ara s'ha convertit més en un tema que interessa a les dones de classe mitjana-alta de la ciutat. Parlant de perquè no hi ha dones de classes més baixes, la Marta diu *“que no saps si és perquè no n'assabenten, perquè no tenen problemes, saps? Perquè normalment quan la classe és més alta més problemes tenen. No sé, més voltes li donen, o més pressió senten o més nosequé i més problemes”*.

Per tant, el grup de suport a la lactància de Sabadell està format per una majoria de dones de classe mitjana de Sabadell, tant pel que fa a les assessores com pel que fa a les mares usuàries de les activitats de l'entitat, i no saben ben bé perquè no venen dones de classes més baixes tot i oferir els serveis de forma gratuïta.

Ús que fan les mares de MAMAS

Tot i que hi ha diferents maneres de fer servir les sessions de MAMAS, totes ho fan servir durant una època, mentre tenen problemes, mentre estan lactant o mentre els horaris els van bé. La majoria ho fan servir per resoldre problemes concrets i no assisteixen a moltes sessions. En canvi hi ha algunes, poques en relació al nombre total d'usuàries, a qui els agrada compartir l'experiència i fer conversa amb altres dones que donen el pit encara que no tinguen cap problema. Com deia una d'aquestes mares al grup, ella hi anava *“a fer pinya”*. Després hi ha un petit percentatge d'usuàries que els agrada el grup i es formen per a ser assessores passant a formar part del col·lectiu de MAMAS.

Des de MAMAS saben que són una cosa temporal en la vida de les mares fan servir les sessions de suport. *“La intenció és que MAMAS, quan jo ho vaig crear, era tu arribes i et donen el trampolí per fer fiuuuu i desaparèixer. Hi havia assessores que deien 'és que hi ha moltes mares que no tornen' i jo deia 'que bé!'. Si no venen és perquè ja poden volar soles”* diu la Natàlia.

5.2 Assessores de lactància a MAMAS

Les assessores són la base del grup de suport a l'alletament matern de Sabadell, són qui forma el col·lectiu i qui gestiona l'entitat. Es per això que l'observació i les entrevistes les que he fixat en elles i en la seua manera de treballar, de gestionar el grup de suport i d'entendre la lactància i la maternitat.

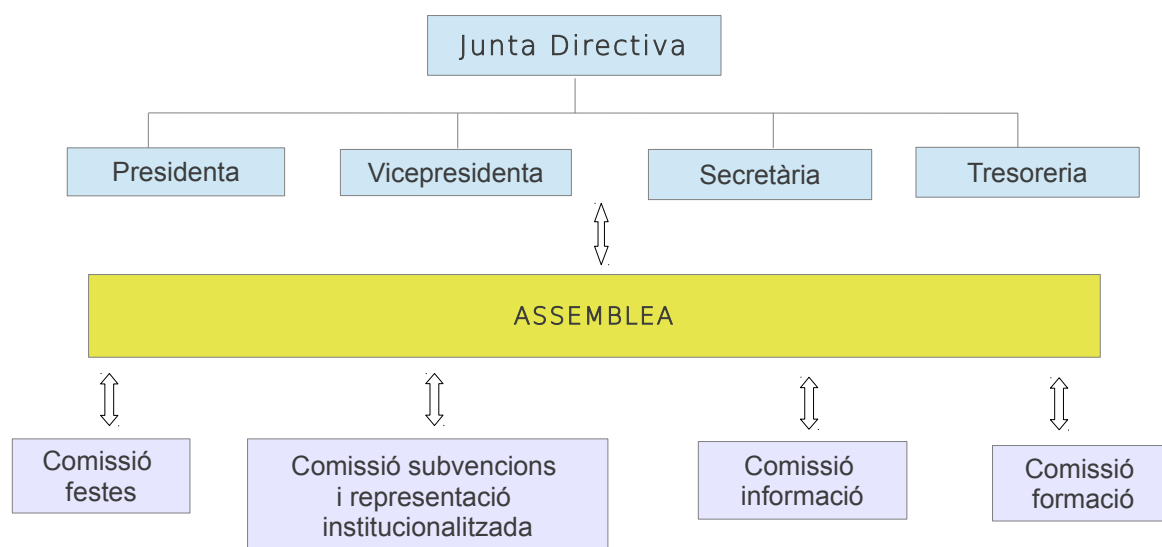
Organització de les assessores

Actualment les dones que forment part de MAMAS són entre 10 i 12 assessores de lactància, tot i que abans n'havien estat més segons les entrevistades. El seu organigrama està format per una Junta Directiva i una sèrie de comissions que es troben en l'Assemblea, el màxim òrgan de decisió.

A l'hora de valorar si es funciona d'una manera més o menys jeràrquica, val a dir que tot i que hi ha una Junta directiva, l'Assemblea és l'òrgan que distribueix tasques i responsabilitats en les comissions. La Marta, que actualment està a la Junta directiva, explica el funcionament de les assessores de la següent manera: *“Ens hauríem de reunir trimestralment per comissions, que fem el que podem, i després fem dues trobades o tres trobades a l'any de totes, segons els temes. [...] [parlant dels actes i esdeveniments] Normalment en assemblea es fan propostes, i parlem com ho podem fer, qui ho gestiona, i ja s'encarreguen elles”*.

A l'hora d'organitzar les trobades setmanals, les assessores s'organitzen en base a un calendari trimestral per a estar dues d'elles en cada sessió setmanal. Les assessores que estan en cada sessió han de fer un resum o recull dels cassos per tal que les altres assessores no perden el fil, d'aquesta manera quan qualsevol assessora porta una sessió pot conèixer els casos de les mares que hi assisteixen.

Gràfica 1. Organigrama de MAMAS

Font: Elaboració pròpia

Requisits per a ser assessora

Per a ser assessora de lactància, les dones han d'acomplir els requisits que cada grup de suport exigeix. No hi ha una norma única que done l'acreditació d'assessora, sinó que són els diferents grups qui concedeixen el "títol". En el cas de MAMAS, Marta m'explica que *"per a ser assessora i poder exercir has de ser mare i haver alletat un any. Llavors fer el curs de FEDECATA o de FEDALMA, [...] passar l'examen amb més d'un 9, i després fer pràctiques. [L'examen] És teòric. Nosaltres [a MAMAS] fem fer pràctiques, i anar omplint un dossier. I després d'un any portant grups al costat d'una altra assessora [...] després s'avalua si és apta o no apta"*. Els cursos de les federacions tenen unes durades que van de les 40 hores a les 150, hi ha de presencials i *online*, i els preus van dels 300 a 900 euros¹³. Sobre aquesta formació, aquesta assessora considera que *"és durillo ara. Amb nosaltres no va ser tan estricte. Quan es va crear necessitaves fer l'exàmen i estar un temps en un grup, però no havies de fer un dossier que havies d'anar omplint i comentant casos..."*. Aquest enduriment en els requisits pràctics a MAMAS, la Marta explica que *"es va decidir en una assemblea. Fer-ho més estricte, que la formació fos més bona, que no es fessin errors... com per complementar la formació teòrica"*.

Més enllà d'aquesta primera formació per a ser assessora, tant els grups de suport com les federacions segueixen fent cursos sobre diferents temes per a que les assessores puguin seguir formant-se. Els cursos i

¹³ Els cursos sempre tenen un preu reduït per a les persones federades i un preu més elevat per a les que no ho són.

les formacions de vegades són gratuïtes però altres tenen un cost per a les assessores de lactància. Formacions internes preparades per ells mateixes no solen tenir un preu. En canvi, els cursos formals i congressos sí el tenen. “*És car. Un curs pot valdre 300 euros. Al congrés 150 euros. Hi ha dues beques per grup de lactància per a anar a Barcelona. Però el d'Espanya no. Per a anar a Madrid per exemple l'havíem de pagar*” explica la Marta.

Així doncs, per ser assessora de lactància a MAMAS i a altres grups de lactància cal rebre formació tant teòrica com pràctica. Cada grup és independent per decidir els seus requisits, però els grups federats que estan en contacte tenen a la seua disposició cursos i formacions per a millorar la seua tasca de voluntariat.

Diferents tarannàs de les assessores

A partir de l'observació feta amb el grup, he vist que el grup d'assessores que formen MAMAS no és pas homogeni sinó que hi ha diferents models sobretot pel que fa a la forma de portar les dinàmiques de grup. Per una banda, hi ha assessores que fan de les sessions l'espai de conversa *mare a mare* que com a entitat volen fer. Però igual que hi ha algunes assessores que aconsegueixen crear aquesta conversa, que passen les preguntes a les altres mares, hi ha altres que es queden en una mena de consulta col·lectiva, on elles responen a els dubtes mentre totes les mares escolten. Preguntant sobre aquesta realitat que jo havia observat, amb la Marta va sorgir la següent conversa:

“E- I hi ha diferències a l'hora d'entendre el grup o no?

M- O diferents habilitats (riu). Hi ha gent que de seguida... no sé, no és com portar un grup qualsevol [...] sinó i que és un moment molt especial i molt delicat de les mares en aquest cas, i se les ha de cuidar. És un lloc on moltes mares ploren quan comencen a explicar, que treuen tot el neguit que tenen. Llavors, clar, l'empatia, no avançar-te, no jutjar, tenir cura amb la veu, les paraules. [...] Llavors hi ha assessores que tenen un estil, i altres que en tenen un altre. I amb les que tenen un estil diferent al teu pots tenir una relació només de companyerisme”.

Així doncs, al grup de lactància de Sabadell hi conviuen tipus diferents d'assessores en el mateix grup. Aquest fet ens mostra que MAMAS no és un grup hermètic ni homogeni en la seua manera de funcionar, tot i tindre'n uns mínims consensuats.

5.3 Mares usuàries

Les dones que acudeixen al grup de suport a la lactància constitueixen un grup específic entre les persones observades. Aquestes dones no formen part del nucli de MAMAS sinó que són usuàries de les sessions que fa l'entitat, són qui aprofita la tasca de suport que ofereix l'associació a totes les dones que volen donar el pit.

Necessitats de les mares i problemes amb la lactància

El fet de ser mare implica noves situacions que comporten unes necessitats concretes. Totes les necessitats que he trobat en les mares del grup són necessitats socials que passen pel fet de trobar un espai de comprensió i recolzament on explicar i resoldre dubtes i problemes, tant sobre lactància com sobre altres aspectes. La Marta, l'assessora més jove, explica així la necessitat de socialitzar-se de les mares:

“Perquè ara tens una criatura, i et quedes una mica aïllada. Les mares es troben soles. Elles tenen baixes però ningú del seu entorn en té, i estan la mama i la bebè soles a casa entre quatre parets, i dius ‘val que faig’, no? I et sens sola, no saps com solucionar-ho”.

Així, existeix la necessitat de socialitzar-se com a mares per parlar de lactància materna. Aquesta necessitat l'he vista al grup i també en altres mares de Sabadell, que no han arribat a formar part del grup segurament perquè, sense haver tingut problemes considerables amb la lactància, ja tenien un entorn on compartir i aprendre.

La majoria de mares que acudeixen a MAMAS tenen o han tingut en algun moment problemes amb la lactància. En l'observació feta he vist que normalment aquests problemes estan relacionats amb dolor als pits, clivelles i fins i tot mastitis, una inflamació de la glàndula mamària molt dolorosa que pot arribar a necessitar d'una intervenció quirúrgica. Els dolors i els dubtes sobre com fer les coses solen ser les motivacions que porten les dones a visitar MAMAS. Moltes vegades per no saber com posar-se les criatures al pit, altres perquè hi ha alguna cosa en la succió o en la boca del nadó que provoca alguna dificultat. Les males postures a l'hora de donar el pit solen ser la principal causa de problemes amb la lactància, i moltes de les mares que acudeixen a MAMAS ho solucionen en poques sessions.

Inseguretats i pressió social

En les hores fetes d'observació he vist que les dones que acudeixen al grup se senten insegures davant dels molt consells que reben i la pressió per fer-ho bé. Un dia hi va haver una mare primerenca que ho va expressar molt clarament: *“Per què ens ho pinten tan maco?! Estem molt cansats, em fan mal els pits... m'han enganyat!”*. No va ser l'única en compartir aquesta sensació al grup en tot el temps d'observació, i en un parell d'ocasions hi va haver mares que el primer dia arribaven plorant pel dolor i les inseguretats acumulades.

El fet que al seu entorn se'ls donen moltes informacions que de vegades són, a més a més, contradictòries, també genera inseguretats a les mares. En alguns casos hi havia mares que arribaven angoixades perquè cada metge els deia una cosa diferent sobre les pautes d'alletament i no sabien a qui fer cas. A MAMAS, se'ls donava més informació. De vegades complementària i altres diferent, però sempre amb arguments. En una sessió, una parella d'uns 30 anys amb la seua primera filla, estaven indignats perquè un metge els havia dit que li donaren pit cada tres hores, un altre cada dues i un tercer cada hora. *“Que decideixin tots una cosa! Tots negre? Doncs negre i seguim tots el camí negre”* deia el pare. Les assessores els varen explicar les pautes per fer lactància a demanda, i varen acabar la sessió més tranquils en veure que moltes de les mares havien passat per situacions similars.

5.4 Els homes a MAMAS

Tot i que a MAMAS les dones són la immensa majoria, al grup també hi participen alguns homes de tan en tan, molt pocs en comparació a les mares. He decidit fer un apartat específic als homes perquè considere que és important, per entendre quins models de maternitat i també de paternitat es viuen als grups de suport a la

lactància, veure quin paper hi juguen aquests en l'alletament matern. Tret dels casos en que la criatura la té una mare soltera, una parella de lesbianes o en el d'una adopció, quan un nen o una nena naix és perquè un home hi ha col·laborat. Per això, considere que no es pot estudiar la lactància a MAMAS sense parlar dels homes i del paper que hi juguen.

El paper dels pares en l'alletament i la criança als grups de suport

La lactància materna, com a una part més de la criança i la cura d'una criatura, no té perquè ser una qüestió exclusivament de les dones. Segons Van Esterik, que és fundadora de la WABA, *“está claro que solo las mujeres pueden amamantar, pero está más claro aún, que los hombres y parejas pueden ser igualmente responsables del cuidado infantil y de las tareas del hogar”* (Van Esterik 1989). En la mateixa línia, un article escrit per un pare per a l'associació Alba Lactància Materna¹⁴ diu que *“No es necesario compartir la alimentación del bebé durante las primeras semanas para sentirse partícipe como padre. Amamantar es lo único que sólo ella puede hacer. Nosotros podemos mecer, abrazar, consolar, bañar, pasear, jugar, cambiar el pañal...”*. El paper dels pares es centra en la participació en la resta de tasques de la criança que no són donar el pit i també en la feina de la llar. En la guia *Claus per a una lactància materna d'èxit*¹⁵, elaborada per FELDAMA i Alba Lactància Materna, i distribuïda per MAMAS a les usuàries, es diu que *“Només la mare pot alletar, però coparticipar de la criança d'una criatura va molt més enllà d'alimentar-la. Inclou tenir cura també de la mare, vetllar per les necessitats de tots, responsabilitzar-se d'altres tasques, donar suport, confiança i, per suposat, molt d'amor”*.

Tots aquests exemples, mostren que la visió general dels grups i les institucions que treballen en pro de la lactància materna considera que els pares tenen un paper respecte de la criança i de la lactància. Es considera important que ells hi participen, tenint cura de manera compartida de tot allò que no siga donar el pit.

El cas concret de MAMAS

Pel que fa a la visió concreta de MAMAS, podríem dir que la visió oficial s'assembla molt a les que he anomenat. En una sessió, una de les assessores deia *“Abandoneu-vos a la lactància! Deixeu que la resta ho faci la vostra parella i vosaltres gaudiu del moment”*. També altres assessores deien a les mares que no es carregaren amb totes les feines de la casa, que les seues parelles havien de fer molt més per tal que elles no estiguessen pendents de tot. Sense qüestionar si abans ho feia tot ella o si ja compartien les tasques de la llar amb les parelles, des dels grups de suport a la lactància i des de MAMAS es diu que amb una criatura cal compartir les tasques per a poder fer lactància materna en bones condicions per a la mare.

Però tot i considerar que els homes han de participar d'aquesta etapa, a MAMAS els pares no hi estan gaire representats. En l'índex de persones del meu diari de camp tinc registrades un total de 54 dones i 15 homes¹⁶. D'entre les dones, sis són assessores, 46 mares usuàries de MAMAS i dues àvies que venen a recollir les

14 ALBA LACTÀNCIA MATERNA. *El papel del padre en la lactancia materna* [En línia] (22-07-2009) <http://albalactanciamaterna.org/lactancia/el-papel-del-padre-en-la-lactancia>.

15 ALBA LACTÀNCIA MATERNA. *Claus per a una lactància materna d'èxit. Guia visual* [Material gràfic]. Barcelona. Depòsit legal: B-2232-2008

16 Aquestes xifres no mostren les persones exactes que varen passar per les sessions de MAMAS, sinó sobre les quals jo he redactat qualsevol cosa al meu diari de camp. Val a dir que, tot i que de mares segur que en varen passar més, en el cas dels homes el registre és més exacte perquè eren pocs i era un grup en el qual m'hi fixava.

seues filles després de la sessió. Pel que fa als homes, deu són parelles de les usuàries, tres són les parelles de les assessores i dos més són parelles de les usuàries de qui es va parlar alguna vegada però que mai vingueren a cap sessió. Dels tres homes que són parelles de les assessores, dos varen estar en un berenar que va fer l'entitat per celebrar la Setmana Internacional per la Lactància Materna¹⁷, i el tercer va estar present en una sessió amb les seues criatures mentre la seua companya monitoritzava la trobada.

Dels deu homes que són parella de les usuàries i que en algun moment passaren per les sessions, però, no tots varen estar presents en una trobada complerta ni varen participar de les converses. Quatre varen estar a tota una sessió de MAMAS amb les seues companyes i els altres sis passaren alguns minuts al final de la sessió, quan venien a buscar a les seues parelles. Els quatre que estigueren tota la sessió varen seure a la rotllana, un d'ells perquè l'assessora li va insistir que no es quedés tan lluny, mentre que els altres sis quedaren en una segona fila fora de rogle sense participar durant l'estona que estigueren a la sessió. Dels quatre que assistiren a tota la sessió, dos pares varen fer preguntes o participar de la conversa en algun moment, mentre que els altres dos només comentaven coses amb la seua parella. Em sembla interessant remarcar que dos dels pares que passaren només uns minuts eren la parella de mares que estigueren a gairebé cada sessió durant els quatre mesos que duraren les observacions.

Així, els pares que han vingut a les sessions ho han fet sempre amb les seues parelles, sempre amb criatures molt menudes, i no han tingut continuïtat. Finalment, al grup no m'he trobat cap home que hi assistira sol. Per tant, la presència dels homes a MAMAS és molt baixa.

La Natàlia, l'assessora amb més experiència, relata així la seua experiència:

“Si que en els quinze anys que jo he estat activa al grup, he tingut dos pares que venien ells amb les criatures, perquè les dones treballaven i venien ells amb les criatures i feien les consultes 'mira, li dono allò' o 'faig allò'. Però clar, en quinze anys dos. És molt poc. Jo sempre he defensat que el pare vingués, perquè és molt important, però costa molt, costa molt. Costa per la incompatibilitat d'horaris, que els homes quan tenen una criatura els hi agafa com una mena de... treballen molt, els hi agafa com una cosa, com una responsabilitat. Ara igual com que hi ha tant d'atur guanyarem igual amb això, no? Però costa molt.”

Per a aquest treball no m'he entrevistat directament amb cap home, i per tant no sé per què la majoria de pares no acudeixen a les sessions de MAMAS.

Visions de les assessores de MAMAS sobre el paper dels pares

El paper dels pares en aquest període i en el fet particular de la lactància és un tema que es tracta poc al grup de suport a la lactància de Sabadell. Tot i que hi ha una visió general en la que es diu que els homes poden participar de la lactància materna, a MAMAS hi ha diferents maneres de veure com i fins on poden participar i compartir els homes la lactància materna i aquest primer període de la vida de la criatura. Amb les dues

¹⁷ En aquell berenar, celebrat el 5 d'octubre del 2011, hi havia unes 60 o 70 persones, d'entre les quals entre cinc i set eren homes.

entrevistes fetes i les observacions, m'he trobat amb dues maneres de veure aquesta relació de gèneres respecte de la lactància i la criança. Hi ha una de les assessores, la Natàlia, que dóna tanta importància a la part biològica com a la part cultural a l'hora de vincular mares i pares amb les criatures. En canvi, l'altra assessora, la Marta, dóna molt més valor a la part biològica i hormonal que no pas a les construccions socioculturals que afecten a la maternitat i a la paternitat.

La Natàlia valora de la següent manera les possibilitats a l'hora de compartir amb el pare la lactància i la criança, relacionant factors biològics i factors culturals:

“Amb la lactància directa difícil, perquè els pits els tenen les dones. Però jo sempre defensava, o crec que tohom ho defensa així, que el pare pot fer tot menys donar el pit. I després, jo amb els anys que veig que hi ha tantes facilitats, que les mares es treuen llet, deixen llet, es pot compartir super bé. Jo fins i tot he tingut casos de mares super cansades, i de dir-los doncs treu-te la llet i aquesta nit et poses a dormir; i si ets capaç, que difícilment ets capaç quan sents al teu fill nyigonyigo, dorm i que ell t'ajudi. O ho han decidit elles mateixes: 'Mira una toma de la nit es desperta i li dóna ell, amb una xeringa, un biberó o el que siga, i jo dormo més hores'. Jo el que sí que tinc clar, molt clar, és que a la que venia una parella i l'home era un gran suport: 'ho fas molt bé', 'tu pots'... la lactància tirava milles. Ara bé, si el pare era una mica reaci, no perquè no li agradés la lactància sinó per pura impotència de veure a la dona patir, difícilment tirava endavant. És a dir que el paper de l'home és super important.”

“S'ha de treballar. Perquè per naturalesa la dona al principi no la treguis de a prop del seu nadó. Si una dona té un bon aplego, no la treguis de prop del seu nadó. Però hi ha un moment que la dona diu 'ep, necessito una mica d'aire'. Si l'home això ho contempla bé, no hi ha cap problema. Però si no, la que continua sempre pendent és la dona. I els nens necessiten que el pare entre, crear més vincles a part del de la mare.”

L'assessora més jove, la Marta, té clar que la maternitat és biològica i la paternitat és cultural. Per a ella ser dona biològicament i ser mare està totalment lligat, mentre que ser home i ser pare és una elecció.

“Surts de casa i estàs amb les criatures al cap si en tens, crec que estàs dissenyat per a això perquè ells [les criatures] no viurien sense això. És com que ve inclòs en els teus gens. I en canvi ells no, ells la paternitat se la construeixen si volen. Perquè no tenen cap reacció fisiològica més que la construïda: si m'emociono en el part o no, com decideixo viure el procés... Ells sí que la construeixen i que la poden anar canviant al llarg de com vivim culturalment les coses”

Parlant amb la Marta del paper del pare en la lactància, varem tenir la següent conversa:

“E- I de cara a plantejar una lactància compartida?”

M- És que jo trobo que fisiològicament els nens necessiten a la mare i que l'etapa quan el pare pot començar a ser més partícip ja arriba més tard. Jo per exemple amb la meva primera filla, hi havia

una cosa que deia 'els dos ens quedem embarassats, els dos nosequé..'. Una mentida com una casa. Ell pot sortir, jo vomito 13 cops al dia... vivim sota el paraigues idíl·lic de que ho compartim tot, i no. Tu t'embarasses, tu pareixes i tu vomites. Els nou mesos que els portes a dins... ells et coneixen a tu, coneixen l'olor del teu cos. És molt bèstia, és que ells et reconeixen a un pam de distància, i si els deixesis no van cap al pare, van cap a la mare, que és el que coneixen. Clar, el seu límits ets tu. Ells no tenen consciència d'on acaba el seu cos, i tu ets una prolongació d'ells. És una cosa que, com a família, el paper del pare és important, però no és el moment. Et pot ajudar, al part, en moltes coses de logística. Però en quant a compartir més això..."

En aquesta diferència fisiològica en els homes davant la paternitat i la criança de les seues criatures, ella mateixa parla de la possibilitat dels homes de crear-se un vincle amb les criatures o no, però no ho parla mai ni com una responsabilitat ni com una necessitat. Aquesta assessora em va recomanar el llibre més conegut de Michelle Odent, *El bebé es un mamífero*, qui parla de l'home com al protector de la mare i de la criatura, i com al responsable d'abastir les seues necessitats més bàsiques, sempre amb els primats i del regne animal com a principal referent (Odent 1990:21-27). Sobre el vincle entre pare i criatura, Odent diu el següent:

"En el momento en el que se da tanta importancia al lazo directo padre-bebé, animando al padre a comunicarse con el bebé incluso en el útero y a participar en el parto, todo esto en el marco de la pequeña familia nuclear, sin duda alguna, sería bueno interrogarse más ampliamente acerca del papel protector del padre y volver a hacer referencia a nuestra condición de primates. Habitualmente, en el mundo de los primates la relación apego entre el padre y el bebé parece hacerse con la madre como intermediario. La ausencia de agresividad contra el bebé y la existencia del sentimiento de apego derivan del interés por la madre. Quizás es mucho más peligroso de lo que nos imaginamos el intentar calcar el comportamiento de apego padre-bebé, sobre el comportamiento de apego madre-bebé; cuando las bases hormonales son absolutamente diferentes. La relación apego padre-niño se construye progresivamente, con el tiempo, obedece a una cronología que, probablemente, será necesario aprender a respetar". (Odent 1990:24)

En canvi, per a l'altra assessora, la Natàlia, el paper del pare és important per a la criatura i també per a la mare. *"Un nadó no només plora perquè vol teta. Un nadó també necessita el contacte del pare, també necessita que la mare pugui marxar un moment i es quedi amb el pare. S'ha de potenciar"*, diu la Natàlia. Sense entrar en si és una qüestió hormonal o fisiològica, l'assessora més veterana li dóna una responsabilitat al pare i li atribueix a la mare la necessitat de separar-se de la criatura i cuidar-se a ella mateixa, cosa que l'altra assessora no va fer durant la conversa o que Michel Odent no anomena en cap moment del seu llibre. Així doncs, a MAMAS hi conviuen al menys dues maneres de veure el paper dels pares en la lactància i la criança en la primera etapa de vida d'una criatura. Per una banda la Natàlia considera que el pare s'ha d'implicar des del principi tot i les diferències hormonals, mentre que la Marta creu que la úncia figura

indispensable per a una criatura és sempre la mare, i que el paper del pare es pot anar construint més endavant.

5.5 Relacions a dins del grup

Els grups de suport a la lactància materna són espais de socialització, i a les sessions he observat que s'hi generen diferents relacions socials.

Relació entre les assessores

La relació entre les assessores és una relació propera, d'amistat entre algunes d'elles i de companyerisme i respecte entre altres. En general, les assessores ja fa anys que es coneixen. Es van trobant en les sessions i les assemblees, i moltes de les formacions que fan impliquen certa convivència. Això fa que entre elles hi haja una coneixença important, tot i que això no sempre vol dir amistat. Parlant amb la Marta, ella ho explica de la següent manera:

“E- I les relacions entre les assessores?”

M- Hi ha de tot

E- També hi ha un punt d'afinitat i d'amistat?”

M- Home, sempre et portes més bé amb algunes que amb altres... no hi ha hagut mai cap mal rotllo entre ningú, hi ha hagut tibantors de vegades, i hi ha que són amigues i hi ha que són companyes. O sigui que hi ha companyerisme i amistat.

E- I tibantors pel contingut o per l'organització?”

M- Per com gestionar els grups. Per l'actitud de la gent davant de portar un grup...

E- Per què hi ha diferents estils?”

M- Sí”

Relació entre de les assessores i les usuàries

La relació entre les mares i les assessores és molt dinàmica i cordial, tot i que es manté certa distància. En el que coincideixen les assessores entrevistades és en que el seu paper és el de les professionals que ajuden a les mares amb problemes. La distància entre assessores i mares la Natàlia la justifica de la següent manera:

“Dona, com a assessora sí que has de mantenir certa distància per a no crear mares dependents. 'Ai com que tinc l'assessora, li ha sortit un gra al nas, què faig?' I dius... has de fer una mena de distància. També per salut de l'assessora! Jo al principi marxava a casa amb totes les mares al cap, estava dormint i em venia al cap aquesta i l'altra. [...] has d'aprendre a fer clack, desconnecto i si aquell dia has ajudat a una sola mare, dóna-ho per bo. Al dia següent ja farem una altra cosa.”

La Marta explica la relació que tenen amb les mares en termes de professionalització:

“E- I la relació amb les mares? hi ha algun tipus de relació o de comunicació amb elles?”

M- Es crea amb les que volen acabar-se formant [com a assessora], saps? Sí. Si no intentem mantenir

un vincle... no professional professional en sentit estricta però si una mica professional, no? Per exemple... en coses així de grup, no donar l'experiència pròpia, perquè si no acabes sent col·lega, i tu vas a ajudar-les, i t'han de veure... El grup se'l fan entre elles”.

Un tret interessant de com s'organitzen i com es visualitza aquesta diferenciació entre usuàries i assessores és el fet que les assessores s'identifiquen amb unes targetes plastificades de la mida d'un carnet d'identitat on porten el seu nom i el logo de MAMAS. La Natàlia ho explica dient que *“Fins i tot hi va haver un moment que ens varem haver d'identificar perquè si no la mare del costat li explicava coses a l'altra, doncs amb molts mites sobre lactància. En plan: 'tinc una clivella' 'ah, doncs posat mantega que m'han dit que va molt bé'. Escolta, no... que després les mares diuen això m'ho han dit a MAMAS. Que la gent sàpiga exactament qui és l'assessora”.*

Sobre la manera com ha de ser aquesta relació amb les usuàries, per a una de les assessores més antigues com és la Natàlia, és important com es parla a les mares.

“Una de les màximes que jo els hi deia sempre en el grup, és no allisonar a ningú. No aconselleu. Recomanes, dones pistes, però no aconsellis. Aconsellar és dir què ha de fer, i després si no ho fa així se sentirà malament perquè tu li has dit que ho fes d'aquesta manera i no ho fa així. No. Ella ha de sentir que tu la capacites per a fer-ho, i que té recursos per a fer-ho. Que potser els ha de trobar ella sola, però si jo puc ajudar-la a trobar-los per això estic aquí. D'això es tracta, de potenciar el que portes dins.”

Relació de les assessores amb els pares

En principi, les sessions de MAMAS no es dirigeixen només a les dones sinó que són per a tota la família i hi poden vindre altres membres, també els pares. En totes les seues comunicacions que he llegit es dirigeixen a les famílies, a mares i pares, i en el formulari d'assistències que les assessores (annex XX) omplen setmanalment es pot posar el nom de la mare, del pare i de la criatura. Tot i això, com he comentat abans, els pares acudeixen poc a les sessions MAMAS i hi ha diferents maneres de relacionar-se amb els pares per part de les assessores. En l'observació he trobat assessores que feien presentar-se als pares en la ronda de presentacions, però també altres que no ho feien i se'ls saltaven. De les sis assessores hi havia una en concret, que va dirigir moltes sessions mentre jo feia l'observació, que sempre es saltava als homes en la ronda de presentació i que, per tant, no devia prendre nota al cens de la seua presència. Tot i això, si un dels pares preguntava i participava ella responia amb normalitat com a qualsevol mare. En canvi també hi ha assessores que tot i que el pare no es presentava li preguntaven el seu nom, en un gest diria jo d'introduir-lo i fer-lo sentir part del grup, de la mateixa manera que en una ocasió quan un pare va seure fora de la rotllana l'assessora el va convidar a que seies amb la resta.

Després d'haver vist aquesta realitat a les sessions, vaig preguntar a les assessores si ha MAMAS es plantejaven quina havia de ser la seua relació amb els homes. La Natàlia que ha estat durant anys una persona important a MAMAS, considera molt important que els homes hi participen i creu que el grup ho fa:

“E- Es pensa de quina manera s'ha de dirigir als homes o no és un objectiu?”

N- És una cosa que surt. No és un objectiu claríssim. Evidentment si ve algun home, o varis homes, s'agafa una manera de fer d'incloure'ls, no d'excloure'ls, sempre incloure'ls dins la lactància. Quan jo ho feia els feia participar, i des de l'humor 'ostres, tu no tens tetes..', fent-los partícips. Però no hi ha un punt específic”

L'altra assessora entrevistada, la Marta, que és una de les assessores que feia per incloure als pares en les sessions, respon el següent:

“E- I amb els pares que venen al grup, des de MAMAS teniu parlat quina relació teniu amb ells?”

M- No. Bàsicament tenim relació amb mares i puntualment quan han vingut pares doncs com poden ajudar a la mare en aquell moment. Normalments són pares que venen quan el bebé és molt petit, doncs perquè també tenen baixa, i perquè estan com implicats en el moment de la seva dona. 'Jo vull que se'n surti i vinc i em preocupe igual que ella i l'ajudo'.

E- Per què és un objectiu que els pares participen més?”

M- No. Perquè el nostre objectiu és que puguin donar el pit les mares bàsicament”

Així doncs, no hi ha una visió de grup sobre quin paper han de jugar els homes a MAMAS, tot i que la participació dels homes en la lactància a les visions oficials dels grups de suport a la lactància i les institucions pro lactància sembla necessària per gaudir d'un alletament d'èxit.

Relació amb Sanitat

La relació dels grups de suport a la lactància amb Sanitat ha passat per diferents fases. La Natàlia explica que al principi les rebutjava. *“Erem les loques de la teta, les talibanes de la teta, que si erem sectàries, fonamentalistes... ens deien de tot. Però varem anar fent. Ho teníem molt clar que començant una iniciativa d'aquest tipus tindriem detractors... però això també ens motivava”* explica l'assessora amb més experiència. La situació actual ha canviat, ara la relació és més bona segons explica la Natàlia. La idea que es té des de FEDECATA pel que fa a la relació amb Sanitat és que els grups de suport a la lactància *“complementen l'assistència que ofereixen els serveis de salut, amb la cobertura de tots aquells aspectes relacionats amb la lactància que no corresponen al sistema sanitari”*¹⁸. Tot i això, les assessores consideren que de vegades es troben fent feina que hauria de fer el sistema sanitari. La Natàlia ho explica de la següent manera:

“E- Fins i tot hi ha llevadores i CAPS que envien a les dones a MAMAS, no?”

N- Ara sí, i tant que sí. Ja fa uns anys. Fins i tot llevadores que per propia motivació trucaven i deien 'mira que vull venir i pregunta'ls-hi a les mares' i jo els deia 'No, vine i no preguntes res. Viu, observa i veuràs que és el que preocupa a les dones'. Les llevadores i els metges més motivats si s'ho miren, i hi ha també que t'ho envien tot a tu. I dius clar, no es tracta d'això. Es tracta de que tu facis la teva

¹⁸ Informació extreta de <http://www.grupslactancia.org/ca/asesoras/>

feina i que nosaltres li puguem donar el suport que necessiten. I clar, llavors nosaltres ens desbordavem. Jo vaig arribar a tenir 40-45 mares en un grup... i clar, això no ho pots gestionar.”

5.6 Lactància materna i maternitat a MAMAS

Un espai de socialització de mares com és el grup de suport a la lactància de Sabadell m'ha servit per a observar diferents visions, experiències i raonaments sobre maternitat i lactància materna. En aquest apartat faig un recull dels temes que es relacionen directament amb el fet de ser mare i de donar el pit.

Lactància materna i formació

Al grup de lactància de Sabadell s'ha repetit més d'una vegada que la idea que la lactància requereix d'una formació, que ningú naix sabent-ne. De fet, l'objectiu del grup és donar eines per a que les dones puguin donar el pit sense problemes. La idea que difonen les assessores de MAMAS a les sessions és que la lactància és un fet natural que requereix d'un aprenentatge.

Es pot dir que les famílies tenen una mancança de formació sobre lactància materna prèvia al naixement de la criatura. Una de les usuàries de MAMAS va escriure un article al Diari de Sabadell explicant la seua experiència, on deia: *“Jo amb els meus 27 anys no sabia donar teta, no ho havia fet mai, i creieu-me que no és feina fàcil”*¹⁹. Amb l'observació he corroborat aquest aprenentatge, perquè he vist com les mares han après sobre el funcionament dels pits, sobre maneres de donar el pit o conservar la llet, i han anat superant problemes.

Per una banda, el sistema mèdic prepara poc a les famílies en lactància. L'assessora més jove entrevistada, valora que les mares reben poc suport per part del sistema sanitari:

“Tu de l'hospital marxes, si és un part normal vaginal, en dos dies. Normalment el primer dia els nens estan molt adormits, no mamen molt i no han tingut [les mares] la pujada de la llet, que és cap al tercer dia. Llavors tots els problemes surten a casa, i des de l'hospital [...] no hi ha ningú que et digui com et pots trobar, cada quant mama el nen.. preguntes molt bàsiques, però les mares marxen d'allà sense saber això i llavors es desborden. [...] pot ser és més durant l'embaràs que la llevadora hauria d'haver fet tot aquest treball”.

Al grup de lactància no s'aprenen només coses sobre com alletar sinó també coses sobre criança i creixement. Al grup es parla de com adormir a les criatures, com organitzar els mobles de l'habitació per a estar més còmodes o com introduir aliments sòlids. Com a qualsevol espai de socialització, en l'observació he vist que a MAMAS també s'apren comparant i imitant el que fan altres mares amb les seues criatures. Quan una mare portava algun accessori nou les altres li preguntaven pel preu i pel funcionament, i la gran majoria portaven accessoris molt semblants.

19 Marina (mare de l'Agnès). “Alletament matern”. *Diari de Sabadell* (30 de novembre del 2011) p. 12

El model d'alletament ideal i les diferents experiències

Tot i que hi puguem haver diferents experiències, les assessores comparteixen un visió bàsica sobre quin és el model de lactància ideal lactància materna. Coincidint amb la FEDECATA i FELDAMA, MAMAS es basa en les recomanacions de l'OMS (Organització Mundial de la Salut) i l'AEP (Associació Espanyola de Pediatria) sobre quina és la millor manera de donar el pit. Al web de l'OMS trobem les següents recomanacions

“La OMS recomienda el calostro (la leche amarillenta y espesa que se produce al final del embarazo) como el alimento perfecto para el recién nacido, y su administración debe comenzar en la primera hora de vida. Se recomienda la lactancia exclusivamente materna durante los primeros 6 meses de vida. Después debe complementarse con otros alimentos hasta los dos años”.

Sobre com donar el pit, la recomanació principal és que es done a demanda, és a dir, sempre que la criatura ho demane i sense horaris fixos. Les assessores, com l'AEP²⁰, també recomanen dormir amb les criatures perquè ajuda a la lactància materna ja que facilita les preses i el descans de la mare.

Pel que fa a l'ús d'accessoris per a la lactància, a *Claus per a una lactància materna d'èxit*, una guia elaborada per FELDAMA i Alba Lactància Materna es fa la següent recomanació: *“Evita interferències i ofereix-li només el pit. Una criatura sana no necessita biberons d'aigua, sucs, llet artificial ni infusions. Tampoc necessita xumets ni mugroneres”.* Així, es considera que el pit té tot el que la criatura necessita per alimentar-se i per a calmar-se. A MAMAS es repeteix constantment que el pit és alimentació, però que *“és molt més que això”*, per l'ús que se li pot donar per calmar les criatures quan no es troben bé, quan s'adormen o en altres situacions.

Tot i això, les recomanacions per a alletar que es fan des de MAMAS no són més que recomanacions. La intenció de les assessores és la de donar informació i eines per a que les dones trien, sense jutjar les seues decisions. Al grup vaig conèixer mares que feien servir xumets, altres que feien lactància mixta amb llet artificial o que altres que feien servir mugronera. Mai vaig sentir a ningú que els diguera que ho estaven fent malament. L'assessora més jove, la Marta, explica sobre aquesta manera de gestionar el grup que el que es recomana i el que es fa de la següent manera:

“El discurs serà el mateix però les realitats de cada família, de cada persona i de cada situació et fan prendre decisions diferents. Tu pots dir una cosa i no haver-ho fet. Jo puc dir-te l'OMS recomana X, i totes estem d'acord en X, però a la pràctica haver fet coses diferents. Però en quant a lactància, el que diu l'OMS i Associació de Pediatria Espanyola són els dos grans referents. Si dius que el colecho tal és perquè la OMS ho diu i perquè hi ha estudis”.

Per a l'assessora amb més experiència, la Natàlia, que hi haja un ideal o unes recomanacions generals no impedeix que cadascú ho gestione com millor li vaja.

20 Informació extreta del web oficial de l'AEP <http://www.aeped.es/comite-lactancia-materna/documentos/recomendaciones-sobre-lactancia-materna-comite-lactancia-materna>

“[...] el que he vist amb els anys és que la gent va fent i ha de fer el que li va bé... i no hi ha una única de fer ni de viure les coses i que els masses sempre piquen. Si hi ha una dona que li interessa fer un horari rígid amb el seu fill i li va bé, per què no? Si ho necessita viure d'aquesta manera? O si una altra li vol donar cada 5 minuts, per què no? No som qui per a dir-li a la gent com ho ha de fer. Del que es tracta és que la gent tingui informació veraç i contrastada, i que cadascú tiri [...] Jo crec que es molt important la lactància materna i que tots els nens haurien de mamar. Però sempre he tingut present una cosa, i és que he tingut els meus tres fills i he fet amb ells el que he volgut, i per tant he de permetre que tothom pugui fer el que vulgui, no?”

Així doncs, hi ha unes recomanacions per aconseguir un ideal de lactància com el que recomana l'OMS i l'AEP, però des de MAMAS tenen clar que cadascú ha de fer-ho com li vaja bé. Una frase que vaig sentir varies vegades per part d'assessores durant l'observació és que *“val més un biberó donat amb amor que la teta de mala gana”*.

Discurs científic als grups de suport a la lactància

A MAMAS, tant a través de l'observació participant com de les entrevistes he vist que se li dona molta importància a legitimar la lactància materna amb referents i arguments científics. A totes les sessions s'explica que tots els arguments i consells que es donen estan basats en les recomanacions de l'OMS i de l'AEP. La cofundadora del grup entrevistada ho explica així:

“Mira, a MAMAS sempre he insistit molt en que ens hem de basar en els estudis científics. Per més que ens agrada donar el pit, ens hem d'avaluar en estudis científics, tot el que diem ha d'estar avalat. No podem dir donar el pit és molt guai i ja està. No, està avalat per ciència. I això ens dóna força. Fins ara ens ha donat la força de que ha sigut una informació rigorosa la que hem donat.

L'altra assessora entrevistada, la Marta, explica que *“també és una manera de donar una eina a les mares per a que puguin rebatre el que els diuen. 'És que jo li dono el pit al llit i ho visc millor' i pot ser amb això hi hauria d'haver prou, però com que la gent et diu 'bé, s'acostumen, són dos dies i després ja viuràs igual de bé, eh?' I llavors tu li pots dir 'bé però és que és millor per això i això...' i ja està”*.

Per tant, les assessores de MAMAS consideren que per legitimar el seu discurs necessiten basar-se en arguments científics i deixar de banda els valors més personals, de satisfacció o de plaer, que poden portar a una dona a decidir-se per l'alletament matern.

Món laboral, lactància i maternitat

La tornada al treball remunerat és una qüestió que atabala a moltes de les mares que assisteixen a les sessions de MAMAS. El que m'explicaven algunes dones és que els preocupa separar-se de les criatures massa hores al dia i quan són massa menuts. Una mare em va dir un dia, mentre altres mares assentien amb el cap, que quan et separen del nadó per a anar a treballar *“se't trenca el cor”*.

El que fa l'entitat és donar les eines per a que les mares que volen seguir alletant mentre treballen troben maneres de fer-ho. Les assessores expliquen com extreure's llet, com conservar-la i com la poden donar altres persones a les criatures quan la mare no hi és. Quasi totes les mares que acudien a MAMAS durant l'observació tenien una màquina per extraure la llet. La majoria de dones que fan servir aquest mètode diuen és molt cansat tornar de treballar i tindre la criatura al pit i estar traient-se llet al mateix temps per a que una altra persona li la done l'endemà.

A MAMAS, la majoria de mares i assessores treballen, tot i que hi ha excepcions. Parlant sobre món laboral i lactància amb les assessores, vaig veure que a MAMAS no tenen una visió comuna sobre com ha de ser el món laboral per a les dones i com cal relacionar-hi la lactància i la maternitat.

Així doncs, a MAMAS ajuden a les dones a que puguin seguir donant el pit quan es reincorporen al treball remunerat, tot i que no tenen entre els seus objectius millorar aquesta relació entre món laboral i lactància.

Entre l'instint i la cultura

Les dues assessores entrevistades m'han parlat de la importància de les hormones que se segreguen mentre es dona el pit per a explicar certa sèrie de comportaments, com ara el vincle entre la mare i el nadó. Però a l'hora de valorar el pes que té la part sociocultural construïda entorn la lactància i la maternitat, he trobat diferents matisos. Tot i que totes dues estan d'acord en que l'entorn social influeix en la lactància i la maternitat, el pes que se li dona respecte de la part fisiològica i hormonal varia una mica.

La Natàlia li dona molta importància al paper que juguen les hormones en la lactància i la maternitat, tot i que també valora la part social que envolta l'experiència de ser mare:

“N- És difícil perquè la lactància no només depèn de la part científica sinó que depèn també d'una part psicosocial, no? Llavors depèn de molts factors. Però sí que hi ha una part fisiològica que no comença donant el pit sinó que comença quan et quedes embarassada. Comença amb les hormones de quan et quedes embarassada.

E- Però això és molt fisiològic, no? I a nivell emocional?

N- Sí, és molt fisiològic. Però va lligat. L'oxitocina és una hormona molt emocional, llavors si tu provoques això en una mare, una bona segregada d'oxitocina, a nivell emocional és molt forta. Tot i que després depèn de la resta [de l'entorn social].”

La Marta per la seua banda diu: “Jo era molt racional i molt de que construïm les relacions i vaig passar a ser molt biologista”. Per a aquesta assessora, la maternitat té molt de biologia i d'instints. Considera que hi ha construccions socials, però les relaciona amb allò negatiu, allò que nega el que ella considera que són els instints de mare.

M- “A veure, jo crec que hi ha un punt fisiològic molt gran. De que estàs dissenyat per a que en aquells moments tu ho donis tot per les teves filles. I te n'adones que el món no està muntat per a tot això, que no està muntat per a que la dona pugui ser dona i mare. [...] és creen unes necessitats en

molts àmbits. Unes necessitats que per molt que culturalment creïs coses a sobre no pots amagar-les”.

Així, tot i que hi ha matisos a l'hora d'expressar com es relaciona la part hormonal i fisiològica amb la sociocultural, i el pes que té cada part, les dues assessores estan d'acord en que les hormones juguen un paper molt important en la lactància i la maternitat.

La relació entre lactància i de maternitat: el paper de les hormones

Al grup de MAMAS no hi ha una única manera de viure la maternitat i la lactància. Cada assessora ho viu a la seua manera, i totes hi conviuen sota un fet comú que és la defensa de la lactància materna. Tot i això, les dues assessores entrevistades m'han parlat de la importància de les hormones que se segreguen mentre es dóna el pit per a explicar certa sèrie de comportaments, com ara el vincle entre la mare i el nadó. Amb la Natàlia vaig parlar de si hi havia una relació entre model de lactància i model de maternitat, i em va parlar de les relacions que es generen entre l'àmbit sociocultural i el purament hormonal:

“E- Un model de lactància implica un model de criança?

N- Possiblement. Però a nivell psicosocial i a nivell fisiològic. És a dir, no és el mateix una mare que dóna el pit que una mare que dona lactància artificial. Hormonalment no és igual, les hormones ens dominen molt en la nostra manera de fer. Però la lactància no és només la lactància. No és només donar el pit, és si et donen suport, si tu hi estàs agust fent-ho, si tens possibilitats a la feina. Clar, hi ha molts factors que fan que una lactància no funcioni. A nivell de la maternitat... jo com que també crec que hi ha tantes criances com mares i famílies, penso que la gent amb això ha de reflexionar. No perquè jo avoqui per una lactància natural, no perquè et poses més vegades el nen en el fular seràs més bona mare. Vull dir que hi ha molt discurs de 'ai, la super mare, dono el pit, dormo amb ell...'. Està molt bé. És lo ideal? Sí, podríem dir que sí, però no té per que ser una condició per a gaudir de res. [...] Hi ha moltes maneres de veure-ho.”

Així doncs, un model de lactància pot comportar diferents models de maternitat segons la Natàlia, tot i que no és mai una seqüència exacta. Sembla que per a aquesta assessora, pot ser una part més en certs models de criança més de contacte amb les criatures, però no té perquè existir sempre aquesta relació.

7. ANÀLISIS I REFLEXIONS

Com ja he comentat al principi, l'estudi sobre els grups de suport a la lactància dóna moltes opcions d'anàlisi i treball. En aquest apartat vull reflexionar sobre els temes que he considerat més rellevants arran del treball de camp realitzat. Per a això, parlaré dels espais de socialització que generen els grups de suport a la lactància materna, del discurs que fan servir les assessores de lactància, de la funció social i de l'organització d'aquest col·lectiu, dels models de lactància i maternitat, de la relació entre *instint* i *cultura*, i dels rols de gènere que es donen en aquestes entitats. He volgut dedicar també un apartat a les qüestions que m'han quedat obertes per a una futura investigació, perquè amb l'estudi de la lactància i la maternitat s'obren molts debats.

7.1 Nous espais de socialització i suport entre dones

Una de les característiques més importants de MAMAS i la resta de grups de suport a la lactància materna és que han generat espais de trobada i de suport a la lactància materna que mancaven en la nostra societat. Espais necessaris per a moltes dones i famílies que volen donar el pit. És també interessant destacar que aquests espais els han generat les mateixes dones que en algun moment varen trobar a faltar aquest suport.

Les dones quan tenen una criatura comencen un nou procés de socialització i d'aprenentatge com a mares. Com diu Teresa del Valle, "*la socialización es un proceso central en la creación de las identidades genéricas así como la forma en que se transmiten los contenidos en los momentos críticos del ciclo de vida*" (Del Valle 2001:134). És important estudiar els diferents espais on es gesten models de maternitat ja que, com diu Palomar, "*el significado que esta práctica tiene está en estrecha relación con el contexto cultural, social y económico en el que se realiza*" (Palomar 2005:43). Tant des del treball antropològic fet per Maher i altres antropòlogues feministes com des de l'experiència al grup de suport a la lactància de Sabadell, he vist i comprovat que la lactància també té aquest fort component de socialització i d'aprenentatge. En una societat cada vegada més individualitzada, on s'ha perdut l'aprenentatge que es podia fer entre mares, filles o veïnes, els grups de suport a la lactància semblen tenir un paper similar al que tenen les *Childbirth educators*²¹ amb el part. Per a Van Esterik "*Los grupos de apoyo madre a madre y en general, los grupos de apoyo entre mujeres son una escuela para la vida y un regalo importantísimo que unas mujeres pueden darse unas a otras*" (Van Esterik 1989:11). Compartir l'alletament en grup, com passa amb altres experiències, fa que algunes dones comencen a valorar l'alletament com una realitat compartida, i veure que en la col·lectivitat es troben les solucions i el recolzament necessari (Bauman 2001). Així doncs, com en altres fases de la vida, calen espais de socialització per a aprendre a ser mares i també per a aprendre a alletar, i MAMAS és un d'aquests espais de socialització per a les usuàries del grup.

També vull destacar, però, que aquest espai acaba tenint una funció assistencial. Les dones que acudeixen a MAMAS són protagonistes de l'activitat, però no participen del funcionament ni de l'organització de les activitats. Més que un espai on implicar-se, al grup troben un col·lectiu de voluntàries que treballen per tal

21 Les *Childbirth educators* són assessores al part. Michel Odent diu d'elles que "*En una sociedad caracterizada por la pequeña familia nuclear i el nacimiento en el hospital, ellas satisfacen las necesidades sociales de las mujeres gestantes, su necesidad de encuentro con otras gestantes, con madres y con bebés. Desempeñan la función educativa que incumbía tradicionalmente a las madres, a las tías, a las mujeres de generaciones precedentes, llenando el vacío característico de nuestro siglo que tiende a separar a dos generaciones de madres*" (Odent 1990:9).

d'ajudar-les a donar el pit i un lloc de trobada amb altres dones que estan en moments molt similars al seu. Les assessores diuen que un dels seus objectius generant aquests espais és donar eines a les mares per a que elles puguen decidir i fer la lactància que més els convé. D'aquesta manera millora l'experiència de les dones i els fa guanyar en qualitat de vida, les dones aprenen a donar el pit i es socialitzen com a mares, però no hi ha un treball clar per a que aquest procés vaja acompanyat d'una presa de consciència per part de les dones del fet transformador del qual estan participant.

7.2 Arguments científics per defensar la lactància

Des de MAMAS es dóna molta importància a fonamentar els seus arguments amb estudis científics per tal de legitimar la seua lluita. Remarquem sempre que les seues recomanacions estan recolzades per institucions científiques com l'OMS o l'AEP. En un món on sembla que tot ha d'estar avalat científicament, MAMAS i la resta de grups han vist que per a legitimar el seu discurs havien de jugar amb les regles del joc del poder científic. En un intent de trencar amb el control que la ciència ha tingut en els darrers anys sobre l'alimentació de les criatures amb la llet artificial, les dones que treballen per la lactància materna han agafat aquest mateix discurs científic de poder per a legitimar la seua tasca. *“No podem dir donar el pit és molt guai i ja està. Tot el que diem ha d'estar avalat per ciència, i això ens dóna força”* diu la Natàlia. Parlar del llenguatge científic els dóna una legitimació davant l'opinió pública molt important per a un grup de dones que en els seus inicis les consideraven unes *“talibanes de la teta”*. A més, com apunta la Marta, donant arguments científics també estan donant eines a les mares per a que es defensen amb arguments de més pes davant la gent que els diu que no donen el pit.

Tenint en compte els estudis de Foucault sobre biopoder i la relació entre poder i saber, el que fan els grups de suport a la lactància materna es posar-se al mateix nivell que els discursos que havien promocionat la llet artificial durant anys. D'aquesta manera, els grups de suport han aconseguit guanyar presència en els debats institucionals sobre alimentació infantil. Però el fet de posar-se al nivell del discurs científic també ha suposat que s'haja deixat de banda l'experiència de les dones, la satisfacció personal o el plaer com a arguments legítims per a defensar l'alletament. Així doncs, amb aquesta pràctica també es contribueix a consolidar el poder i la capacitat de control del discurs científic en la nostra societat (Foucault 1976) per sobre d'altres tipus de coneixement.

7.3 La funció social dels grups de suport a l'alletament matern

Els grups que treballen per l'alletament matern es consideren a si mateixos com a un moviment social que es diferencia del món sanitari²². Si entenem un moviment social com *“las formas de acción colectiva en favor de una causa”* i que es posicionen contra un adversari (Neveu 2000:22), hauríem de plantejar que els grups de suport a la lactància materna tenen com a causa defensar i promoure l'alletament, i com a adversari tota aquella institució que impedisca a les dones tindre tota la informació i coneixement necessari per poder decidir si volen o no donar el pit.

Els grups de lactància contribueixen a un canvi social en tant que fan possible que un nombre major de dones

22 Font <http://www.grups lactancia.org/ca/asesoras/asociaciones-pro-lactancia>

puga optar per l'alletament matern davant la força que tenen les llets artificials dins del discurs mèdic. Esdevé un canvi perquè en la nostra societat aquests espais de recolzament com a tal no existien abans. Per una banda, la socialització en l'alletament sempre s'havia fet en espais privats, i per una altra, des de la irrupció de les llets artificials als anys 50, l'alletament matern havia perdut pes en l'alimentació de les criatures. Així doncs, els grups de suport han generat un canvi social prestigiant l'alletament i donant-li de nou un espai en la societat.

Des d'una perspectiva feminista, però, crec que els grups de suport també tenen la potencialitat d'impulsar altres canvis socials en totes aquelles realitats que afecten a la lactància materna. Des d'una perspectiva de gènere es fa difícil parlar d'una lactància materna alliberadora sense qüestionar el sistema laboral, les relacions de gènere o els models de producció d'un sistema econòmic determinat. Tot i això, val a dir que aquesta potencialitat de crítica i canvi social relacionada amb la defensa de la lactància com a un dret de totes les dones no s'explota a nivell col·lectiu des dels grups de suport a la lactància materna. De fet, aquesta visió crítica no és necessària per a defensar l'alletament matern tal i com ho fan ara per ara els grups com MAMAS. Aquests grups no treballen directament per un canvi social que vaja més enllà de millorar la lactància de totes les dones que ho necessiten, tot i que de manera indirecta hi puguen haver raonaments molt interessants des d'una perspectiva crítica. Un exemple de la falta de discurs polític més enllà de promocionar l'alletament és el tractament que es fa a MAMAS de la relació entre lactància i món laboral. Durant el període d'observació no vaig sentir cap crítica a l'organització del món laboral respecte de la lactància materna. Mai vaig sentir tampoc parlar de quins són els drets laborals de les dones lactants. Segurament des de les federacions sí que es fa pressió en aquest sentit a un nivell més institucional, però en el treball de base que fan els grups amb les dones aquestes crítiques no apareixen sinó que es donen eines i suport per tal d'emmotllar-se al context²³, sense qüestionar si aquesta situació ha de canviar, ni si les dones com a col·lectiu tenim algun paper dins d'aquesta lluita. Aquest fet es pot explicar en part perquè en aquest moviment hi caben diferents ideologies, i el que uneix a les assessores és la promoció de l'alletament. Segurament hi conviuen dones anticapitalistes, catòliques, ecologistes o liberals que treballen en comú per a defensar el dret de les dones a donar el pit. Qüestionar-se quines relacions socials influeixen en la lactància materna hui en dia és una opció que poden fer les assessores de manera individual, però ara per ara, al menys pel que he vist en les meues observacions, no és un objectiu dels grups de suport a la lactància materna com a moviment. Així doncs, el canvi social que implica l'augment d'espais per a compartir l'alletament i l'accés a coneixement sobre la lactància és una molt bona eina per a les dones. Tot i això, ampliar la crítica a tot allò que afecta a la lactància va més enllà de la tasca que fan els grups de suport.

7.4 Els grups de suport, un moviment d'assessores de lactància

MAMAS i els grups de suport que formen part de FEDECATA i FELDAMA són un moviment associatiu tancat, ja que està format només per assessores de lactància. Com hem vist a l'etnografia, per a formar part de

²³ Un exemple de com els consells porten a les dones a adaptar-se a la situació el trobe quan a les sessions es parlava de l'extracció de llet per a que una altra persona li la done a la criatura mentre la mare treballa. Normalment es recomanava treure's llet a la feina. Però si no ho podien fer perquè no ho tenien permès o perquè no se'ls facilitaven les condicions necessàries, doncs s'havia de fer a casa després de la jornada laboral. Aquests consells es donaven sense parlar de quins són els drets de les dones lactants en el món laboral.

MAMAS s'han d'acomplir tota una sèrie de requisits. Les dones han d'haver donat el pit de forma exclusiva fins als sis mesos i com a mínim un any, a part fer la formació bàsica i les pràctiques d'un any al grup. Les mares que van a les sessions com a usuàries, si volen treballar dins del col·lectiu ho poden fer només si reuneixen tots els requisits. Això vol dir que una dona que haja fet lactància fins als deu mesos o que l'haja fet mixta amb llet de fórmula a partir dels sis mesos, en principi no pot formar part del moviment com a assessora. Una altra manera de tindre certa participació en el grup, tot i que no massa, és pagant la quota anual que dóna dret a assistir a les dues assemblees que es fan a l'any.

Un altre aspecte a destacar és que els cursos de formació bàsica per a ser assessora valen entre 300 i 400 euros per a les persones federades a FEDECATA o FELDAMA. Tot i que no he estudiat fins a quin punt és un entrebanc o no per a poder accedir al grup com a militant, crec que també hi ha cert tancament pel que fa a la classe social. Fer aquesta inversió per a fer un voluntariat i una militància, tot i que pot ser comprensible a nivell de finançament i despeses per l'organització, implica cert nivell econòmic per part de les dones que en formen part.

Així doncs, per a formar part de MAMAS cal passar filtres i es genera així un col·lectiu amb un perfil molt concret de dones. Com a moviment, els grups de suport a la lactància se centren així en la seua funció assistencial, perquè no busquen la participació de les dones dins del col·lectiu, sinó que pretenen millorar el servei que es dóna a les dones i en certa manera “professionalitzar” el treball de les voluntàries.

7.5 Instint i cultura: entre l'essencialisme i el trencament del dualisme cartesà

Com ja he dit, MAMAS és un grup que treballa per l'alletmanent matern en què hi caben diferents visions sobre maternitat i lactància. També hi ha diverses opinions a l'hora de valorar la importància que té la part instintiva i la part sociocultural que implica la lactància materna. Arran de l'observació i de les entrevistes, he vist que a MAMAS se li dóna molta importància al funcionament hormonal del cos femení per a explicar la lactància i les sensacions i relacions que es generen. Aquesta és una visió compartida per les assessores entrevistades. On rau la diferència és a l'hora de valorar el paper que juga l'entorn social i les construccions socioculturals en aquesta realitat. En les entrevistes he trobat una opció que donava molta impotència als factors socials i psicològics que envolten la lactància, la de la Natàlia, mentre que la Marta defensava que l'experiència és bàsicament fisiològica.

L'opció essencialista que fonamenta la maternitat en la biologia i en els instintspot portar a una justificació biològica de desigualtats. Que les dones hagen de ser o comportar-se d'una manera per “natura” és el vell discurs que porta segles justificant desigualtats de gènere, igual que ho ha fet amb desigualtats per raó de classe i raça (Stolcke 2010). En canvi, considere molt interessant la visió que té un sector de MAMAS, diria que el més general després de les entrevistes i l'observació, de la relació entre la natura i la cultura, i la possibilitat de relacionar totes dues realitats sense necessitat que una faça fora l'altra. Crec que és trencadora en certa manera l'opció de fer conviure la part més hormonal de la lactància i el postpart amb la part social i cultural que envolta aquestes experiències. Donar importància al paper que té l'oxitocina en les emocions de la dona i la relació amb la criatura, al mateix temps que considerar fonamental que la mare estiga fent el que vol, que tinga recolzament o que el context li siga favorable pot aportar a les dones una capacitat

d'empoderament a partir del coneixement del propi cos i del reconeixement de les nostres necessitats sociocultural però també fisiològiques.

Així doncs, a MAMAS l'instint i la cultura interactuen entre diferents maneres de veure la seua relació, sense una única visió sinó navegant entre l'essencialisme, amb tots els perills que aquesta visió té sobre les relacions de gènere, i el trencament amb el pensament dualista tradicional que obre les portes a noves maneres de veure la relació entre en nostre cos i el nostre entorn.

7.6 Alletament, criança i rols de gènere

Un tema que m'ha preocupat a l'hora de fer aquest treball han estat les relacions de gènere que es generen entorn la lactància materna i la maternitat des dels grups de suport com MAMAS. En l'alletament matern les protagonistes directes són les dones, la qual cosa té una part coherent, perquè són les mares qui produeixen llet i qui poden alletar de manera directa. Tot i això, en la visió general dels grups de suport a l'alletament matern, es té clar que els homes poden i han de participar d'aquesta etapa. Dic que és la visió general perquè és el que he trobat a diferents materials realitzats pels grups de suport a la lactància materna i el que he sentit per part d'algunes assessores. Però la realitat que he trobat a MAMAS és que els homes participen molt poc del grup, i pel que sembla no és una cosa excepcional. En un document que s'adreça als homes fet per la Liga de la Leche i WABA²⁴, es diu que als grups de suport *“Normalmente solo asisten las madres, eso no debería de ser así, si los padres pueden ir deberían ir, la lactancia también es cosa de ellos”* (Criado et al 2007:3). Per tant, tot i que des dels grups suport a la lactància materna es considera que els homes són importants, ells no hi participen d'una forma notable.

Hi ha la possibilitat que molts homes no se senten seua aquesta etapa de la criança i que per això no participen dels grups de suport. Em sembla important ací parlar de les connotacions socioculturals que afecten als grups de suport a través de les paternitats tradicionals, en que els homes no són tan responsables com les dones de l'alimentació i la criança de les criatures. L'autor de l'article de *El papel del padre en la lactancia materna*²⁵ diu que *“Tradicionalmente la crianza ha sido principalmente competencia de las madres, mientras que los padres se encargaban de abastecer de alimentos a la familia. Actualmente la tendencia es compartirlo todo entre hombre y mujer, y que los padres se involucren al máximo en la crianza. El cambio es lento y supone un esfuerzo, porque todavía estamos siendo padres las generaciones que hemos crecido viendo que la madre asumía todo el papel”*. Per tant, els homes han de generar nous models de paternitats i s'han de fer responsables de la criança i de la lactància de les maneres que puguem.

Així, tot i que en la visió general dels grups de suport a la lactància és parla del paper important que tenen els homes en l'alletament, sobta que des de MAMAS no s'hagen plantejat com a objectiu que els homes participen més del grup o la manera com han d'adreçar-se a ells per a fer-los partícips de les sessions. I encara sobta més que puga haver-hi alguna assessora que se salte als homes en la ronda de presentació d'una sessió. En algun moment he dubtat si la intenció de MAMAS és crear un grup d'afinitat només de dones, que podria ser interessant, però no només hi ha assessores que defensen obertament que els pares han d'anar a les

24 CRIADO, A; ARTEAGA, A; MEOÑO, A; VILLAMAR, C ; VALLAEYS, F Y MOLLICA, L (2007) “El rol del padre en la lactancia materna” [En línia]. Liga de la Leche i WABA http://www.lli.org/docs/fathers_support07.pdf

25 ALBA LACTÀNCIA MATERNA. *El papel del padre en la lactancia materna* [En línia] (22-07-2009) <http://albalactanciamaterna.org/lactancia/el-papel-del-padre-en-la-lactancia>.

sessions, sinó que els materials de MAMAS es dirigeixen a les famílies i en la fitxa d'assistents que s'omple a cada sessió hi ha un espai per al nom del pare. Per tant, des de MAMAS compten amb que els pares vinguen, però no s'han plantejat com fer-ho.

Però, tot i la visió general que donen els grups de suport als seus materials, sembla que a la pràctica cada assessora té la seua pròpia visió sobre quin paper han de jugar els pares en la lactància. Per una banda, la Natàlia diu que els pares, si és que n'hi ha, són un pilar fonamental per a que la lactància funcione i que tenen un rol important en aquesta etapa de la vida de la criatura. Per la seua banda, la Marta sembla que els veu més com a ajudants que no pas com a part necessària del procés. Per a ella la responsabilitat dels pares és una cosa que poden triar, mentre que la de les mares és pràcticament una funció fisiològica. De nou, com que el principal objectiu de MAMAS és que les dones puguen donar el pit, i ja només amb això tenen molta feina, la manera com treballar amb els homes queda totalment relegada i no s'afronta tot i la importància a l'hora de construir models d'alletament i maternitat en els grups de mares.

Tenint en compte que els grups de suport a la lactància són espais de socialització on les dones és relacionen i aprenen també a ser mares, el fet que siga un espai tant feminitzat porta a relacionar la criança, en relació a la lactància, com a una cosa bàsicament de dones. És important destacar la importància que té açò en un procés de socialització ja que, com diu Teresa del Valle, *“La existencia generalizada de formas de socialización diferenciadas para las mujeres y los hombres generan y sirven de apoyatura a las diferencias que se consideran importantes para unas y otros. Estas diferencias se reflejan de manera significativa en la asunción de roles”* (Del Valle 2001:134). El fet que a MAMAS es reforce, encara que de manera involuntària, que les sessions siguen espais feminitzats fa que les dones se socialitzen com a protagonistes del fet de tindre una criatura. Sembla que la majoria dels pares són en certa manera espectadors des del seu paper d'ajudants. Això passa tot i que algunes assessores compartisquen totalment la criança amb les seues parelles i puguen estar vivint maternitats transformadores. La dinàmica del grup permet així que es reproduïsquen esquemes estereotipats i tradicionals de la maternitat i la paternitat amb les mares com a principals responsables i els pares com a ajudants. Des d'un punt de vista feminista, crec que si els homes participen de la reproducció, cal consolidar que es compartisca tot el que té a veure amb la criança de les criatures, també la lactància i els espais de socialització relacionats amb aquesta.

Un altre punt interessant sobre com es planteja la lactància des d'una perspectiva de gènere és fixar-nos en les ajudes econòmiques que rep MAMAS de l'Institut Català de la Dona. Les ajudes no es reben des del Departament de Salut tenint en compte les avantatges per a la salut infantil que presenta la lactància materna, ni del Departament d'Educació tenint en compte que repercuteix sobre la vida dels infants d'entre 0 i 2 anys o més. Això fa pensar que des de les institucions públiques la reproducció, l'alletament i la primera etapa de les criatures es veu com una cosa purament femenina, i que les xiquetes i els xiquets, fins que no estan a les guarderies o a les escoles, són cosa de la mare. En aquest sentit, les institucions estan perpetuant una visió tradicional de la maternitat i la feminitat que encasella a la dona com a l'única nodridora de la criatura, i on ni els pares ni altres institucions no hi tenen un paper destacable.

Així doncs, tot i que en la visió oficial dels grups de suport a la lactància materna és parlar de la necessitat i possibilitat de compartir amb els homes l'alletament matern, a la pràctica les dones segueixen sent les

protagonistes del fet de tindre una criatura.

7.7 Lactància materna i feminisme

La lactància materna dóna una sèrie de possibilitats a les dones amb el seu cos i el seu entorn que fa pensar que pot ser una eina més d'empoderament de les dones. A *Lactància materna: un asunto feminista*, Van Esterik mostra la lactància per si mateixa com un fet feminista (Van Esterik 1989) per totes les possibilitats que dóna. Per a Van Esterik, *“la lactancia materna confirma el poder de las mujeres para controlar su propio cuerpo y retar al modelo predominante machista y a los intereses comerciales que promueven el biberón”* (Van Esterik 1989:3), és a dir, permet trencar amb models de consum i de producció però també d'estereotips estètics. Pel que fa al món laboral, Van Esterik diu que *“la lactancia materna requiere de una nueva definición del trabajo de las mujeres; una que esté más realísticamente integrada a las actividades productivas de las mujeres. [...] Si el trabajo de amamantar se valora como un trabajo productivo y no como una "tarea" de las mujeres, entonces deben crearse mejores condiciones para lograr una integración exitosa con las otras actividades que realizan las mujeres. Una definición de trabajo, centrado en la mujer, debe considerarse y debe tomar en cuenta la importancia social de la lactancia materna”* (Van Esterik 1989:5-6). Totes aquestes opcions de lluita que dóna la lactància materna demostren que té tot el potencial per a ser una eina més del feminisme. Però que pugui ser una eina feminista no vol dir que la lactància per si mateixa siga feminista. Es pot tenir una lactància d'èxit sota condicions de desigualtat i d'opressió, com ha passat durant segles. De fet, si la lactància i la maternitat estan influenciades per tota una sèrie de relacions i de construccions socioculturals (Maher et al 1992), el fet que la nostra societat estiga marcada per les desigualtats de gènere segur que afecta a les construccions que es fan sobre la lactància materna. Per tant, donar el pit *per se* no té perquè ser una acció feminista. Del text de Van Esterik, però, és molt interessant que es mostren les possibilitats de la lactància materna com a eina per a construir nous models de maternitat lligats al feminisme. Donar el pit pot ser una eina de transformació en les relacions de gènere, en la valoració de les dones del propi cos i en les relacions de consum i producció dins d'un sistema econòmic (Van Esterik 1989).

Així doncs, les relacions de desigualtat que es combaten des del feminisme ens han de portar a diferents models de feminitat, de maternitat, i també de lactància. La lactància materna serà una eina de transformació sempre que treballi per canviar les relacions de gènere desiguals, els cànons estètics masclistes i les relacions de consum i producció capitalistes que sobreviuen, entre altres coses, de l'explotació de les dones.

7.8 Models de lactància i maternitat des dels grups de suport

Quan vaig començar aquest treball volia estudiar quins models concrets d'al·letament i de maternitat es construïen o es reafirmaven als grups de suport. El que he observat, però, és que en aquestes entitats no hi ha un únic model d'al·letament ni una única manera de ser mare. És cert que des de MAMAS es promou un model de lactància que les mateixes assessores consideren l'ideal, que és el que recomanen l'OMS i l'AEP. Però aquesta lactància ideal, en la que el pit és l'aliment i el consol de les criatures fins als dos anys, no és l'única manera de fer que he trobat al grup. Ni totes les assessores ni totes les usuàries la fan al peu de la

lletxa, sinó que l'objectiu és tindre tota la informació per a fer el que més convinga. Segurament, per a poder acostar-me més a l'estudi dels models d'alletament, haguera estat interessant estudiar millor les maneres de donar el pit que conviuen en els grups de suport, i també com viuen les dones el fet d'assolir o no aquest model ideal. Però en aquest estudi m'he quedat amb l'observació de la pluralitat de pràctiques.

Per una altra banda, en l'estudi no he pogut veure una manera clara de relacionar-se els models de lactància amb els models de maternitat als grups de suport a la lactància materna. Tot i que poden estar molt relacionats entre si, una manera de donar el pit no sempre ha de comportar una única manera de ser mare. Com he argumentat en l'apartat anterior, la lactància materna pot portar tant a models transformadors com mantenir models estereotipats. A més a més, el fet que la seua tasca es relacione amb l'alletament i no directament en la maternitat, fa que no es parles ni es plantege cap ideal de maternitat des de cap perspectiva, deixant així en mans del context els models de maternitat que es comparteixen en aquests espais de socialització.

Així doncs, als grups de suport a la lactància materna s'hi poden trobar pluralitat de dones i de models de lactància i maternitat. Tot i això, al grup no es fa un trencament clar amb els models de criança i de maternitat tradicional, i en molts dels casos es reproduïxen els rols de gènere estereotipats davant la maternitat, segurament com un reflex dels models de maternitat i criança que segueixen tenint més pes en la nostra societat.

7.9 Interrogants per una futura investigació

Els estudis sobre lactància materna i maternitat tenen una gran quantitat d'implicacions per totes les relacions i construccions que es generen al voltant d'aquest fet. En el meu cas m'he quedat en una introducció als grups de suport com a fenomen social, i aquest primer contacte m'han generat nous interrogants per a seguir treballant-hi.

Un punt important sobre el què seguir investigant és la relació entre models de lactància i models de maternitat. Caldrà treballar sobre una mostra més ampla per veure quins models de lactància, maternitat i fins i tot de criança van lligats a aquest moviment de grups de suport a la lactància materna i si hi ha una opció dominant o si l'heterogeneïtat hi predomina.

Un altre tema per seguir treballant seria la relació entre classe social i lactància materna. La idea seria estudiar des d'una perspectiva de gènere de quines maneres els models de producció i el sistema econòmic determinen els models de lactància, maternitat i criança segons les classes socials. En aquest sentit, seria interessant també aprofundir en quin paper juguen els grups de suport a la lactància en un sistema econòmic capitalista tenint en compte tota la bibliografia feminista sobre els treballs de cures, el treball productiu i les relacions de gènere.

Una tercera via de treball per a una investigació futura seria conèixer millor els tabús sobre el plaer i la sexualitat en la lactància. Després d'haver llegit textos sobre la lactància com a un fet sexual (Rodriganyez 2009; Fuentes 2009), m'ha sobtat que en les 35 hores d'observació mai cap dona parlava de plaer. És perquè les dones que van als grups de suport volen sobretot solucionar problemes i aquests estan relacionats amb el dolor? O pot ser és perquè el sexe i la maternitat costen de relacionar? Desperta culpabilitat aquest plaer en

les dones? Molts interrogants que estaria bé respondre amb l'estudi de la lactància materna i la seua relació amb la construcció dels cossos i la sexualitat.

Un altre tema per a seguir treballant seria fer un anàlisi més profund dels discursos dels grups de suport a l'alletament matern per veure com es relacionen en les seues visions els termes *cultura* i *natura*. En aquest treball he vist dues maneres de veure aquesta relació en només dues entrevistes, i precisament per això crec que seria un tema per a treballar amb una mostra més ampla. He apuntat la possibilitat de trencar amb el dualisme que ha separat al pensament occidental aquests dos conceptes i de la cabuda que tenen discursos essencialistes en el moviment de suport a la lactància materna. El fet que termes com “lactància natural” o “criança natural” s'estiguen normalitzant al nostre entorn crec que fa necessari seguir amb un estudi més profund i des del feminisme per fer un anàlisi del discurs d'aquestes corrents de pensament per tal de veure cap on va la relació entre *instint* i *cultura* en aquest àmbit..

L'últim tema que propose per a un futur estudi és aprofundir en l'estudi dels grups de suport a la lactància materna des del seu paper de moviment social a nivell internacional. Grups com MAMAS estan relacionats entre ells a través de les federacions catalanes i espanyola, però a més a més estan enxarxats amb altres institucions internacionals que treballen per la promoció de l'alletament matern com ara WABA o IBFAN. Seria interessant estudiar més aquest moviment internacional per a conèixer el seu treball, la seua organització i les implicacions que té el seu treball a nivell econòmic i de construcció de nous models d'alletament i maternitat.

Aquests són els interrogants més importants que se m'han presentat, tot i que segurament a altres lectores i lectors se'ls en podran generar d'altres. Simplement m'agradaria remarcar la idea que la maternitat i la lactància són objectes d'estudi que poden treballar-se des de diferents perspectives i poden tindre moltes implicacions per totes les relacions i construccions que es donen al seu voltant.

8. CONCLUSIONS DEL PRESENT TREBALL

Aquest treball ha volgut ser un primer contacte amb els grups de suport a la lactància a Catalunya des de l'antropologia i el feminisme. Un primer contacte que partia de molts interrogants i que més que solucionar-los n'ha generat de nous. Com a conclusió, m'agradaria destacar les possibilitats i les mancances que poden tindre els grups de suport a la lactància per a les dones. Des d'una perspectiva feminista i tenint en compte la varietat de discursos que hi tenen cabuda, crec que aquests grups poden ser una eina de dos talls. Com a dones ho hem de saber utilitzar per tal de tallar cap a endavant sense fer-nos mal. Per una banda el fet que es cree un col·lectiu de mares que volen ser conscients del seu cos, de les seues capacitats i de la relació que els pot donar el pit amb les seues criatures i amb el seu entorn és una possibilitat d'empoderament femení molt interessant, sobretot en una societat tan individualista on les dones oblidem que som part d'un col·lectiu i en que estem tan desconnectades del nostre cos. És molt interessant i important crear els nostres espais de confiança i que siguem les mateixes dones qui els generem. Per altra banda, però, en la defensa per la lactància materna hi caben moltes visions i maneres de funcionar, i també hi poden cabre visions que seguisquen oprimint les dones en el seu paper de mares nodridores i perpetuant uns rols de gènere opressors per a les dones. Això fa que el discurs crític es pugui dissoldre per la pròpia naturalesa assistencial del moviment. Per tant, els grups de suport a la lactància materna són uns espais amb moltes possibilitats per a les dones, però amb alguns perills que cal tindre en compte.

9. BIBLIOGRAFIA

- ASPACHS BRACONS, M; MIRALLES FERRER, L; SALA, R I GALBANY ESTRAGUÉS, P (2012). *La transmisión del saber sobre lactancia materna en un grupo de apoyo*. Sabadell. Sense publicar
- BADINTER, E (1991) *¿Existe el instinto maternal?: historia del amor maternal, siglos XVII al XX*. Barcelona, Paidós.
- BAUMAN, Z (2001) *La sociedad individualizada*. Madrid, Càtedra.
- CARTER, P (1995) *Feminism, Breast and Breastfeeding*. Basingstoke, UK. Palgrave Macmillan
- COBO, R. “El género en las ciencias sociales”. *Cuadernos de Trabajo Social*, vol. XVIII (2005).
- CRIADO, A; ARTEAGA, A; MEOÑO, A; VILLAMAR, C ; VALLAEYS, F Y MOLLICA, L “El rol del padre en la lactancia materna” [En línia]. (2007) Liga de la Leche i WABA http://www.lili.org/docs/fathers_support07.pdf
- DE LAURETIS, T (1987). *Technologies of Gender: Essays on Theory, Film, and Fiction*. Indiana University Press.
- DE LA CONCHA, A; OSBORNE, R et alt. (2004). *Las mujeres y los niños primero. Discursos de la maternidad*. Barcelona, Icaria
- DEL VALLE, T. “El papel del Asociacionismo Femenino en el avance de las Mujeres”. *Hojas de Warmi*, N° 12 (any 2001), p. 131-151.
- Departament de Salut (2011) *La lactància materna a Catalunya: Resultats de l'enquesta de 2010 i intervencions principals*. Programa de Salut maternoinfantil. Direcció General de Salut Pública. Generalitat de Catalunya
- DESCOLA, P (2005). *Más allá de la naturaleza y la cultura*. Buenos Aires-Madrir, Amorrortu Ediciones.
- FEDERICI, S (2004). *Calibán y la bruja*. Madrid, Traficantes de Sueños
- FOUCAULT, M (1998). *La historia de las sexualidades. La voluntad del saber*. (25a ed) Madrid, Siglo Veintiuno Editores.
- FUENTES CABALLERO, M. *Maternidad, lactancia y feminismo* [En línia] (2009) Data consulta 03-09-2013 <https://docs.google.com/document/d/18XHoGfBNosiToIRRpQP6CHf61iJQ53cxFU9TTnFO6ZU/edit>
- GONZÁLEZ, C (2004) *Manual práctico de lactància materna*. Barcelona, ACAPAM Associació Catalana Pro Alletament Matern

- HAYS, S (1998) *Las contradicciones culturales de la maternidad*. Barcelona, Paidós
- IMAZ, E. (2007) *Mujeres gestantes, madres en gestación. Representaciones, modelos y experiencias en el tránsito a la maternidad de las mujeres vascas contemporáneas*. Departamento de Filosofía de los Valores y Antropología Social. Euskal Herriko Unibertsitatea.
- NEVEU, E (2000) *Sociología de los movimientos sociales*. ABYA-YALA. Quito, Ecuador.
- NORTHRUP, C (2010) *Cuerpo de mujer, sabiduría de mujer*. (3a ed) Barcelona, Ediciones Urano.
- ODENT, M (1990) *El bebé es un mamífero*. Madrid, Ediciones Mandala.
- PALOMAR, C . “Maternidad: historia y cultura”. *La ventana*, num 22 (2005), p. 36-67. Guadalajara
- PINTO, F. “Apego y lactancia natural”. *Revista Chilena de Pediatría*. num 78 (Supl 1) (octubre 2007), p. 96-102.
- QUINTANILLA, A “El chupete ¿sí o no?” [En línea]. *Web Consultas, tu centro médico online* (octubre de 2012) <http://www.webconsultas.com/bebes-y-ninos/el-bebe/chupete-si-o-no-6013>
- QUIVY, R i CAMPENHOUT, L (2001) *Manual de recerca en ciències socials*. (2a ed) Barcelona, Herder.
- RODRIGAÑEZ, C. (2009) *Pariremos con placer. Apuntes sobre la recuperación del útero espástico y de la energía sexual femenina*. Murcia, Ediciones Crimentales.
- RODRIGAÑEZ, C i CACHAFEIRO, A (2005). *La represión del deseo materno y la génesis del estado de sumisión inconsciente*. Barcelona, Virus Editorial.
- STOLCKE, V. “¿Es el sexo para el género como la raza para la etnicidad?”. *Cuadernos para el debate* num. 6 (1999). Buenos Aires.
- STOLCKE, V. “La mujer es puro cuento: la cultura del género”. *Revista de Estudios Feministas* (maig-agost de 2004), p. 77-105. Brasil, Florianópolis.
- STOLCKE, V. “A propósito del sexo”, *Política y Sociedad*, vol. 46, nos. 1 y 2 (2009). Madrid.
- STOLCKE, V. (2010) “Homo clonicus. ¿Entre la naturaleza y la cultura?”, en R.D. Díaz Cruz y A. González Echevarría (coords), *Naturaleza, cuerpos y culturas. Metamorfosis e intersecciones*, México: UNAM.
- STOLCKE, V, 2010. ¿“Es el sexo para el género como la raza para la etnicidad?”, re-editado en F. Cruces Villalobos y B. Pérez Galán (eds). *Textos de Antropología Contemporánea*, Madrid: Universidad Nacional de Educación a Distancia.
- STOLCKE, V. “Introducción”, *Naturalesa i/o cultura: un debat necessari*. Número monogràfic de la *Revista*

Quaderns de l'Institut Català d'Antropologia, núm. 27 (2012).

STEVENS, E. "A History of Infant Feeding". *The Journal of Perinatal Education*. Num. 18(2): (Spring 2009) p. 32–39. Lamaze International Publication.

STRAUSS, A., & CORBIN, J. (1990). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc.

TAYLOR, S.J i BODGAN, R. (1984) *Introducción a los métodos cualitativos de investigación*. Barcelona, Paidós.

Las Tres Gracias. Dir. Lucero Vilches. COMPLICIDADES TV (6 de setembre de 2012) [Entrevista amb les portaveus de la Liga de la Leche de Mèxic i Colòmbia sobre alletament matern i la tasca del grup]

KIPPLEY, S (1974) *Breastfeeding and natural child spacing. How natural mothering spaces babies*. Inc. Cincinnati, The Couple to Couple League Internacional.

VALLES, M (1999) *Técnicas cualitativas de investigación social*. Madrid, Síntesis.

VAN ESTERIK, P (1989) *Lactància materna: un asunto feminista*. Proyecto Regional de IBFAN América Latina y del Caribe

VENDRELL SIMÓN, B. "Usos i abusos del determinisme biològic", *Naturalesa i/o cultura: un debat necessari*. Número monogràfic de la *Revista Quaderns de l'Institut Català d'Antropologia*, núm. 27 (2012).

VENTURA, M. Entrevista a Verena Stolcke. Íconos. *Revista de Ciencias Sociales*. Num. 40 (mayo 2011), p. 139-147.

10. ANNEXOS

10.1 GUIÓ ENTREVISTA

I. GRUP DE LACTÀNCIA

- Orígens
- Objectius
- Discurs i model de lactància que es difon
- Model de maternitat que es proposa
- Perfil de les usuàries
- Ús que fan les mares de MAMAS

II. RELACIONS

- Relació entre les assessores
- Relació de les assessores amb les mares-usuàries
- Relació entre les usuàries
- Relació entre les mares
- Relació amb els pares
- Relació amb grups de lactància i altres institucions pro-lactància
- Relació amb la Sanitat (pública i privada)

III. FORMACIÓ

- Requisits per a ser assessora
- Tipus de formació
- Continguts de la formació

IV. DONA, LACTÀNCIA I MATERNITAT

- Dona i lactància
- Dona i maternitat
- Instint i/o aprenentatge

V. RELACIONS ENTRE HOMES I DONES

- Diferències davant la lactància
- Diferències davant la criança

10.2 ENTREVISTES A LES ASSESSORES

Transcripció de l'entrevista a Natàlia

15.05.13

[m'explica que està treballant en un centre fent d'assessora de lactància i participant dels cursos preparat]

Entrevistadora- Perquè, a les formacions preparat es parla molt o poc de lactància?

Núria- No gaire. I bàsicament la gent es queixa molt.. depen molt del professional que agafis, eh? Però en general la gent es queixa molt de que “ens passen vídeos i més vídeos”. Jo quan faig preparacions al part, perque no només estic aquí sinó que estic també a l'Ajuntament de Badia com a doula i com a consultora que faig preparació allà amb la llevadora del CAP, a mi m'agrada molt treure. Més que explicar moltes coses que són importants es treure una mica totes les emocions i que hi pensin, perquè si no anem molt abocats al que ens diuen. Com vols que sigui, que en penses, que en saps. Home, has de donar una formació una mica bàsica, però... Tot i que en la preparació al part hi ha un mur que és el part. Llavors estan molt capficades en haig de parir... però clar, és una qüestió biològica i és que en aquell moment el cervell està en una altra cosa, que és que he de treure un nen d'aquí.

E- En el grup de lactància, m'agradaria saber més dels orígens. Quan vareu començar a Catalunya i quan es comença a Sabadell.

N- A Catalunya varem ser pioneres en començar grups de lactància. Al món ja hi havia el moviment, als anys 50 finals dels 50 als EUA ja es va moure gent muntants grups de mares. Aquí a Espanya quan jo vaig començar hi havia hagut alguna experiència que ja feia ben bé 10 o 15 anys que funcionaven però era una cosa molt extranya. De cop i volta varem ser varies dones que ens varem trobar en un grup molt consolidat que era la Lliga de la Llet, però que varem dir això ho hem de moure, perquè la Lliga de la Llet està molt bé però és molt jeràrquic, i a nosaltres no ens acabava, nosaltres ho volíem fer a la catalana.

E- Per què la Lliga de la Llet és una institució que funciona més a nivell global?

N- Sí. Llavors l'estructura és molt americana. Va molt bé, perquè han fet moltíssima feina, però sí que ens varem deslligar una mica de tot el que ells demanaven per a fer grups de lactància, i depenien molt..

E- Eren més burocràtics?

N- Molt més burocràtic. Que amb el temps veus que una mica has de ser-ho, però en aquell moment varem dir, no no hofem a la catalana, som mares i donem el pit. I varem començar a crear grups independents. I llavors això va ser l'any 96-97 que vam començar... aquí a Sabadell jo volia fer un grup, se'm va ficar al cap...

E- Tu eres de Sabadell?

N- No, jo sóc de Barcelona, però vaig vindre a viure a Sabadell i aquí vaig tenir el meu primer fill. I com que jo vivia aquí vaig dir “cap a aquí”. I realment ens varem tirar molt a la piscina. Perquè en aquell primer moment era durillo. Donar el pit era una cosa que.. si el dones no i si no també... i varem tenir dificultats per a que ens tinguessin en compte. Perquè l'àmbit sanitari ens feia un rebuig, erem les loques de la teta, les talibanes de la teta, que si erem sectàries, fonamentalistes... ens deien de tot. Però varem anar fent. Ho teníem molt clar que començant una iniciativa d'aquest tipus tindríem detractors... però això també ens motivava, el

fet que “ells que diguin el que vulguin, nosaltres som mares i volem fer això”. I així varem començar. I llavors va haver-hi com un buff de grups de mares que es varen crear. Jo crec que cap a l'any 2001 varem creixer molt. Perquè també ens varem posar les piles 3 grups: Lleida, Barcelona i Sabadell. Varem crear la Federació Catalana. I aquesta iniciativa va donar peu a que esferen formacions per a formar-se en lactància. Clar, nosaltres quan varem començar no hi havia formació. Hi havia UN curs (dóna emfasi) que feia el Carlos Gonzalez als hospitals que ens deixaven a les mares anar allà a escoltar per a aprendre

E- Que estava encarat a professionals de la salut?

N- Sí, no et donaven cap certificat ni res. Però bueno, van ser de gran ajuda. I llavors varem començar a fer formació a través de la federació i llavors sí que hi ha moltes mares que es motiven i es creen molts grups.

E- Per tant no hi ha un primer grup a Barcelona sinó que aquests tres grups naixen al mateix temps.

N- La cosa va ser trobar-nos a la lliga de la llet i començar a fer els diferents grups

E- Vos separeu de la Lliga de la Llet per diferents objectius? O era més la manera de fer?

N- La manera de fer no ens convenia, volíem una mena de llibertat. Una de les condicions de la Lliga de la Llet era que no havies de treballar. Clar i llavors, jo no treballava en aquell moment, però trobava super injust que en el segle XX quan les dones estaven totalment implicades en el món de la feina laboral remunerada fora de casa no et deixessin ser monitora perquè treballaves i guanyaves diners. Que després elles deien “No passa res, això ho passem per alt”. Ho passaven però...

E- Ja és un principi que tenen no?

N- Però és clar, era un principi que deies... bueno, si jo aquí cobrés molts diners, doncs vale. Però jo això és una cosa que faig molt de cor, amb una filosofia molt clara. Jo no vull això, jo vull que les mares puguin donar el pit.

E- Això marca quin tipus de dona pot estar a la Lliga de la Llet?

N- Però et sorprenia perquè sí que hi havia que treballaven. I nosaltres varem dir fem-ho aquí i fem-ho com nosaltres vulguem. Som dones, treballem o no treballem, i volem donar el pit.

E- I els objectius dels grups són bastants similars?

N- Sí, bastant similars. Pot ser ara et diria que hi ha un boom molt gran d'entitats, i activitats de nens i mares, i de criança. Però en aquell moment els objectius eren molt clars. Estreballava en Pro. Pro lactància, per a que la lactància arribés a tenir un bon concepte. Jo crec que ara no cal. Ho fem ens ve de gust, i ja no cal

E- Ja no cal convèncer?

N- No. Tot i que no era la idea. Sempre havíem rebutjat fer cap proselitisme, d'anar venent. Simplement era que les que volíem ho volíem fer bé. I un dels objectius era exigir, o fer visible, que hi havia una manca de formació de la gent que estava treballant en salut en aquell moment. Hi continua sent, però cada vegada menys.

E- I aquesta pressió a les institucions sanitàries, és un objectiu?

N- Sí. No fer pressió sinó donar a conèixer les nostres demandes de les dones. És un objectiu però difidiment abastable. Perquè en aquell moment tu eres mare, treballes, fas voluntariat, són moltes coses. I el que més t'interessa és que les dones que tenen dubtes, inseguretats o problemes se'n puguin sortir. Aquest és l'objectiu principal. L'activitat reina és fer grups de mares per trobar-nos i a partir de compartir experiències cadascuna,

a través de la dinàmica de grup i de l'escolta activa, Te n'adones que les dones creuen en les seues pròpies condicions.

E- Perquè l'ús que fan les usuàries de MAMAS quin és?

N- Bàsicament és el de resoldre dubtes. L'objectiu més ric d'un grup de mares és el compartir, perquè compartir entre iguals ajuda molt. Per això es fan rups de suport de càncer, fibromiàlgia... Hi ha èpoques. Però la gent saben que aquests grups de mares saben més el personal sanitari, i venen a buscar l'ajuda. "Ajudam perquè tinc una clivella i ningú m'ajuda".

E- Fins i tot hi ha llevadores i CAPS que envien a les dones a MAMAS, no?

N- Ara sí, i tant que sí. Ja fa uns anys. Fins i tot llevadores que per propia motivació trucaven i deien "mira que vull venir i pregunta'ls-hi a les mares" i jo els i deia "No vine, i no preguntes res. Viu, observa i veuràs que és el que preocupa a les dones". Les llevadores i els metges més motivats si s'ho miren, i hi ha també que t'ho envien tot a tu. I dius clar, no es tracta d'això. Es tracta de que tu facis la teva feina i que nosaltres li puguem donar el suport que necessiten. I clar, llavors nosaltres ens desbordavem. Jo vaig arribar a tenir 40 45 mares en un grup... i clar, això no ho pots gestionar.

E- I el perfil de les usuàries, hi ha un perfil o és més variat?

N- Jo crec que sí. Això t'ho explicaria millor la Marta, que varen fer un pòster per a un congrés. Dona és molt local, si que ve gent d'altres llocs: Sant Cugat, Santa Perpètua, Sant Quirze. Abitualmente venia molta gent del barri de Sant Oleguer. El que va funcionar des del primer dia era el boca a boca. Al principi la gent era molt variopinta. Segurament es podria parlar d'un perfil, però jo recordo al principi trobar-te amb gent d'un nivell econòmic molt alt, un nivell molt maix, o amb unes idees molt hipies o super conservadores. Una de les riqueses que sempre deiem que tenien els grups de lactància era aquest, que et venia una dona amb un collaret de perles i un'altra doncs... i això era una riquesa molt gran, i és que en aquell moment totes erem iguals. Jo crec que això era una unió molt potent. A hores d'ara, jo no hi acudeixo ja tant i qui està ara t'ho respondria millor, pot ser això ha canviat.

E- Però en canvi baixa molta gent del centre? Per què al centre no hi heu tingut grup, no?

N- Pot ser. Sí que hi ha hagut grups als ambulatoris, al centre hi ha un amb una llevadora, però un grup així independent no hi ha hagut. A hores d'ara segurament baixa més gent del centre de la que jo sóc conscient. També perquè hi ha molta difusió per part de les assessores i de les llevadores. Hi ha moltes llevadores que ens envien gent de zones diferents.

E- I a nivell de quin model de lactància es difon? Hi ha un patró?

N- Mira, a MAMAS sempre he insistit molt en que ens hem de basar en els estudis científics. Per més que ens agrada donar el pit, ens hem d'avaluar en estudis científics, tot el que diem ha d'estar avalat. No podem dir donar el pit és molt guai i ja està. No, està avalat per ciència. I això ens dóna força. Fins ara ens ha donat la força de que ha sigut una informació rogorosa la que hem donat. Amb això jo sí que vaig ser molt molt estricta. Perquè fins i tot hi va haver un moment que ens varem haver d'identificar perquè si no la mare del costat li explicava coses a l'altra, doncs amb molts mites sobre lactància. En plan: "tinc una clivella" "ah, doncs posat mantega que m'han dit que va molt bé". Escolta, no... que després les mares diuen això m'ho han dit a MAMAS. Que la gent sàpiga exactament qui és l'assessora.

I en quant a discurs de lactància, jo diria que hi ha tantes lactàncies com mares i criatures, però sí, és el discurs que promouen els organismes que vetllen per la lactància materna. Que després la gent fa les coses diferents, bueno, però que sàpigues que el que es diu que s'hauria de fer és això. Després que cadascú s'ho monti com pugui.

E- Perquè quan dius que després cadascú s'ho monte com puga, vols dir que hi ha diferents maneres de fer el mateix?

N- Clar. Jo porto molts anys, però jo el que he vist amb els anys és que la gent va fent i ha de fer el que li va bé... i no hi ha una única de fer ni de viure les coses i que les masses sempre piquen. Aleshores. Si hi ha una dona que li interessa fer un horari rigid amb el seu fill i li va bé, per què no? Si ho necessita viure d'aquesta manera. O si una altra li vol donar cada 5 minuts, per què no? No som qui per a dir-li a la gent com ha de fer. Del que es tracta és que la gent tingui informació veràs i contrastada, i que cadascú tiri. O una mare que vol fer una lactància mixta per al seu fill perquè considera que és la millor manera de fer-ho, doncs per què no? El que passa que això a nivell professional o a nivell de coneixements passes per fases, primer creus que només ha de ser teta i després veus que hi ha maneres. Jo crec que es molt important la lactància materna i que tots els nens haurien de mamar, però sempre he tingut present és una cosa, i és que he tingut els meus tres fills i he fet amb ells el que he volgut, i per tant he de permetre que tothom pugui fer el que vulgui, no? I no s'ha de ser gens... que passes cicles eh? Que estàs allà teta teta teta, i si una mare no pot estàs allà... i després veus que no, que tu has d'estar allà. Que si et necessiten et tenen. A mi em podien trucar, a la nit cap de setmana, quan fos. Però sempre havia d'haver-hi el pas de la mare cap a mi, a buscar-me i no al contrari. Jo els hi dic a les assessores no se t'acudeixi mai trobar-te a una mare i preguntar-li "què, com va, i encara li dones?" No, o sigui. Això és una cosa que és d'ella i que si té un dubte o un problema que tu hi siguis allà. Que sapiga que hi ets però que no siga que vas tu allà a pressionar.

E- I això a nivell de model de maternitat que es difon, hi ha algun? Un model de lactància implica un model de criança?

N- Possiblement. Però a nivell psicosocial i a nivell fisiològic. És a dir, no és el mateix una mare que dona el pit que una mare que dona lactància artificial. Hormonalment no és igual, les hormones ens dominen molt en la nostra manera de fer. Però la lactància no és només la lactància. No és només donar el pit, és si et donen suport, si tu hi estàs agust fent-ho, si tens possibilitats a la feina. Clar, hi ha molts factors que fan que una lactància no funcioni. A nivell de la maternitat... jo com que també crec que hi ha tantes criances com mares i famílies, penso que la gent amb això ha de reflexionar. No perquè jo avoqui per una lactància natural, no perquè et poses més vegades el nen en el fular seràs més bona mare. Vull dir que hi ha molt discurs de ai, la super mare, dono el pit, dormo amb ell... està molt bé. És lo ideal? Sí podríem dir que sí, però no té per que ser una condició per a gaudir de res. Tu pots estar donar lactància d'una manera molt estructurada o no. Hi ha moltes maneres de veure-ho.

E- També respecte del que implica la lactància?

N- Hi ha els que defensen molt la lactància i els que crítiques, els que defensen a mort la no lactància. Hi ha dues opcions molt contraposades. Jo crec que ningú hauria de criticar a ningú, això per a començar, i que ho

podríem portar molt millor. Tot i que el discurs ha canviat.

E- La contraposició no és la mateixa ara que fa 15 o 20 anys?

N- No, jo crec que... bueno, això hi serà sempre hi seran, inevitablement sempre hi seran, no trobarem una societat que estigui contenta amb tot el que es fa. Però el discurs a nivell científic a variat, és a dir, fins ara era bueno, hi ha molts estudis fets i es justifica molt perquè has de donar el pit, perquè has de donar el pit, has de donar el pit. I jo que em moc més per cercles de metges i científics, gent de fora, de l'extranger, els dic que no s'ha de dir dona el pit que és molt bo... No, el que has d'explicar és quins riscos tens quan dones llet artificial. O sigui, sempre s'està defensant algo que és el normal, que és el natural. Quan dic que és el natural vull dir que és el que hauria de ser sense que ens estiguessim plantejant tantes coses. El raro és donar biberons. Aleshores el discurs ha d'anar en aquesta direcció.

E- I els riscos perquè són? Per la composició i la química?

N- Clar. És una cosa elaborada, procedeix de la llet de la vaca, li posen vitamines i complements artificials, és un element mort, la posen en pots, té risc de contaminació.

E- Però en una societat en la que ens alimentem com ens alimentem, no segueix el mateix patró?

N- Sí. Però en un organisme tan feble com és el del nadó ens la juguem molt. Aquí tenim molta higiene, els nens estan molt controlats, i igualment vas un hospitals i els ingressos de menors d'un any, un percentatge molt alt són de llet artificial. Una dona que no pot donar el pit, jo sempre ho dic, que bé que tenim la llet artificial! Que bé que hi és! Perquè ostres... Però agafar-s'ho com dir puc decidir entre això o això... és que te la jugues molt. Jo ho sé perquè sé el que hi ha. Hi ha moltes diuen “no, és que el metge em diu que no passa res” o que tampoc m'haig de fer. I em sembla bé, és una desició que pots prendre perfectament, em sembla bé. Però tenen tota la informació, saben que estan fent quan donen el biberó? No ho saben.

E- Per tant hi ha una mancança de formació?

N- Sí, jo crec que sí. Cada vegada hi ha més, però encara els falta el suport vertader [a les mares]. Hi ha molta gent a l'àmbit sanitari que tu vas i tens problemes i et diuen “no no no, has de donar el pit, el pit és el millor, perquè si no no tindrà defenses, perquè...” i t'ho diu un amb bata blanca. Que jo quan els dono classe als de la bata blanca els dic “bata blanca paraula de Déu”. La gent quan tu li dius algo diu “jo no en tinc ni idea, m'ho diu ell que és metge jo m'ho crec”. Però, defensen defensen defensen, però no donen recursos. Una dona que té un nen que no s'engreixa i va al pediatra o a la infermera pediàtrica o a la llevadora, i li diuen “no no, mira, tu continua donant-li continua donant-li a veure la setmana que ve”. Si aquest nen té un problema de succió, una mala gestió de la llet perquè té un problema, perquè no ho fa bé, perquè la mare té poca habilitat, perquè no ho fa bé, o la posició o l'enganxada no és bona... no ho solucionarà. I a sobre de patir pel pes, patint perquè tothom et diu “dóna donà donà” i tu no pots més.

E- A nivell de discurs entre assessores, hi ha un discurs més tancat o més uns punts en comú i diferents maneres de veure la lactància?

N- Jo crec que a nivell de grup hi ha diferents coses. Per exemple, no tocar temes fora de la lactància: temes de vacunes, si has de dormir o no amb les criatures. Que la forma de dormir amb ells si que té més a veure amb la lactància, però tipus de medicació i tot això ho evitàvem. Tots aquests temes els evitàvem i ens centràvem en la lactància, quan jo hi era. La línia si que era una mica la mateixa. La gràcia que té, és que

com que totes les assessores han donat com a mínim un any el pit, llavors és una vivència que invisiblement t'uneix. Però si que es veritat que cadascuna ho feia a la seva manera.

E- Hi ha diferents maneres d'haver-ho fet...

N- Home, quan jo vaig començar que venien mares que volien ser assessores, doncs una mica s'emmirallen en tu i aprenen una miqueta de la manera com tu ho fas. Però una de les màximes que jo els hi deia sempre en el grup, és no alligonar a ningú. No aconselleu. Recomanes, dones pistes, però no aconsellis. Aconsellar és dir que ha de fer, i després si no ho fa així se sentirà malament perquè tu li has dit que ho fes d'aquesta manera i no ho fa així? No. Ella ha de sentir que tu la capacites a aquesta mare per a fer-ho, i que té recursos per a fer-ho. Que pot ser els ha de trobar ella sola, però si jo puc ajudar-la a trobar-los per això estic aquí. D'això es tracta, de potenciar el que portes dins.

E- I a nivell de relació entre assessores i usuàries... quin paper juguen les assessores dins el que anomenem la conversa mare a mare?

N- Que dintre de la seua formació, no es dugui cap bagenada. Controlar una mica el que s'està dient. Jo que sé. Una mare que li diu a l'altra "doncs jo li dono a la criatura als quatremesos -m'ho invento- li dono carn perquè la llet no té ferro" per exemple. I llavors que l'assessora puga dir doncs mira tens tota aquesta informació, aquests estudis sobre el ferro de la llet.

E- I és un objectiu del grup crear xarxa entre les dones, col·lectiu?

N- Dona, com a assessora sí que has de mantenir certa distància per a no crear mares dependents. "ai com que tinc l'assessora, li ha sortit un gra al nas, què faig?" I dius... has de fer una mena de distància. També per salut de l'assessora! Jo al principi marxava a casa amb totes les mares al cap, estava dormint i aquesta l'altra. Però aprens a dir bueno, molt bé, fins aquí he arribat. I hi ha dies que ten vas dient "no he arribat", però has d'aprendre a fer clack, desconecto i si aquell dia has ajudat a una sola mare, dona-ho per bé. Al dia següent ja farem una altra cosa.

E- I la relació amb els pares? Perquè a MAMAS majoritàriament van mares.

N- Sí!!

E- Aleshores, es pensa de quina manera s'ha de dirigir als homes o no és un objectiu?

N- És algo que surt. No és un objectiu claríssim. Evidentment si ve algun home, o varis homes, s'agafa una manera de fer d'incloure'ls no d'excloure'ls, sempre incloure'ls dins la lactància. Quan jo ho feia els feia participar, i des de l'humor "ostres, tu no tens tetes...", fent-los partíceps. Però no hi ha un punt específic.

Si que en els 15 anys que jo he estat activa al grup, he tingut dos pares que venien ells amb les criatures, perquè les dones treballaven i venien ells amb les criatures i feien les consultes "mira li dono allò" "faig allò". Però clar, en 15 anys 2. És molt poc. Jo sempre he defensat que el pare vingués, perquè és molt important, però costa molt, costa molt. Costa per la incompatibilitat d'horaris, que els homes quan tenen una criatura els hi agafa com una mena de... treballen molt, els hi agafa com una cosa, com una responsabilitat. Ara igual com que hi ha tant d'atur guanyarem igual amb això, no? Però costa molt.

E- I com es planteja compartir la lactància? Quin paper se li dona al pare en la lactància materna?

N- Amb la lactància directa difícil, perquè els pits els tenen les dones. Però jo sempre defensava, o crec que

tohom ho defensa així, que el pare pot fer tot menys donar el pit. I després, jo amb els anys que veig que hi ha tantes facilitats, que les mares es treuen llet, deixen llet, es pot compartir super bé. Jo fins i tot he tingut casos de mares super cansades, i de dir-los doncs treute la llet i aquesta nit et poses a dormir, i si ets capaç, que difícilment ets capaç quan sents al teu fill nyigonyigo, dorm i que ell t'ajudi. O ho han decidit elles mateixes. Mira una toma de la nit es desperta i li dóna ell, amb una jeringa un biberó o el que siga, i jo dormo més hores. Jo el que sí que tinc clar, molt clar, és que a la que venia una parella i l'home era un gran suport, ho fas molt bé, tu pots... la lactància tirava milles. Ara bé, si el pare era una mica reaci, no perquè no li agradés la lactància sinó per pura impotència de veure a la dona patir, difícilment tirava endavant. És a dir que el paper de l'home és super important.

E- La lactància va més enllà de donar el pit?

N- Molt més enllà perquè si connectes amb el tema de les vinculacions, no només amb les criatures sinó amb la gent amb qui et relaciones. Si tu crees un bon vincle amb la parella, un vincle ideal, que jo et dono suport i tu me'l dones a mi, però hi haurà un moment que jo necessitaré només el teu perquè jo no podré perquèestic pel nen... si aquest vincle està ben fet i l'home és capaç de veure que és puntual i donar suport a aquesta dona la lactància va bé. En canvi si això no es produeix, l'home se sent abandonat, o té gelos del nen, o la mare està tan esgotada que llavors no hi ha relació. L'home arriba quan més tard millor i s'estalvia una bronca, o no lifan fer la bugada. Per tant depèn molt del primer vincle que ha tingut aquesta parella. Perquè amb els fills la relació de parella continuen sent els mateixos, o poden millorar o se'n sumen més, perquè hi ha dues maneres diferents de veure com criar una criatura.

I després la inseguretats dels homes. Sí que jo he intentat potenciar que la dona en aquest sentit eduqui a l'home. Un nadó no només plora perquè vol teta. Un nadó també necessita el contacte del pare, també necessita que la mare pugui marxar un moment i es quedi amb el pare. S'ha de potenciar.

E- S'ha de treballar?

N- S'ha de treballar. Perquè per naturalesa la dona al principi no la treguis de a prop del seu nadó. I una dona té un bon apegó, no la treguis de prop del seu nadó. Però hi ha un moment que la dona diu "ep, necessito una mica d'aire". Si l'home això ho contempla bé no hi ha cap problema, però si no la que continua sempre pendent és la dona. I els nens necessiten que el pare entre, crear més vincles a part del de la mare.

E- Perquè, dius que hi ha una part més hormonal o biològica, quina part hi ha de biologia i quina part hi ha d'après? Es pot diferenciar?

N- És difícil perquè la lactància no només depèn de la part científica sinó que depen també d'una part psico-social, no? Llavors depèn de molts factors. Però sí que hi ha una part fisiològica que no comença donant el pit sinó que comença quan et quedes embarassada. Comença amb les hormones de quan et quedes embarassa. Quan tu tens un part més respectat, sempre segons com has volgut tu tenir un part, però si tu tens una bona vivència... és més fàcil si és natural sí perquè hormonalment és més fàcil que et pugues vincular amb més facilitat. I el primer vincle vol dir quan te'l posen aquí a sobre després de nèixer, la primera hora. Les dues primeres hores són crucials per a la lactància i per al vincle.

E- Per què sense eixes dues hores que li passa al vincle?

N- Pot quedar afectat, com pot quedar afectat per a una analgèsia massa bèstia a la mare. Perquè si la mare

està en una altre món no s'hi tira a cuidar de la seua criatura. A una dona quan li fiquen la criatura a sobre fa una descàrrega d'oxitocina molt forta i això és molt plaer, i la criatura també fa una descàrrega de norepinefrina molt forta que li permet conèixer el cos de la seua mare, li regula l'oxigen, la glucosa, la temperatura... i llavors es fa com un un. Si això es separa els nens baixen massa la glucosa, l'oxigen no es tan estable, la temperatura és més baixa, i els nens van més abrigats. Si van tan brigats dormen moltes hores i no convé perquè els recen nascuts han de fer hora hora i mitja i em desperto per mamar, i si estiguessin pell en pell varios dies això aniria així. Perquè l'estomac d'un recen nascut és això [fa un cercle amb els dits menut com una picota] i la producció de la llet d'una dona humana és de continu, no és d'estar-se tantes hores. Clar hi ha una sèrie de coses que s'han de canviar, i van canviant, però encara s'ha de canviar molt.

E- Però això és molt fisiològic, no? I a nivell emocional?

N- Sí, és molt fisiològic. Però va lligat. L'oxitocina és una hormona molt emocional, llavors si tu provoques això en una mare, una bona segregada d'oxitocina a nivell emocional és molt forta. Tot i que després depèn de lo altre. Si tu estàs en l'hospital i et venen 25 persones, i el teu marit nooooo... i la gent el diu el que has de fer... bueno sí, els pots fotre fora. Però clar, costa molt. Una dona amb una cesària que tinga dolor... a aquella dona se l'ha de cuidar molt, i no ho fem. És com si una dona a qui li han tret un ronyó li donarem un nen i li diguerem "ale cuida'l". No, s'ha d'estar allà. No vol dir que estigui paralizada, però l'has d'ajudar a posar-se el nen, que no estigui sola, a moures....

E- I així a nivell sanitari és te la imatge d'una mare cuidadora, tinga la circumstància que tinga?

N- Jo l'ambit sanitari l'admiro molt. El critico molt i l'admiro molt, perquè és una professió molt vocacional, i dintre de que no saben molt bé que fer en aquest tema hi ha molta gent molt potent que ho fa molt bé. I depèn molt de qui et toque. Em aconseguit moltes coses, perquè ara comencem a tenir cesàries on els pares poden estar amb les mares, on es fa pell amb pell...

E- I quan dius ho hem aconseguit qui és?

N- La Federació fa molta feina [FEDESCATA], el consell de dones de Catalunya fa molta feina en aquest sentit també en les diferents taules. I després que l'ambit sanitari no és tonto, fan seminaris i fan coses. I clar, quan sents el que es fa a fora dius "ho hem de portar" i els CAPS a poc que siguin una mica conseqüents ho van aplicant. Perquè la OMS tabé fa recomanacions als països per a millorar aquestes pràctiques. Una cosa és que ho facis o no, hi ha qui ho fa i qui no.

E- I la relació amb altres grups de lactància i amb la federació com es porta?

N- Amb això jo he sigut una mica bitxo raro, però sóc de les úniques persones que m'he mogut pels grups. Les trobades amb els grups sempre han sigut a través de la Federació amb jornades i formacions. Però jo sí que anava als grups, per a veure com treballaven, que feien, per a veure si aquí ho estavem fent bé.

E- Hi hi ha formes diferents de treballar?

N- Sí.

E- I hi ha grups que estan funcionant sense estar federats?

N- Segur que sí. Hi ha que no estan federats i possiblement hi ha dones que estan fent aquest servei sense una formació específica ni res.

E- Perquè els requisits per a ser assessora?

N- Això ho posa cada grup

E- I llavors un grup pot decidir que pots ser assessora sense formació?

N- Sí, podria ser perfectament. Perquè tampoc és una condició especial de la Federació. És algo que ve donat. Quan la gent fa la formació després fa un grup. PERÒ jo estic segura que poden haver grups de dones que ho fan, amb tants grups de mares que s'ajunten i tal, simplement és el fet de ser mare.

E- I amb la Sanitat, a través de qui fas les formacions?

N- Això perquè la Natàlia és molt independent [riu]. Jo em vaig treure una titulació que és Consultora Internacional, que aquí està poc valorada però arreu sí, i les consultores com jo sí que tenen la possibilitat de treballar als hospitals de fer formació i docència sobre lactància... de fet som l'estament més alt, per dir-ho així, eh?! [com llevant-li importància]

E- I aquesta formació com es fa?

N- No hi ha un curs a fer si no que et presentes a un examen. És com el first d'anglès, que tu et presentes allà. Jo acredite que he fet tantes hores de formació i vull fer aquest examen. I si tens tots els requisits et deixen fer-lo.

E- I qui el fa?

N- Això és un organisme de experts internacionals, metges que són científics. Són gent d'organitzacions com l'OMS, UNICEF la IBFA.

E- I a través d'eixe títol tu pots fer cursos?

N- Teòricament puc fer tot això. Tot i que ara mateix els és igual que sigues Consultora Internacional que... tot i que jo vaig tindre la sort de poder entrar al comitè de lactància de l'Hospital Sant Joan del Deu, i a partir d'aquí la meua funció és fer formació amb altres professionals. Fem cursos de formació per als residents i per a gent externa, i si algun hospital ens demana doncs anem a fer el curs. Tinc una altra colega que és assessora i ens ho muntem. Però per exemple el Taulí no ho farà mai això, perquè les formacions sempre les fa amb la gent de dintre. Però clar, si la gent no surt. Han de ser els mateixos de dintre, no et deixen entrar.

E- Però a nivell de part al Taulí treballen bé, no? D'una manera respectuosa...

N- Del que tenim a Catalunya sí.

E- I a nivell de lactància?

N- Hi ha molt a millorar. Hi ha gent molt motivada que ha sortit a fora i jo he tingut moltes almunes del Taulí molt motivades, i elles ho mouen des de dintre. Sí que vaig fer una formació al Sant Fèlix.

E- I a nivell de continguts, una assessora en quins continguts es forma?

N- Es forma en anatomia en posició succió i deglucio, en extracció i conservació de la llet materna. Bueno, els mites també ens treballen. Es forma en diferents patologies, dificultats anatòmiques de la boca, amb alguna patologia de ma mama. Són trets molt bàsics, és una formació bàsica però està molt bé. Es forma també una mica en criança també una mica, en còlics, en la son de les criatures.

E- Més enllà de la lactància però també des de la salut, no?

N- Clar.

E- I a nivell psicosocial?

N- També. Llavors es donen tècniques de conselleria, factors ambientals, es dóna prejudicis.... és que hi ha

varies classes d'aquestes, i això és important, eh?!

E- I a nivell de models de lactància i de maternitat?

N- No.

E- És més bé a nivell de lactància, del funcionament fisiològic?

N- La lactància.

E- I els tipus de formació, quin tipus de cursos hi ha?

N- Mira, hi ha els cursos de la federació catalana, que és bianual, està el curs de la federació espanyola que es fa cada any i són 8 mesos que es fa online.

E- I això és per a ser assessora?

N- Però jo crec que aquí ens confonem, jo sempre ho parlo amb la federació. Perquè nosaltres quan varem fer el primer curs varem dir “cursos per a assessores de lactància”. Llavors la gent feia el curs i deja jo ja sóc assessora de lactància. I no. Tu has fet un curs de lactància materna, però que no et certifica de res. Però si el teu grup t'ho reconeix i és una condició tu si que pots dir que eres assessora del grup, però tu independentment no pots ser assessora.

E- Ho has de ser d'un grup?

N- Clar. Tu no pot ser que facis aquest curs i tu digues doncs ara treballa d'assessora de lactància. Primer perquè les assessores són un voluntariat. I segona perquè com avales la pràctica?

E- No és un títol? No és com ser monitora de natació?

N- No. Clar, tu necessites un treball de camp, unes pràctiques. Has d'haver viscut moltes hores i estar amb mares i mares. Però bàsicament perquè la titulació, per dir-ho d'alguna manera, d'assessora te la dóna el grup. I jo veig que ara molta gent fa el curs i diu que és assessora i pense “uff, quina por que em fas”.

E- Necessites experiència?

N- Clar, perquè és un moment molt crucial. I hi han moltes idees de... Quin és l'objectiu? La supervivència del nen, i ho has de tenir molt clar. I molt clar on estan els teus límits, i molt clar quan has de dir “aquest nen ha d'anar al pediatra ja!”, i no posar-te per sobre perquè tu no arribes. I això de vegades costa.

E- Depèn del tarannà de cadascuna?

N- Clar, jo que porto molta trajectòria te n'adones que et trobes amb mares que dius... “és que m'han dit”... i si t'aboques molt amb la mare, ai pobreta ai pobreta... i el que ha de sobreviure és aquell d'allà. No et perdis perquè si no aquell se'n va. Jo m'he trobat casos de nens en estats una mica... i la gent que els deia “no, tu dóna el pit dóna el pit”.

E- Fins on estan els límits, no?

N- Clar, això és molt important.

E- L'última cosa. Es parla molt dels problemes, del dolor... però del plaer o de la part més sensual i sexual de donar el pit és algo que no he sentit a parlar al grup en tota l'observació. És perquè no és un tema tan important? És perquè és un tabú?

N- No, en absolut, jo crec que no. Jo crec que al llarg de la trajectòria, com que arriben mares amb tants problemes ens em quedat molt aquí. Però, jo tinc una colega que és consultora i sexòloga i parla molt bé de la lactància com un tema sexual, perquè és un acte sexual, es fan servir òrgans sexuals. Però als grups, jo

crec que queda relagat per això que et dic. Els professionals haurien de fer la seva feina ben feta i permetrens que els grups de mares siguin més grupals, més compartits. No vol dir que si tu tens un problema jo et pugui ajudar, posar-te'l bé.

E- Però pot ser ara per ara sí que la funció dels grups de suport és més assistencialista?

N- És un risc, i és un risc. Perquè llavors pots caure en el punt assistencialista i jugar aquest rol, i dir bueno com que jo en sé més que aquella que és infermera. És un risc. Però això costa de canviar, són dinàmiques. S'han de canviar. I és una cosa que sempre he intentat que estigues present. Que l'objectiu del grup de mares de MAMAS és un grup per a compartir, monitoritzat evidentment, però jo precisament vaig marxar perquè com que jo era la que sabia, per dir-ho d'alguna manera, la gent que venia era “Natàlia, tinc això que faig?”. I vaig dir no. No. Perquè això és una cosa hormonal, jo ja no estic donant el pit. Jo en sé molt, en puc saber molt, però quina funció tinc jo aquí? Que sóc jo l'experta que t'ensenyaré a tu com ho has de fer? Nooo. Jo vull que ho compartiu. Que després hi ha algun problema i jo puc veure a aquesta mare? Jo la veuré, i faré el que sigui. Però el grup de mares és.. hormones. I que les mares que ho portin estiguin donant el pit. I vaig marxar per això. Perquè ja no era el moment d'estar allà, no era el moment de que es convertís en el pit és em toca... no. Hi ha molts llocs així, però és el grup que jo volia, jo volia que MAMAS fos un lloc a part. La intenció és que MAMAS, quan jo ho vaig crear era tu arribes i et donen el trampolí per fer *fiuuuu* i desaparèixer. Hi havia assessores que deien “és que hi ha moltes mares que no tornen” i jo deia “que bé!”. Si no venen és perquè ja poden volar soles.

E- Llavors qui crea més grup són les assessores, no?

N- Sí, bàsicament.

Transcripció de l'entrevista a Marta

22-03-2013

Entrevistadora- El primer, quins són els objectius que el grup de lactància és marca com a grup?

Marta- Com a grup jo crec que l'objectiu principal que és marca és poder ajudar a les mares que volen alletar, q tenen problemes, i que puguin alletar. Perquè a nivell des de la Sanitat no és un tema resolt, i llavors estan molt soles, i acostumen a abandonar. I llavors l'índex de mares lactants no era molt alt. I amb l'aparició dels grups de suport ha fet que mares que hagessin abandonat pues puguin lactar.

E- Tinguen un recolzament, no?

M- Sí, i l'aprenentatge. Que al final hi ha un aprenentatge darrere amb la lactància. De que es pensen que serà tot rodat, llavors es troben amb problemes, ningú les ajuda, i la veritat és que si tot va bé la veritat que va molt bé però si tens problemes és molt dolorós. I llavors pots agunatar un dia o dos de dolor però si passen i no hi ha ningú que t'estiga ajudant a solucionar-ho... doncs la gent abandona.

E- Per què a l'hospital, ben bé la ajuda que et donen quina és?

M- Tu de l'hospital marxes, si és un part normal vaginal, en dos dies. Normalment el primer dia els nens estan molt adormits, no mamen molt i no han tingut [les mares] la pujada de la llet, que és cap al tercer dia. Llavors tots els problemes surten a casa, i des de l'hospital, ara hi ha més si comparas de cinc anys a ara ha canviat, però no hi havia ningú que et digues com et pots trobar, cada quant mama el nen.. preguntes molt bàsiques, però les mares marxaven d'allà sense saber això i llavors es desbordaven. I jo crec que també, quan et donen informació és massa tard. Perquè al post-part les mares tenen les hormones molt disparades i de vegades els expliques coses i no s'enteren, no és que no t'escolten és que no s'enteren, estan com en un núvol i que pot ser és més durant l'embaràs que la llevadora hauria d'haver fet tot aquest treball. Com creus que serà la primera toma?, o com creus que els primers dies varia la lactància? Vale, saben que els hi pujarà la llet al tercer dia i tal però es pregunten (*canvia la veu, posa una mica més fina la beu, pot ser amb un to de burleta*) ai cada quan me l'he de posar al pit? Ai quan dura una toma? Ai i ara està succionant? Tot això? Ho haurien com de... No ho haurien de dubtar tant les mares.

E- Per què això, en els cursos pre-part... (em talla)

M- En teoria es fa una sessió de lactància materna, però clar això vol dir que fan... què? Dues hores de lactància materna en tot l'embaràs? I segon, jo crec, no ho sé ben bé, però que el tan per cent de mares que fan aquest curs no és molt elevat...

E- No és obligatori, no?

M- No clar. I no tots els CAPs ho ofereixen, has d'anar a un altre, l'horari igual no et va bé... molta gent no va. I a més és "Ja ens en sortirem" o "perquè jo busque a Internet" o "en aquell moment ja ens ho resoldran". I bueno, és un camí, és un aprenentatge, i la gent és bueno quan m'hi trobe ja farà. És el que ens han ensenyat també en tot, no? Ja anirem fent. Però clar aquí jo trobo que falla.

E- (No entenc la meua pregunta)

M- I els ritmes... trobo que no està d'acord amb el model social que tenim. Llavors de cop i volta et trobes allà "que és això?!" no sé, mares que estan cansades, estan amb dolors i dius "bueno..."

E- I hi ha un comentari que es repeteix molt: “és que això no m'ho havien explicat!”

M- És que ningú els ho explica, i si els ho expliquen en el post part no s'enteren. Igual que elles tampoc pregunten, moltes vegades no saben si els hi han donat biberó, que els han administrat a nivell mèdic durant el part.... ningú pregunta, i els metges i les llevadores que són qui haurien tampoc expliquen el que fan. Ara pot ser, com que hi ha hagut tanta reivindicació amb el tema de la pisiotomia val, ara si t'han de fer una episio t'avisen.

E- La episiotomia són els talls?

M- Sí. T'avisen “mira, que et fare”... abans t'hi trobaves i ja està. Però clar, com això passa amb tot. Ara igual no t'avisen si t'han posat oxitocina... qualsevol cosa de farmàcs.

E- Per tant, els objectius de grup són la formació i d'informació, no?

M- Sí, però sobretot centrat en la lactància. De que les mares puguin resoldre problemes elles mateixes i l'objectiu és crear aquestes relacions entre diferents mares. Perquè ara tens una criatura, i et quedes una mica aïllada. Les mares es troben soles. Elles tenen baixes però ningú del seu entorn en té, i estan la mama i la bebé soles a casa entre quatre parets, i dius “vale que faig”, no? I et sens sola, no saps com solucionar-ho. I clar, el vincle aquest és fort. Si hi ha una mare amb un bebé de 2 mesos i et diu “mira a mi també em va passar, és un aprenentatge...” entre elles es recolzen. Una cosa que seria com molt normal, no t'ho plantejes que hagi de ser tan sofisticat.

E- A nivell de funcionament, els espais de trobada que teniu i la manera de treballar són les sessions setmanals?

M- Sí. El que passa que d'allà en surten com molts grupets de mares que comencen a quedar extra grup. I de vegades són grups que es troben molt i que al cap de tres anys continuen quedant, i altres que no. Això va i ve. Tongades de gent, igual tens grups de 15 o de 5.

E- Depén de èpoques? Jo l'any passat quan venia hi havia moltes...

M- I ara anem curts, no? En canvi a l'octubre-novembre estava a tope. Jo crec que amb l'hivern, amb el fred, baixa. A veure si anem a més.

E- Així, aquests grups de mares perquè es creen?

M- És que tenen unes mateixes necessitats, i són unes necessitats que no poden satisfer amb la resta de la societat. No sé com dir-ho. De vegades tu tens inquietuds i les pots satisfer de moltes maneres. Però de cop estàs allà sola amb el bebé. Ta mare et diu una cosa, la veïna una altra, tu estàs allà perduda perquè tothom en sap molt de tot de tot, tens molta informació, però no ho has vist fer mai, i és com una mica de desesperació i desampar. I clar, trobes una altra noia que està igual. I aleshores “com ho fas això?”. No és algú que et diu “es fa així” “és que nosaltres els deixavem així i s'espavilen”... no, és una mare que comparteix el dubte amb tu i entre les dues el resoleu.

E- Com que es crea un grup d'afinitat, no?

M- Totalment.

E- I hi ha mares de diferents perfils o són perfils semblants? Diries que hi ha un perfil?

M- La majoria tenen estudis superiors, tenim un estudi que te'l puc passar. Una mitjana d'uns 32'8 anys, totes venen del centre, zona geogràfica d'on teníem les seus, Concòrdia i Sant Oleguer. Poca gent de barri: de

Campoamor, del Sud... que no saps si és perquè no s'enteren, perquè no tenen problemes, saps? Perquè normalment quan la classe és més alta més problemes tenen. No sé, més voltes li donen, o més pressió senten o més nosequé i més problemes. Pot ser un 70% amb estudis superiors. Aquí la més tonta només té una llicenciatura.

E- Curiós que la manera de viure la lactància es relaciona amb la calsse (*curiós? Ja m'imaginava que la classe social tenia a veure...*)

M- Sí. Per exemple te'n vas a les gitanes, no tenen problemes a lactar. Estan acostumades, van amb la teta fora... a nivell cultural està super interioritzat, ho mamen des de petites. (*quina imatge de les gitanes i de la seua manera de viure el cos, em sembla etnocèntrica i poc realista*) En canvi, sobretot la classe mitjana, ja som nens de biberó tots, la majoria de mares el primer pit que veuen donar és el seu... i de vegades li dius a una mare “agafat el pit i mira el teu mugró cap on enfoca”, no és poden ni tocar el pit “va agafat el pit” “no agafa-me'l tu”. Que dius “bueno va, tocat el pit, és el teu pit, que no t'has tocat mai el pit?!” O dir “tenies calostre?” “ai no m'ho he mirat mai durant l'embaràs. La llevadora em va dir que sí” “però tu a casa t'ho vas mirar i t'has tocat a veure si et sortia” Per a començar tocat el pit, si tu no t'has tocat el pit a veure si et sortia calostre... jo no entenc el mecanisme.

E- Supose que si no t'has tocat mai massa el teu cos, ni abans de l'embaràs...

M- Bueno ja, però durant aquest procés algú els hauria de posar a fer un treball “Osti t'has fixat en el teu pit? Cap on diries que t'enfoca el teu mugró? Trobes que els dos estan orientats iguals?” No tenim els pits simètrics, les diferències de vegades són grans i de vegades són petites però si t'ho mires pots dir “*hosti* si un apunta més a l'esquerra, semblaven iguals i no ho són”.

E- Però també hi ha complexes amb els pits, no? Ens venen una imatge ideal i ens costa mirar-nos la forma que tenen.

M- Sí, bueno, és tot. Ja, però i la curiositat de treure calostre durant l'embaràs? “bueno el metge ja em dirà si tinc calostre...”

E- És una manera molt passiva de viure-ho, no?

M- És com si algú els hagués tret la capacitat de confiar en els seus instits... jo és la sensació que tinc. De preguntar que “si plora l'agafo i es calma, però em diuen que no l'haig d'agafar” Ningú t'està jutjant, ets lliure de fer el que vulguis amb el teu fill. No? Tu sabràs que sents. Si el teu instint diu que agafes la criatura agafa'l si es calma.

E- Però en canvi si que hi ha mares que diuen que se senten jutjades, no?

M- Perquè tothom tothom té dret a dir-te que has de fer amb el teu fill, i amb el primer fill és tremendo. No sé, es estrany perquè si tu estàs convençut d'alguna ja poden opinar, saps? Però com que no estàs convençut i estàs com que no sabràs com fer-ho ets sents molt envait en el teu espai perquè tothom pot opinar. I jo crec que l'instint va en contra del que fins ara s'ha fet amb les criatures, que s'havia fet fa molts anys i que es va deixar de fer... separar el nen de la mare, deixar que ploren i ja es calmaran, pit cada tres hores, al braç es malacostumen, posa'ls xumet. O quan et diuen “el teu pit el fa servir de xupete” en tot cas dis-ho al revés, el xupete fa de pit, no? Com ens mirem les coses? I tu, si no ho has vist fer mai, i és el que jo sento però tothom m'ho qüestiona. I que les mares post-part tenen les hormones que tot t'afecta deu-mil cops... que jo crec que

també forma part d'aquesta inseguretats que diuen, de si ja estic insegura i hormonalment estic que pujo i que baixo doncs la inseguretats ja... Jo crec que estàs més sensible i la societat no respecta això i llavors és això el que fa sortir les teves inseguretats. Perquè jo, si pogués estar a casa tranquil·la i si em ve de gust plorar ploro, no em sentiria jutjada. Però clar, si vaig a d'allò i em diuen nosequé i si em fico a plorar en mig de la feina... i tentren els neguits

E- Perquè no pots ser cíclica?

M- No pots, has de ser línia. Sempre allà dalt, forta valenta... i jo pujo i baixo, no?

E- I amb la primera criatura, que tot és nou, encara se sent més aquesta inseguretats?

M- Sí sí, ho sents tot més.

E- Per què del primer al segon fill, canvia?

M- En general canvia, perquè un fill no té res a veure amb l'altre perquè tens molts recursos que ja has après i no et sents ja jutjada. Tu tens clar el que t'ha anat bé i el que no, i ja et passen a no donar-te consells. És com una cadena. En general moltes segones lactàncies són molt més llargues que la primera.

E- Per què et sents menys pressionada?

M- Sí, perquè “encara fa pit aquest nen”, ja camina i fa pit” “parla i fa pit”, “ai és veritat, que ja parla...” “Dona-li un bibieró que ja camina” “ai és veritat, que es van inventar els bibierons”. És tot com surrealista però hi caus i et pressiona. És com una pressió no tangible. Que hi és, que se sent i que afecta però com que no és física, és molt moral. Sembla que ets tu qui s'ho imagina, que ho sents així. “Ai pot ser sí que estic més sensible i sóc jo”. No sé.

E- Per què a tu et sembla que hi ha un punt com si et tractaren més com a una nena?

M- Una mica sí, eh? Perquè per exemple hi ha dones que li amaguen al seu marit que se'l posen al llit per exemple. “És que el nen ha d'estar al seu llit” “sí, sí...” i quan marxa el marit se'l posa al llit i no li ho diu. Sembla que estiguis sortint de nit sens edir-ho als pares, no? “No és que ell pensa que es mal acostuma i jo d'una altra manera no puc. Jo el veig plorar i m'angoixo, i jo no dormo” Total que durant la nit no dormo, el meu marit ben content, dorm, i quan marxa ell a treballar llavors per fi dormo jo al meu llit amb la criatura. Hòsita que fort, no? Però et diuen que això és així i que tu no tens dret a sentir això, no és que no tinguis dret és que no és real el que sent, és el que has de fer i que els nens creixen bé sense això i que hi ha experiències que ho demostren.

E- I com a grup de lactància, quin objectiu hi ha a l'hora d'afrontar aquestes inseguretats?

M- Donar confiança. Però clar, es barregen diferents temes aquí: criança, lactància i mil coses. I aquí sempre hi havien hagut molts debats perquè molt... va com a èpoques. Sortia el tema de les cunes o altres coses, llavors només fem temes que estiguen relacionats amb la lactància directament. I llavors en criança no entrem però si en petites coses. Per exemple el *colecho*. El colecho ha demostrat que per a la mare lactant i el bebé lactant i per a mil coses que és més bona decisió, però ho vinculem a través de la lactància, però que en realitat és un estil de criança.

E- Perque a nivell d'organització del grup, és fàcil tindre un discurs igual entre totes?

M- En quant a lactància sí, és un tema comú. Després hi ha petits detalls que cadascú a casa ho ha fet com ha pogut. Per exemple destetar, hi ha que han destetat en 13 mesos i qui en 4 anys encara estan donant el pit.

Encara que tu sàpigues el que recomana la OMS i el que tu diguis al grup. El discurs serà el mateix però les realitats de cada família, de cada persona i de cada situació et fa prendre decisions diferents. Si que tu pots dir una cosa i no haver-ho fet. Jo puc dir-te la OMS recomana X, i totes estem d'acord en X, però a la pràctica haver fet coses diferents. Però en quan a lactància, el que diu la OMS i l'Escola de Pediatria Espanyola són els dos grans referents. Si dius que el colecho tal és perquè la OMS diu i perquè hi ha estudis.

E- Per a MAMAS és important tindre de referència la OMS o estudis? Perquè té tanta importància?

M- Per a que vegin... mmmmm... bueno, en realitat no hauria de fer falta, oi?... bueno, és perquè vivim en una època que tot s'ha de demostrar científicament, necessites justificar. I també és una manera de donar una eina a les mares per a que puguin rebatre el que senten. “És que jo li dono el pit al llit i jo ho visc millor” i pot ser amb això hi hauria d'haver prou, però com que la gent et diu “bueno, s'acostumen, són dos dies i després ja viuràs igual de be eh?” I llavors tu li pots dir “bueno però és que és millor per això i això...” i ja està.

E- És com que et legitima, no?

M- Sí, sí.

E- I a nivell de grup, com s'organitzeu les assessores?

M- Representa que estem organitzades en comissions. No sé si me les sabré de memòria però bueno, hi ha una que seria d'organització de festes i actes, una altra de formació, una altra que porta el tema més de relacions institucionals.

E- Que és amb l'Ajuntament?

M- És qui demana les subvencions. És amb l'Ajuntament i també amb l'Institut Nacional de la Dona.

Llavors també hi ha les que monten... falta un... les que s'encarreguen del bloc i de les dades de l'associació.

E- Les dades són les que recolliu a cada sessió?

M- Sí. Et puc passar l'organigrama si vols. Ens hauriem de reunir trimestralment per comissions, que fem el que podem, i després fem dues trobades o tres trobades a l'any de totes, segons els temes.

E- I les comissions?

M- Per exemple, es monta... aquest any com que hem fet canvi de Junta anem a mínims, però típicament fem el dia de la lactància materna un acte, el 8 de març un altre i per a l'aniversari de MAMAS o algo així un altre. Normalment en assemblea es fan propostes, i parlem com ho podem fer, qui ho gestiona, i ja s'encarreguen elles.

I funcionem molt per correu i per whatsapp. Normalment el raport del dia ens l'enviem per whatsapp, o per correu. Per Whatsapp que hi ha tothom, menys la Núria. Per exemple “tinc al nano malalt i no puc anar a la sessió”

E- Això vos haurà donat molta agilitat, no?

M- Sí. Abans començaves a fer una ronda de trucades

E- I quantes sou?

M- Som... que estigui portant el grup ara som (va dient els noms de totes...)... som a Sant Oleguer 6 assessores i a Santa Perpètua 2. I extra que no estiguen portant les sessions perquè no poden però col·laboren (torna a dir noms en veu baixa) tres o quatre més. Quan fem reunions i tal som 10-12. Hem disminuït he,

abans erem més. Erem unes 15-16.

E- Perquè la gent... (em talla)

M- És que hi havia una tanda de totes les que ho van fundar que tenen els nens amb 18 anys, i ho han deixat. Creuen que ja no ho han de portar elles, que l'empatia que poden sentir és una altra. Que a més a més alguna s'hi està com dedicant a nivell professional, i llavors no pot... hi ha un punt de...

E- La Natàlia, no?

M- Sí. I llavors clar “si vaig allà i no se'n surten amb la sessió me les envio a la consulta?” Fa lleig. Clar abans era, fa deu anys, doncs tenies un problema i et derivaba, jo que sé, al Luís Ruíz o amb el Carlos Gonzalez si calia, o a la Imma Marcos a Barcelona. A professionals de la salut, cobraven per això i et derivaben allà i et feien el que calgues si volies anar-hi pagant...

Però clar, a MAMAS jo vinc a quí i fins la setmana que ve no et puc ajudar. Clar, de vegades hi ha mares que... per exemple la setmana passada va venir una mare amb un síndrome de Raynaud, que no l'havíem vist mai, jo no l'havia vist mai.

E- Què és?

M- És com que es tallà com la circulació, hi ha una vasoconstricció dels vasos... és com quan els hi surten els panellons dels peus, doncs normalment és perquè no arriba la sang. I llavors el fred o així ho accentua. No se sap molt bé em sembla. Llavors pots passar que tinguis res i que et passi al pit. I llavors fa molt dolor, se'ls hi queda el pit blanc blanc blanc i després es posa morat morat morat... i fa molt mal molt mal molt mal, és com que no arriba la sang no arriba la sang

E- Com un panello però en el pit?

M- Sí, en el mugró. I llavors va venir una mare que no li havia passat mai i tenia això. I va ser “hòstia, mantin-nos informades, ves al metge que et diagnostiqui...” per que clar és algo que ja tens. Evita el fred, pren molts relaxants... tal perquè si tampoc has tingut antecedents pot ser que amb l'embaràs... i no ha tornat a venir! Quina pena, perquè estaria bé anar-ho seguint.

I llavors sortim del grup i pel whatsapp “ha vingut una mare que tenia això i això i crec que és aixó” i llavors tothom “vaig llegir nosequé” i t'ho cures per si torna i després no torna...

E- I les comissions, quedeu més sovint?

M- Va a èpoques. Amb la Roser... les de festes queden més en època de festes i després no tant, la Núria porta la web bastant ella sola i llavors la Carla porta el telèfon i tampoc s'han de reunir. Llavors jo que vaig més a les reunions amb l'Ajuntament ho assumeixo bastant jo i lo de les dades i tal quan hem hagut de fer les fitxes i tal erem quatre però potser acabes quedant dues... Però intentem quedar un cop cada 2 o 3 mesos.

E- I per a ... (em talla)

M- Perquè sempre hi han coses. Tant a nivell legal com de “eo ens hem d'acabar d'organitzar amb això”

E- I de cara a qui esteu en les sessions?

M- L'Anna fa un calendari trimestral.

E- I et toca cada...

M- Sí... abans tothom hi anava lliurement, i tothom hi anava quasi sempre. Però va haver-hi un *bajón* de

mares i un *subidón* d'assessores i hi havia hagut dies que erem deu assessores i dues mares. Llavors vam dir que pot ser intimidaven un poc al grup i que era millor que ens ho pautessim. I això per una banda va anar bé per a les mares però per l'altra va refredar aquest vincle de “vaig cada dimecres...”, la implicació.

E- I la relació amb les mares? Està el grup d'assessores i el dia de trobada amb les mares, però hi ha algun tipus de relació o de comunicació amb elles?

M- Es crea amb les que volen acabar-se formant, saps?

E- Com a assessora?

M- Sí. Si no intentem mantenir un vincle... no professional professional en sentit estricte però si una mica professional. No? Per exemple... en coses així de grup, no donar l'experiència pròpia, perquè si no acabes sent colega, i tu vas a ajudar-les, i t'han de veure...

[ens tallen les xiquetes]

El grup se'l fan entre elles

E- Però sense cap intenció de crear un grup?

M- No. Clar, a la que portes una MAMA que fa un any que ve... jo que sé, ne'm tingut que venen molt però que tenen el seu grup, i altres que venen molt però que venen soles, i [les últimes] acaben fent més amistats.

E- I les relacions entre les assessores?

M- Hi ha de tot

E- També hi ha un punt d'afinitat i d'amistat?

M- Home, sempre et portes més bé amb algunes que amb altres... no hi ha hagut mai cap mal rotllo entre ningú, hi ha hagut tibantors de vegades, i hi ha que són amigues i hi ha que són companyes. O sigui que hi ha companyerisme i amistat.

E- I tibantors pel contingut o per l'organització?

M- Per com gestionar els grups. Per l'actitud de la gent davant de portar un grup...

E- Per què hi ha diferents estils?

M- Sí

E- I diferències a l'hora d'entendre el grup o no?

M- O diferents habilitats (riu). Hi ha gent que de seguida... no sé, no és com portar un grup qualsevol, rotllo teràpia de grup, sinó que és un moment molt especial i molt delicat de les mares en aquest cas, i se les ha de cuidar, és un lloc on moltes mares ploren quan comencen a explicar, que treuen tot el neguit que teen, llavors, clar, l'empatia, no avançar-te, no jutjar, tenir cura amb la veu, les paraules. Clar, hi ha gent que té molta gràcia de seguida i altres que no. Alguna vegada amb la formació d'una assessora doncs ens vam trobar que era “ei, tu no li pots dir això a una mare, jutjar-la així”. I no ho feia expresament, però llavors és delicat, com ho fas, com li dius, busca una persona externa... Llavors hi ha assessores que tenen un estil, que en tenen un altre. I amb les que tenen un estil diferent al teu pots tenir una relació només de companyerisme.

E- Des de MAMA es parla de quina relació s'ha de tindre amb els pares? (*no l'he fet bé la pregunta!!!*)

M- És que pares en venen molt pocs. I són temes delicats, són temes que surten “i tu com t'ho fas amb la teua parella? Joestic com si tot ho hagués de fer jo”, i llavors tens pares que venen al grup.

E- I amb els pares que venen al grup, des de MAMAS teniu parlat quina relació teniu amb ells?

M- No. Bàsicament tenim relació amb mares i puntualment quan han vingut pares doncs com poden ajudar a la mare en aquell moment. Normalments són pares que venen quan el bebé és molt petit, doncs perquè també tenen baixa, i perquè estan com implicats en el moment de la seva dona. “jo vull que se'n surti i vinc i em preocupe igual que ella i l'ajudo”.

E- Per què és un objectiu que els pares participen més?

M- No. Perquè el nostre objectiu és que puguin donar el pit les mares bàsicament.

[Ens tallen les xiquetes]

No les vas a buscar, és difícil... normalment t'arriben perquè algú els hi ha parlat o perquè les envien del CAP directament. Llavors...

(No sé perquè aquest canvi de tema, supose que la distracció)

E- Per què des de MAMAS com viviu que els CAPs deriven la gent a l'associació?

M- No, bé! Perquè en principi hi havia hagut algun CAP que ens havia proposat de fer-ho dins del CAP. Però llavors és raro, perquè tu estàs treient-los feina i et vincules a una cosa que ja és una entitat feta i... i no entres com a moviment més social en coses de reivindicacions i altres coses.

E- Però no és un objectiu de MAMAS que als CAPs...

M- No, no, perquè nosaltres no tenim la formació per a fer aquesta funció.

E- No, no, vull dir si no és una demanda o un objectiu exigir que hi haguera algú allà que donara informació i formació a les mares.

M- Que passava amb el CAP? Si entraves dins del CAP et deien que “fins al 3r dia després que els caiga el melic els heu de dir això també... i els hi heu d'explicar”. És com que havies d'assumir unes tasques que ja no triaves el teu camí, ja estaves allà. I si la pediatra et deia “els temes de vacunes no poden ni sortir aquí”. Cada professió té uns hàbits... i era com “vosaltres ocupeu-vos de lo vostre i nosaltres ja ens ocupem de lo nostre i es complementen. I perfecte si ens l'envies però igual que nosaltres no venim i no ens posem amb vosaltres vosaltres no us poseu amb nosaltres” i podies quedar com subordinada. I després hi ha iniciatives com la de Castelldefels, que hi ha el grup de MAMAS i al CAP hi ha un grup d'infermeres que són mares i assessores després de conèixer el grup de suport i des de dins del CAP han muntat el grup, i treballen en xarxa amb una escola bressol, el grup de suport i el CAP.

E- Com els espais familiars dels ajuntaments?

M- No tant, perquè els espai familiars estaven com més vinculats amb les escoles bressol municipals i en canvi aquí la iniciativa surt des de sanitat. I aquestes infermeres coneixen gent de l'excola bressol i mouen el tema de la lactància a les escoles... creen protocols d'extracció... però és un CAP mig públic mig concertat, i llavors tenen la possibilitat de si ells s'autogestionen i si decideixen que és un tema que volen promocionar poden teure unes hores de dues o tres infermeres de la consulta i fer grups. A nivell públic no es pot fer perquè és pactat. Hi ha grups per a deixar de fumar i això si que ve... però amb la lactància no es fa, per això els CAPS ens demanaven que fessim feina allà. Però si és la teua lluita fes la teua guerra per a que et donen aquests espais.

E- I des de MAMAS no es planteja com un objectiu propi promoure aquesta demanda?

M- Es fa, perquè tot el tema de formació... La Natàlia i tota aquesta gent que són instructores fan molta

formació als professionals. Però fan formació per a que puguin atendre millor, però llavors canviar... és com tot, si hi ha demanda i pressió al final canviarà la política, no? Com amb el part natural, doncs va haver pressió en el seu moment...

E- I MAMAS no pot fer pressió?

M- MAMAS és un més... no és que siga MAMAS sola sinó que tots els grups de suport com que estan federats formes part de la federació catalana i l'espanyola i tot és tan legal que a nivell de federacions si que es pot fer molta pressió. I es poden fer llibres, protocols, i pressió.

E- Per tant no és tant MAMAS si nó a nivell de federació

M- Sí

E- I a nivell de Federació, quina organització hi ha?

M- Hi ha una assemblea anual que anem i hi participem, llavors monten les formacions des de FEDECATA i des de l'espanyola es monta online. Llavors es monta un congrés anual, i cada any l'assumeix un grup i es fa a la seva ciutat.

E- I a MAMAS ja vos a tocat?

M- Encara no.

I si algun grup fa formació tu la pots fer interna o oberta a tots els grups i la Federació et fa la difussió. Per exemple fas una de frenillo, i li passes la informació i ho obren.

E- Així vos feu formacions internes de temes que vos interessen a vosaltres?

M- Sí, però depén de nosaltres. El que ens agrada més promoure, més que autoformació, és al discussió de casos. Doncs de tant en tant quedar i que s'exposin dos casos i veure com els vam solucionar, que hagués fet la gent... i a nivell d'això, per a fer la formació per a ser assessora has de fer la formació de FEDECATA o FEDALMA.

E- O siga, si jo vull fer-me assessora quin és el procediment?

M- Per a ser assessora i poder exercir d'assessora has de ser mare i haver amamentat un any. Llavors fer el curs de FEDECATA o de FEDALMA, que jo crec que són entre 60 i 90 hores, uns quants caps de setmana, passar l'exàmen en més d'un 9, i després fer pràctiques.

E- L'exàmen és teòric?

M- És teòric. Nosaltres fem que han de fer pràctiques, i anar omplint un dossier. I després d'una any d'haver estat allà portant grups al costat d'una altra assessora hi ha una persona que s'encarrega de les formacions i després s'avalua si és apta o no apta.

E- Un any? És molt?

M- Jo trobo que és durillo ara. Amb nosaltres no va ser tan estricte. Quan es va crear necessitaves fer l'exàmen i estar un temps en un grup, però no havies de fer un dossier que havies d'anar omplint i comentant casos...

E- I perquè aquest canvi?

M- Doncs mira, es va decidir en una assemblea. Fer-ho més estricte, que la formació fos més bona, que no es fessin errors... com per complementar la formació teòrica. Jo penso que si es voluntariat, ara mateix és massa estricte... és com tot que es va burocratitzant i que era senzill i en bona intenció i amb ganas, al final és

feixuc d'entrar-hi...

E- I tots els grups de lactància funcionen així? O només els que estan federats?

M- Jo crec que... el tema de que hages de ser mare i donar el pit crec que és universal...

E- I un any?

M- No, això ho decideix cada grup. Si vols entrar a MAMAS has d'estar un any aquí...

E- I vos trobeu casos de mares que volen ser assessores i no arriben a aquests mínims?

M- Sí, que comencen i no acaben.. que tenen un segon fill i no et venena portar el dossier...

E- Jo em referia per exemple a que vinga una mare que ha donat el pit només fins als 8 mesos... és molt estricte?

M- No... jo crec que no... és que tothom ha donat més d'un any. Que no t'ho has plantejat, que quan el teu fill té un any el veus molt petit per a destetar-lo... perquè li he de donar un biberó si li puc donar la meua.

Clar, si la OMS et recomana... és que l'any és un punt d'inflexió gran. Perquè la OMS et recomana 6 mesos de lactància exclusiva i fins a l'any l'aliment principal és la llet del pit, o la que sigui, i l'alimentació és complementària. Comencen a provar altres sabors, no és com lo que el pediatra et diu, que passa a ser l'alimentació principal, a'alimenten més dels aliments que de la llet. I és no no, l'aliment principal és la llet. I de l'any als dos anys és quan és fa el tomb: comença a ser l'aliment l'aliment principal i la llet el complement, i la OMS et recomana seguir amb la lactància materna fins que el nen es desteti de manera natural. Però bueno, aquests passos són com que tenen molt pes. Clar, mes amunt mes avall, depén de cada nen... és molt progressiu. Però normalment és més per tard.. si deixes que el nen triï és més per tard que per d'hora que l'aliment passi a ser l'aliment principal, perquè els dona moltes més coses el pit.

E- I a nivell de les formacions, quin tipus de continguts feu?

M- Es parla de tot, eh? Des de molta fisiologia del pit, des de com es crea la llet, els conductes o nosequé, les influències dels parts sobre la lactància, mites i històries de la lactància, més coses socials culturals i tal amb la lactància, fisiopatologia de boca i anatomia de la boca per veure com petits problemes de la boca poden donar problemes del pit a coses molt concretes com frenillos, o problemes amb la lactància: infeccions, fongs...

E- I a nivell més sociocultural que feu?

M- Sempre es fan xarr... es fa... alguna intervenció hi ha i és en plan...(crec que ho anava a generalitzar més i o redueix a alguna intervenció) Bueno, una mica normalitzar el pit, si antigament tal... és més repàs històric de diferents societats, diferents moments i que ha passat amb el pit que res.

E- Com diferents maneres de viure la lactància?

M- Sí. I el culte al cos, de fa milers d'anys les tribus amb les escultures amb els pits fora i voluptuoses i tal, i llavors totes amagadetes i ningú ensenya res, després ensenyant els pits i totes operades. Una mica entendre que ha anat passant en la història en el culte al cos. Però no s'entra a jutjar. No hi ha... t'explica però no hi ha cap entès que faci una lectura de tot això.

E- Per què això ho feu entre voslatres?

M- No, això és fa en els cursos de FEDECATA o FELDAMA. Jo que sé, en el meu any crec que va ser la Morales... i llavors exposava una escultura d'una dona amb unes tetes fins a terra i tres criatures allà, i llavors

un quadre d'una mare així amb la dida al costat amamentant als fills, o imatge d'aquestes amb biberons i coses d'aquestes. Una mica un repàs per a que sàpigues l'evolució que ha anat fent al llarg de la història el tema dels pits.

E- Evolució com una cosa línia? En plan abans el més natural era una cosa i poc a poc...

M- Sí, i una mica quan arriben aquests canvis. Doncs si hi ha un canvi a nivell... la medicina passa a ser institucional, i a ser dominada pels homes, i la ginecologia se la queden ells, doncs com canvien els models a partir d'això...

E- I a aquestes ve alguna persona...

M- Sí, venia algú i t'ho explicava, però era algú voluntari, no en plan acadèmic.

E- I les formacions que són més fisiològiques hi ha experts?

M- Sí, metges. El Carlos Gonzalez, José Luís Ruiz... en metges és que hi ha tot el moviment aquest d'Hospitals Amics dels Nens i hi ha molts metges que s'han posat les piles. Amb coses de neonats, i fem moltes formacions de mètode cangur, neonats... que no et toquen tant directe però una mare que té amenaça de part prematur i et ve al grup la pots ajudar.

E- I canviant de tema, quina relació entre ser dona, donar el pit i ser mare?

M- Clar això és a títol personal. A nivell de MAMAS segur que discrepem amb això.

E- En eixe sentit hi ha diferents maneres de veure-ho?

M- Sí, sí. Hi ha diferents maneres de pensar...

Llavors... a veure (dubta). Torna-m'ho a preguntar

E- Què significa per a una dona la maternitat?

M- A veure, jo crec que hi ha un punt fisiològic molt gran. De que estàs dissenyat per a que en aquells moments tu ho donis tot per les teves filles. I te n'adones que el món no està muntat per a tot això, que no està muntat per a que la dona pugui ser dona i mare, i llavors jo crec que hi ha un moment de trencament molt important, i no podem ser ni volem ser iguals. Perquè els cossos no són els mateixos i no respon a lo mateix. I culturalment pots intentar crear coses a sobre, però al final estem dissenyats per a això. No sé com dir-ho. Jo era molt racional i molt de construïm les relacions i vaig passar a ser molt biòleg. Però és el que et demostra de cop, i tenen unes necessitats i et canvia la vida

E- Com que la biologia és destí?

M- Sí... o un... sí és que és creen unes necessitats en molts àmbits. Unes necessitats que per molt que culturalment creïs coses a sobre no pots amagar-les.

E- Com que el fet de tindre úter et genera unes necessitats?

M- Sí, és com tot el sistema. Si tu estàs segregant unes hormones tindràs un vincle amb aquella criatura o una sensibilitat, una atenció... que tu necessites suplir-te. Encara que siguin coses que les criatures no necessiten hi ha que tu sí que les necessites estar atent, no perdre'ls quan acaben de néixer... i si tu t'escoltes el teu cos et respon a tot això, no pots suportar el plor d'aquella criatura, i l'altre calla si està amb tu. Surts de casa i estàs amb les criatures al cap si en tens, crec que estàs dissenyat per a això perquè ells no viurien sense això. És com que ve inclòs en els teus gens. I en canvi ells no, ells la paternitat se la construeixen si volen. Perquè no tenen cap reacció fisiològica més que la construïda: si m'emocio en el part o no, com decideixo

viure el procés.. Ells sí que la construeixen i que la poden anar canviant al llarg de com vivim culturalment les coses.

E- Davant del plor de la criatura hi ha una reacció diferent?

M- Sí, els pares podrien no immutar-se. De fet, quei ha creat el mètode estivill i estes coses? Homes tots. No ho viuen igual, no ho viuen a nivell de reacció química, fisiològica, biològica. Després tu pots construir coses a sobre i tenir dones fredes, dones rígides, dones... però

E- És antinatural?

M- A veure, sempre hi pot haver algun problema fisiològic, no? (riu) Jo crec que aquestes mares, aquestes *rotermeiers* és que s'han construït algo... però per dintre jo crec que es trenquen igual que qualsevol altra mare quan senten el plor de la seva criatura, saps?

E- Per tant, ser dona i ser mare va lligat?

M- Totalment.

E- En canvi ser home i ser pare?

M- És una elecció.

E- I això, en el punt de decidir si ser mare o no ser mare...

M- Hi ha molts matissos. Jo crec que quan decideixes no penses en tot això, és com que pots diferir per diferents motius: perquè et fa il·lusió, perquè et fas gran i o ho fas ara o no ho podràs fer, o eres inconscient i estàs super enamorat. Crec que ningú pot saber el que li espera. És que no saps com reaccionaràs tu, com ho farà l'altra, si tolerareu les coses iguals... i a priori tampoc pots perdre aquestes decisions, o no mereix la pena perquè cada nen és un món i no saps com et sortirà. I no saps com ho faràs, i la cagues continuament, i no passa res. És un aprenentatge.

E- I la lactància, com a dona, que t'implica o que t'aporta?

M- Per a mi, en el meu cas particular, he passat diferents processos. Primer com una mica ho fas ho decideixes tencanta sents la necessitat imperiosa de fer-ho i és crea un vincle inexplicable amb la teua criatura. Per altra banda sí però m'amago davant de segons qui, en la feina o així..

E- Pel què diran?

M- Sí. No, i perquè si et trobes “ai sí sí entreu al despatx quedeu-vos donant el pit i ja sortireu després” i tu “a mi m'és igual, jo podria donar el pit aquí”. Però t'hi vas trobant i tu et vas tallant. O en llocs on dius ara no em sento comoda aquí donant el pit i aquí no em sento còmoda fent-ho... i vas i vens amb contradiccions molt socials. Però per altra banda és com “mira, per molt que tu vulguessis mai podries fer-ho” és com un plaer gran també davant dels homes de... és que lo dels sexes, el gènere, és com una lluita inconscient molt gran sempre, de demostrar-nos els uns als altres qui serveix per que i qui pot fer que i com. I com molt subtil i inconscient però hi és present en moltes coses a tot arreu. I de vegades de mirar-me'ls i pensar “si és que en el fons no podrieu fer res, el poder el tenim totalment nosaltres com a espècie”.

E- Per tant, donar el pit t'empodera?

M- Sí, totalment. Sí sí, t'empodera molt. I a mi en moltes coses m'ha donat una seguretat tremenda com a persona. No d'anar allà i donar el pit aquí, sinó que m'importa un pito el que pensis i el que em juntgis. Jo vinc aquí fotu la meua feina i m'en vaig. La competència aquesta de mons d'homes que al final quedes tu allà

tirada amb el que sents, el que veus, el que consideres...

E- Així dins de la maternitat la lactància et dona força?

M- Jo crec que és un dels punts pels que ells mateixos ho van com aniquilar. Sense ser-ne del tot conscients... jo no crec que ningú vagi a matar la maternitat, la lactància i la relació entre mares i fills a nivell conscient. Però si separo aquesta força tan gran que hi ha estic més còmoda.

E- Com treure el protagonisme de les dones?

M- Pot ser... i per sentir-se ells empoderats, no? Si jo no puc entendre com funciona i no tinc el control, crearé el control sobre això des de la meva manera de viure. "Jo decideixo a casa meva si el nen dorm aquí o dorm aquí o allà, si està preparat o no, sota el meu sentit. Si a mi aquests plors i necessitats no m'afecten jo puc dir hem de deixar al nen sol, ja deixarà de plorar". I llavors que la dona digui "el nen em necessita i jo estic aquí amb el nen".. no són situacions fàcils. I encara ara, tu tens un fill amb algú i no saps com reaccionarà l'altre davant de situacions d'aquestes. I no es extrany la mare que et diu "jo li dic que faig això i faig allò altre" i que for que no puguis parlar aquestes coses. I o t'uneix molt tindre un fill o et separa molt també. I a més són moments molt complicats, perquè la lactància materna implica una unió entre bebé i mare, per tant una desunió entre dona i home, canvia molt la relació de parella

E- Això en qualsevol manera de viure la maternitat i la paternitat o...

M- En la lactància materna tens un punt de inapetència sexual, amb les hormones que segregues i tal tu no tens ganes... i la gent al mes està tenint relacions quan acaba la quarentena.

E- Vols dir que sense ganes?

M- Jo n'he parlat amb poca gent, i amb la gent que tinc la confiança i ho he preguntat ho fan sense ganes. Jo estic convençuda que un 90% ho fan sense ganes. Perquè jo crec que passa mig any llarg sense que et vinguin massa les ganes. Que llavors si tu ho parles amb la parella i ho teniu molt conscient i treballat, no vol dir que tu no puguis tenir plaer, és simplement només que no tens ganes. Llavors ho podries treballar, l'altre també té unes necessitats, i acabar tenint plaer. Però no és de la manera que tenen les relacions la gent.

E- Per tant també el model de relació que tingues et farà viure la lactància d'una manera diferent, no?

M- Sí. I molt amb la sensació de ell ho necessita i jo li dono, i pares amb apisios amb un dolor que t'hi mors i tenen relacions... "és que ell ho necessita" "i tu què?"... però això són converses privades. Al grup no és parla tant... alguna vegada pot sorgir en plan "teniu ganes?" però són temes molt delicats. Són coses que portem molt a dintre...

E- I de cara a plantejar una lactància compartida?

M- És que jo trobo que fisiològicament els nens necessiten a la mare i que l'etapa pare pot començar a ser més partícep ja arriba més tard. Jo per exemple amb la meva primera filla, hi havia una cosa que deia "els dos ens quedem embarassats, els dos nosequé..." Una mentida com una casa. Ell pot sortir, jo vomito 13 cops al dia... vivim sota el paraigues idíllic de que ho compartim tot i no. Tu t'embarasses, tu pareixes i tu vomites. Els 9 mesos que els portes a dins... ells et coneixen a tu, conèixen l'olor del teu cos. És molt bèstia, és que ells et reconèixen a un pam de distància, i si els deixesis no van cap al pare, van cap a la mare, que és el que conèixen. Clar, el seu límits ets tu. Ells no tenen consciència d'on acaba el seu cos, i tu ets una prolongació d'ells. És algo que com a família el paper del pare és important, però no és el moment. Et pot ajudar, al part,

en moltes coses de logística. Però en quant a compartir més això...

E- Per què a l'hora de repartir-se la feina de casa?

M- Lo ideal és que els pares acabin fent moltes coses, perquè en aquell moment és el que t'ajuda. Però bueno...

[xiquetes cridant, no se sent res]

... a més tenim un desenvolupament molt més lent que un mamífer, un mamífer als dies camina i als dos mesos es pot separar de la mare... també vivim molts més anys, no?

E- I ens condiciona aquesta dependència?

M- A la mare totalment, i el pare és algo que tria més o menys, però... et trobes atrapada entre el que has somiat que tu podries fer a nivell professional, i el que has somiat que volies com donar com a dona. I moltes dones que decideixen estar amb els nens i tal tenen una sensació d'haver estat lluint per coses que ja no podran tenir mai, perquè et quedes exclòs totalment, i no tens les oportunitats que tenen els altres en moltes i moltes feines. O, doncs si és a part d'aquesta maternitat... no és un tema fàcil. L'emancipació ha sigut un fracàs total, el fet de que les dones ens hagem incorporat al món del treball ha sigut la nostra mort com a persones i com a dones, perquè tens una maternitat que et lliga molt, i allà has de demostrar que ho pots estar igual, i tu tens un dies, i no dones per tot. I llavors si has triat una joqueése. L'altre dia parlava amb una que estava ficada en coses de publicitat, i clar, fins que no estàs a un bon lloc has de fer moltes hores, i a l'empresa i treballant a saco. I així hi ha mil professions que no són de subaltern tu tens un horari i entres i surts, com un funcionari. Si a tu t'agrada algo i vols fer camí cap a allà la gen hi dedica moltes coses. I si no fas això t'aparten. La maternitat no està incorporada al món professional. No tinc molt clar jo com hauria de ser. Perquè què, tens dues persones? És complicat. També la gent és molt inflexible, en quant a reproducció. Depèn molt de les feines. Però arriba un punt que has de decidir: o em dedico a la maternitat i la visc bé, o sobrevisc i em dedico a lo professional.

E- Per què compaginar-ho és massa difícil?

M- Jo trobo que sí, en general sí. En un 85% de les feines sí. A no ser que siguis mestra, infermera, bomber... que siguis funcionari. Que tu t'has fet un camí per a arribar allà, inconscientment moltes vegades perquè no tothom té un futur super planificat, però que portes molts anys treballant i t'agradaria arribar a un benestar tant de càrreg com econòmic com de tot, i et quedes a mig camí. I si estàs a dalt renunciés a lo altre, segur, segur. No coneic a ningú que estigui ocupant una posició de responsabilitat sigui a nivell acadèmic, els nens creixen amb una cangur. Ella se'n va a les 8 del matí i arriba a les 21h.

E- I el paper del pare?

M- Clar, llavors depèn. Si el pare té una feina com la de la mare d'implicada o és un funcionari. Clar, poden girar. Però la dona no ho viu bé, eh?

E- Per què?

M- Perquè fins que no són grans i els veus autònoms i tens la necessitat fisiològica d'estar allà al costat, i no pots perquè tu has triat lo altre. Tu has triat però no és natural.

E- Així, la dependència o el lligam fisiològic que dius d'estar pendents d'ells que es diferent en la mare que en el pare quan s'acaba?

M- No ho sé. Jo crec que mai. És que llavors es barreja el lligam fisiològic amb el que construeixes culturalment també. I discernir un de l'altre no sé fer-ho. Per què les mares pateixen sempre més? Per què quan tornen els adolescents les mares costumen a estar esperant que tornen i els pares estan dormint? Això ja és construït, aquest és el punt de cosntruició.

E- Per això dius que costa discernir quan acaba la part fisiològica i la cultural quan són grans?

M- Si, hi ha moltes dones que segueixen però ja no és fisiològic jo crec.

E- Quan són petits, tu creus que hi ha alguna cosa cultural, o si tot és instint com a mare?

M- Com a mare tu sents l'instint però hi ha l'aprenentatge de com fer-ho. He vist com es fa, com una dona agafa al seu fill, com se'l posa al pit. És tècnica. Tens l'instint de posar-te'l però no tens ni idea de com fer-ho. Perquè si no tampoc s'explicaria que les mares vulguen donar el pit i tinguen tants problemes. No totes a totes les cultures tenen tants problemes, i en canvi frenillos i retrodeixonsis també, i en canvi es tenen molts problemes ara. Hi ha molt abandó de la lactància.

E- Per tant es combina?

M- Es combina l'instint i la necessitat de donar el pit amb l'aprenentatge d'haver-ho vist mentre has crescut. Però abans aquest aprenentatge era a dins les cases. Vivien totes les generacions barrejades i per tant tu veies a les dones donar el pit, i ara no.

E- I com saps si a la criatura li passa alguna cosa bona o roïn? Això és instint o també és aprenentatge?

M- Confiança. Jo crec que si escoltes i observes, tothom té la capacitat... bueno no, igual ho has après. No sé. L'instint de protecció jo crec que sí que està, i suposo que inclou una mica saber si està bé o no. No sé. Jo crec que fins i tot és fisiològic. Jo no deixaria al meu fill acabat de nèixer dormir 10 hores o 15 hores. "No és que m'han dit que es despertaria a demanda". Primer que em fan mal els pits. I et surtirà preguntar-te que li passa que es desperta, no? Un nen no dorm 15 hores, no? No ho sé... no ho saps? No ho sé

E- I la gent que no ho sap?

M- És que com que els has hagut d'explicar tot s'han desvinculat de realment la seva capacitat per a veure aquestes coses. "No és que a mi m'han dit que és a demanda, i demanda és quan em demani". Va venir una que se li havia deshidratat. I clar, quan el nen es deshidrata demana menys, és una roda. I s'hagués pogut morir. I ella culpava a tothom, eh! Els que els llibres no diuen això. Recapacita un moment. En quin context és diu a demanda? Quan demanen més del que habitualment es diu. Però no sé, jo crec que qualsevol mare es preocuparia si estigués capacitada. Suposo que es torna a barrejar tot una mica. Si tu has vist des de petit que mamen sovint, que encara que no es despertí li donen el pit no et preguntaràs si dorm si l'he d'agafar o no, ja ho sabràs que si no es desperten els agafen i se'ls dona el pit.

E- Però ja ho saps perquè ho has de saber o perquè ho has après?

M- No, perquè ho has après. Abans ho veies i ara ho llegeixes. I és diferent l'aprenentatge viscut que el llegit i teòric. El que has après en vivència et capacita, el teòric es abstracte i no saps la capacitat d'adaptar-lo.

E- I a nivell de discurs oficial de MAMAS que hi ha pactat? Perquè a l'inici de cada sessió cada vegada repetiu el mateix., això si que ho teniu pactat, no?

M- Sí, en que ens basem i con funcionem. I després cadascú afegeix la coletilla que vol.

E- I a partir d'ahí no hi ha un discurs oficial que totes seguiu, una línia que totes seguiu clarament?

M- No. Només de suport a la lactància, d'ajudar i de fomentar els vincles. En aquest sentit sí. Però més a nivell teòric no. Sí que tenim molt uns vincles. Per exemple el Michelle Odent de tot el tema del llibre “Mi niño es un mamifero” i tal, sí. Però és més en quant a la lactància. Que tu pots dir ell és un mamífer i jo també i extrapolar-ho a la lactància i extrapolar-ho a moltes coses i que hi hagi una altra assessora que es quedi amb la lactància.

E- Pot ser que tot i que no tingueu un discurs oficial marcat...

M- Tots conviuen. Només que també com que és un procés tan complex ningú allà s'hi ficarà mai en com a sobreviscut algú. Al final és la gestió de tantes coses, que si van bé no m'hi poso. Cada família ho fa com pugui.

E- Però pel que dius de potenciar o no alguns temes, vos quedeu en el tema lactància?

M- Sí. Sempre hi ha hagut una mica el discurs de la lactància per a que t'empodere a tu com a dona. Però és subtil, no és directe. Sempre moltes xarrades s'han montat en aquesta línia, perquè la gent que ho porta li motiva. Cops que ha vingut la Casilda Rodrigañez aquesta... doncs perquè hi ha gent allà que li agrada, i hi ha altra gent que no la portaria mai. Igual que s'ha portat la Montse de Migjorn a parlar de sexualitat post-part, doncs perquè interessa.

E- Així el treball és més individual, d'empoderament individual, o s'intenta crear col·lectiu?

M- Jo crec que hi ha els dos. Que hi ha el punt que tu t'empoderes i a més a més crees teixit entre elles [es refereix a les mares que després es fan amigues]

E- Vols afegir alguna cosa més?

M- Mira, que moltes que no s'ho esperen, que s'ho troben.

E- Els problemes?

M- Sí, i no sé perquè em poso tan farruca en tirar-ho endavant. És com que tinc la necessitat imperial de que jo ho vull, que és el que el meu fill necessita.

E- Per què en els casos que hi ha alguna dona a qui li està costant molt i està patint molt, com ho enfoques?

M- Hi ha moltes vessants de treballar. Psicològicament hi ha un bloqueig, que tot està tens i allò no anirà bé de cap manera. Llavors hi ha un procés de relaxar a la mare. Hi ha motles que quan estan en les sessions tot els va bé. I això és l'entorn, perquè jo no l'il he col·locat ni he fet res. Igual aquí estàs tranquil·la i relaxada i no et sents jutjada i igual a casa no estàs tranquil·la i relaxada i igual et sents jutjada. Aquest aspecte és com anar-ho treballant, i només parlant-ne els ajuda a estar més relaxats a casa.

E-Els ajuda a traure tensions?

M- Sí.

E- I com a grups, hi ha que no estiguen feredats?

M- Sí, els que van més enllà de la lactància, que són més de criança. Però són més etèris, més místics en general. Clar, aquí hi ha una part molt pràctica de resolució de problemes amb la lactància. Llavors hi ha temes colaterals que la gent voldrà més o menys parlar-los, i llavors depèn de l'assessora que li motive més xarrar o no. Però hi ha una cosa molt pràctica que tens mares amb dolor i ferides, i allò ho has de solucionar. I els altres grups són més bla bla bla, que necessiten formar part d'un grup.

E- Més d'afinitat?

M- Sí. Els de lactància són més estables, tenen una estructura i que es va rellevant amb mares noves que ho agafen. I els de criança són més esporàdics. O ho ofereix un centre privat amb professionals o si surten de les mares normalment moren.

E- I els de lactància, per què estan tots federats?

M- Perquè et dóna avantatges, formació, l'últim que es diu en lactància a nivell professional, materials de difusió.

E- I a nivell econòmic, la formació i els cursos qui ho paga?

M- Cadascú s'ho paga.

E- I que pot valdre un curs?

M- És car. Un curs pot valdre 300 euros. Al congrés 150 euros. Hi ha dues beques per grup de lactància per a anar a Barcelona. Però el d'Espanya no. Per a anar a Madrid per exemple l'havíem de pagar.

E- I això, a nivell del perfil social té algun efecte?

M- És perquè allà tot és voluntari, i s'ha de pagar per a l'organització, si fas dinar, material. La majoria de ponents jo no crec que es pague, jo crec que venen cobrant zero o molt poc. Per a sobreviure crec jo.

E- I de subvencions i així?

M- Alguna cosa hi ha, però molt poc.